



100 rokov DOMICE

SPRÁVODAJ

slovenskej speleologickej spoločnosti

3

2026





Štít v Domici. Foto: zbierka SMOPaJ

Spravodaj SSS 3/2026

ročník LVII

Obsah

• Martin Budaj: Sto rokov Domice	3
• Zdenko Hochmuth: Objavitel' Domice	5
• Zdenko Hochmuth: Hranica 10 km v Domici prekonaná	14
• Zoltán Jerg: Príspevok k histórii jaskynného systému Domica-Baradla / Na okraj 100. výročia objavenia Domice	23
• Gusto Stibrányi: Čriepky zo vzniku a histórie Skupiny Jána Majku	32
• Zuzana Šimková: Archeologické nálezy z jaskyne Domica v Slovenskom múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva	36
• Iveta Korenková: Domica na starých fotografiách a pohľadniciach	38
• Zoltán Jerg: Článok o Baradle a Domici z maďarskej tlače zo dňa 21. 12. 1933	42
• Peter Holúbek, Zdenko Jurík, Peter Sliachan, Michal Vrbičan, Ján Lakota: Nové poznatky z Važeckého krasu	44
• Milan Štéc: Prieskum historického podzemia ako náhrada za jaskyne	47
• Nela Ševčíková: 66. jaskyniarsky týždeň Borinka-Košarisko 5. – 9. 8. 2026	57
• Spoločenské správy	61
Za prof. Tiborom Sasvárim	61

Fotografie na obálke

- 1. strana:** *Plavba Gotickým dómom v Domici. Foto: Vojtech Benický*
- 2. strana:** *Návšteva generálneho inšpektora československej brannej moci Aloisa Podhajského (1864 – 1946) počas návštevy Domice, štvrtý zľava. Foto: zbierka SMOPaJ*
- 3. strana:** *Ján Majko vystrojený na prieskum jaskyne dňa 14. septembra v roku 1945. Foto: Zoltán Hentz*
- 4. strana:** *Pavol Martinove pri zostupe do Jastrabej priepasti na Dolnom vrchu v roku 1975. Foto: Gustáv Stibrányi*

Redakčná rada: Igor Balciar, Martin Budaj, Michal Danko, Ján Kasák, Zdenko Hochmuth, Peter Holúbek, Bohuslav Kortman, Miroslav Kudla, Alexander Lačný, Nela Ševčíková

Redakčne spracoval: Peter Holúbek, Bohuslav Kortman

Graficky upravil: Juraj Kačjak, e-mail: j.kacjak@kniharstvogeorg.sk

Adresa redakcie: Slovenská speleologická spoločnosť, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš, e-mail: speleo@sss.sk

Vytlačil: Juraj Štefuň – GEORG, Žilina

ISSN 1335-5023

Martin Budaj

V októbri 2026 si pripomínáme sto rokov od objavu jaskyne Domica. Ide o ďalšiu v rade významných storočníc po výročí objavu Chrámu (Demänovskej jaskyne) slobody (2021), Važeckej jaskyne (2022), Bystrianskej jaskyne (2023) a vstupných častí Jaskyne mŕtvych netopierov (2025).

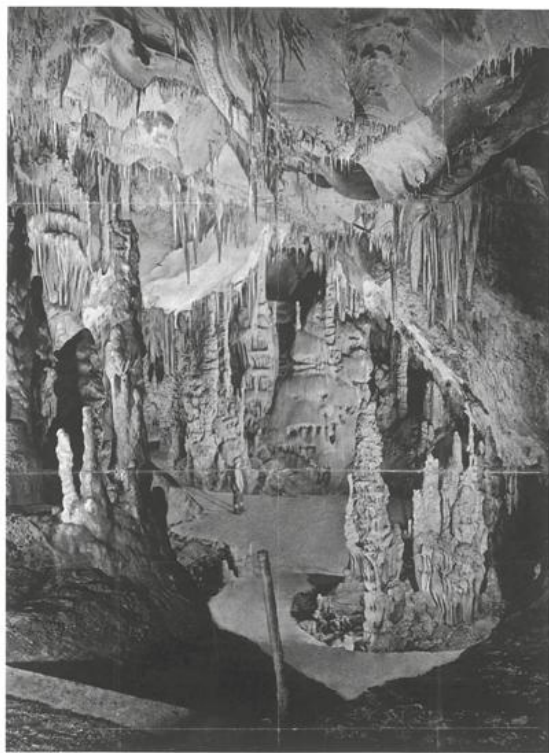
Príbeh Domice je aj príbehom hraníc, prerušenia kontinuity, rozdelenia, ale na druhej



Majko tieto priestory objavil nanovo. V blízkosti štátnej hranice sa nepohyboval náhodne, ale ako príslušník pohraničnej finančnej stráže bránil pašeráctvu. Mal však dostatok zvedavosti, motivácie a energie na to, aby sa popri práci snažil prebádať krasové javy, na ktoré narazil.

Objavené priestory budili nadšenie veľkosťou priestorov, krásou výzdoby, ale aj dobre zachovanými archeologickými nálezmi. Postupne sa Domícu podarilo prepojiť nielen s Čertovou dierou (1929), ale aj s rozsiahlou jaskyňou Baradla za maďarskou hranicou (1932). Pre verejnosť Domícu sprístupnil Klub slovenských turistov roku 1932 a pri vchode vybudoval aj múzeum, ktoré návštevníkom ponúklo prezentáciu nálezov z jaskyne.

Dva roky po prepojení s Baradlom sa mnoho energie vynaložilo na osadenie mreže oddeľujúcej slovenskú a maďarskú časť systému a následné premeriavanie správnej polohy podzemnej hranice a zodpovedajúce presúvanie hraničnej mreže. Situáciu zmenila Viedenská arbitráž v novembri 1938, keď Slovensko muselo odovzdať svoje južné územie Maďarsku. Domica sa ocitla v Maďarsku a mreža sa stala ne-



Najväčšia a najkrajšia jaskyňa čs. republiky

DOMICA

majetok
Klubu čs. turistov



PRI PLEŠIVCI NA SLOVENSKU

Plagát Domice z 30. rokov, zbierka SMOPaJ

potrebnou. Po skončení druhej svetovej vojny sa na novovymierané miesto vrátila sústava mreží, ktoré tam boli do vstupu oboch krajín do schengenského priestoru, keď bolo možné zabudnúť na hraničné spory a podzemný tok Styx sa opäť stal miestom spojenia. Príbeh mreže v Domici je tak aj metaforou pohnutých dejín strednej Európy.

Unikátnosť a prírodné hodnoty Slovenského krasu vrátane Domice boli dôvodom na ich zapísanie do zoznamu svetového dedičstva UNESCO roku 1995. Zápis však neznamenal zakonzervovanie vtedajšieho stavu: prieskum, objavovanie, dokumentácia aj prepájanie s ďalšími jaskyňami naďalej úspešne pokračujú.

Jubileum Domice si pripomíname aj článkami, ktoré tvoria podstatnú časť tohto čísla Spravodaja a z rôznych perspektív informujú o jaskyni aj jej objaviteľovi. Z. Šimková

sa venuje bohatým archeologickým nálezom z obdobia stredného neolitu, ktoré tvoria súčasť fondov SMOPaJ. Obdobie prvej republiky ilustruje fotografiami a pohľadnicami rovnako zo zbierok SMOPaJ I. Korenková. V medzivojnovom období sa z pohľadu cestovného ruchu Domica dokonca stala vzorom Aggteleckej jaskyni, ako ilustruje článok z r. 1933. Z. Jerg sa v historickej štúdii sústreďuje na obdobie po Viedenskej arbitráži, keď Domica pripadla Maďarsku. Osobe objaviteľa jaskyne Jána Majka sa venuje Z. Hochmuth. Na aktivity Jána Majka nadviazala aj skupina jaskyniarov z Turne a okolia, ktorí si Majkovo meno vybrali aj do názvu oddielu; ich činnosť nielen na starých Majkových lokalitách približuje bývalý dlhoročný predseda G. Stibrányi. Nové objavy z posledného obdobia prieskumu, pripojenie Líščeji diery k systému a dosiahnutie dĺžky 10 km opisuje vo svojom článku Z. Hochmuth.



Pohľadnica Domice z roku 1931, zbierka SMOPaJ

Články v tomto čísle nemôžu samozrejme pokryť celú šírku problematiky a čitateľ môže siahnuť po niektorých z mnohých publikácií o jaskyni. Ide napríklad o knihy *Domica, jaskyňa pravekých tajov* (Benický – Čaplovič, 1937); obrazová *Domica – jaskyňa pračloveka vo fotografii Jaroslava Macáka* (1950); archeologická štúdia *Jaskyňa Domica, najvýznamnejšie sídlisko ľudu bukovohorskej kultúry* (Lichardus, 1968) alebo monografia *Jaskynný systém Domica-Baradla: jaskyňa, ktorá nás spája* (Gaál – Gruber, 2014). Množstvo ďalších odborných článkov a štúdií o jaskyni a tejto krasovej oblasti bolo publikovaných v časopisoch.

OBJAVITEĽ DOMICE

Zdenko Hochmuth

Každý slovenský jaskyniar vie, že Domicu objavil Ján Majko. Vie to aj značná časť turistov, horolezcov a záujemcov o prírodu. Iba teraz treba pripomenúť, že 3. 10. 2026 to bude práve 100 rokov. Majko spolu s A. Králom, objaviteľom Jaskyne slobody, sú v slovenskom jaskyniarstve neprekonateľné legendy. Podstatné veci z Majkovej objaviteľskej dráhy opísal Marcel Lalkovič v podrobnej publikácii. Lalkovič bol riaditeľ Múzea slovenského krasu a podstatné materiálne a literárne pamiatky na Majka sú v Múzeu, a teda mal z čoho čerpať. Jeho štýl je precízny a podrobný. Majko aj sám publikoval svedectvá o svojich objavoch, zachovala sa rozsiahla korešpondencia s Vojtechom Benickým a napokon aj jeho bývalý spolupracovník Ján Turkota, ktorý bol istý čas i v Predsedníctve SSS, napísal málo známe dielo o jeho speleologickej činnosti. Ja by som chcel obohatiť poznanie Majka o niektoré fakty, ktoré som sa dozvedel pri viac ako 10-ročných výskumoch v Domici.



S Majkom som sa osobne nikdy nestretol a vedel som ňom iba to, čo ostatní. Hoci od mojich jaskyniarskych začiatkov v roku 1964 som mal 20 rokov možnosť stretnúť sa s ním. Prečo sa to nestalo? Od počiatkov som pôsobil v Liptove a potom skôr v severných pohoriach Slovenska. Majko, rodák z Dolniakov, operoval najmä v južných častiach Slovenska. Síce objavil Domicu, ale ako mladému človeku mi imponovali viac dynamickejšie jaskyne v hornatých územiach, v Demänovskej a Jánskej doline, na Krakovej holi a v Červených vrchoch. A potom ma život zavial do Prešova. To už sa však Majko stiahol do rodiska a používali ho už iba ako dobrú „značku“, napr. pri poklopaní na základný kameň jaskyne, ktorú objavil.

Majko sa narodil v Dolnej Strede (pri Seredi) do početnej rodiny v roku 1900. Nastúpil ako vojak do 1. svetovej vojny, kde si už našťastie nestačil zabojskovať. To, že vedel držať zbraň v ruke, ho doviedlo do radov pohraničnej finančnej stráže na hranicách nového štátu, Československa, s Maďarskom.

Hranice a finančná stráž

Geografické orámovanie Majkovho pôsobiska mi pomohlo pochopiť niektoré skutočnosti. Treba si predstaviť tú krajinu pred 100 rokmi. Bola iná ako dnes, bez lesov, na škrapových poliach sa pásli kravy, cesty boli zlé, rozbité, neboli autá. Oby-

vatelstvo hovorilo po maďarsky. Trianonská hranica tu nebola na žiadnom prirodzenom rozhraní, rieke, chrbte. Preťali krajinu a oddelili od seba obce s obyvateľmi, ktorí mali na oboch stranách príbuzných, známych. Toto strážiła pohraničná finančná stráž. Čo už len



Majkovi kolegovia Pochylý a Valko, zbierka archív SMOPaJ

mohli tí úbohí ľudia pašovať? Múku, fazuľu? Na návštevu potrebovali povolenie. Majkovi ich muselo byť ľúto.

Je tu otázka, čo bola finančná stráž? Ako to súviselo s financiami? Niektorí si možno myslia, že šlo o colníkov, tých, ktorí na hranici pozreli kufor a dali pečiatky do pasu. Toto je ale zlá interpretácia, za socializmu takéto colníci boli a dodnes na ukrajinskom hraničnom priechode sú. Avšak príslušníci finančnej stráže, ktorá sa vyvinula z „grenzwache“, čo bol systém ozbrojených hliadok, mali namáhavú prácu – tzv. pochôdzkami zisťovali, či na hranici niekto nerobí niečo zakázané, nielen pašuje tovar, ale aj napríklad pytliači či ohrozuje štát iným spôsobom. Boli teda celé dni a noci na nohách, nesedeli v úrade. Na hraniciach, najmä s Nemeckom, sa často strieľalo. Teda boli to odvážni muži, ktorí sa nebáli pohybovať sa v teréne aj v noci a za akéhokoľvek počasia.

Na maďarskej hranici, teda v Slovenskom krase, bola situácia špecifická. Medzi strážnikmi bola väčšina z Čiech, po maďarsky nerozumeli. Majko po maďarsky vedel, veď v Uhorsku to bol úradný jazyk a školy boli maďarské. Za manželku si zobral dcéru domácich. Ale Majko bol čestný, chcel slúžiť štátu, ktorý mu dal prácu. Práve maďarčina mu pomáhala plniť zverené úlohy. Veď keď niekoho na pochôdzke stretli, bolo to iné, keď všetkému rozumel, nie ako Česi, ktorí nerozumeli jazyku ani mentalite tých dobrých a chudobných ľudí. Preto si s kolegami celkom „nesadol“. Pekný obrázok zo zadržania pašerákov dobytka v Hosúsove (Dlhá Ves) je v publikácii J. Beneša (2013); na fotke na str. 19 je aj jeden zo spoluobjaviteľov Domice Vlastimil Žák.

Neskorší spochybňovatelia Majkovho objavu sa domnievali, že práve pašovanie cez jaskyne pomohlo urobiť Majkov objav. Ale to je smiešne, stačí sa tam ísť pozrieť. Indície tu boli, jaskyne boli známe a „kúdoly pary“ zo Starej Domice v zime naznačovali,

že by tam mohlo byť niečo zaujímavé. Mohol si to všimnúť hocikto, ale šťastie praje pripraveným a sadlo na Majka, ktorý sa od obyvateľov dozvedel viac ako iní.

Majko objaviteľ, kopáč, prieskumník, vedúci

Na životných osudoch Jána Majka je najpozoruhodnejšie, že objaviteľom sa stal takmer na začiatku jeho pôsobenia v Krase. Keď vo februári 1923 dorazil na pracovisko Finančnej stráže, už po troch rokoch objavil Domicu, hoci nemal žiadne predchádzajúce jaskyniarske skúsenosti. Iste čítal o objave A. Krála a vedel o jaskyniach v blízkom Aggteleku. Ale iste sa mu ani nesnívalo, že objaví jaskyňu, krásou prevyšujúcu Baradlu.

1. obdobie. V prvom období, keď Majko slúžil na oddelení v Dlhej Vsi (január 1923 – 1929), sa zoznámil s terénom okraja Slovenského krasu. Vtedy navštívil blízke jaskyne známe obyvateľstvu a uvádzané v literatúre: *Čertova diera*, *Líščia diera*, *dnešná Stará Domica*. Od objavu Domice (1926) sa venoval najmä jej prieskumu a komplikáciám spojeným s nejasným osudom tejto jaskyne. Z tohto rámca vykročil iba prieskum priepasti *Lavička* pri Silickej Brezovej (so Žákom a Valkom, kolegami z oddelenia finančnej stráže). Obzrel si aj *Bezodnú ľadnicu*. Kontaktoval sa s miestnymi elitami (Jaroslav Kryl, Slovenská liga, Duffka – vojenský veliteľ v Jelšave) i ce-



Budova finančnej stráže v Silici v roku 1926. Foto: autor

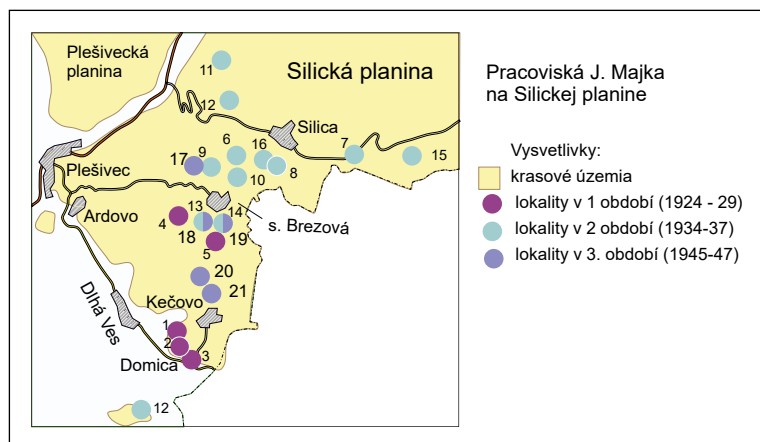
loštátnymi (V. Benický, A. Král). Spolupracovníci ho sklamali, nedobrovoľne je preložený na Kysuce.

2. obdobie. Návrat do Krasu, na oddelenie v Silici (október 1931 – august 1937). K návratu do Domice mu kládli prekážky, sústredil sa preto na jaskyne v spádovej oblasti Silice, kde počas pochôdzok získal informácie o možnostiach objavov. Získal i lojálnych priateľov a spolupracovníkov. V krátkom čase mal významný objav – pod ľadopádcom v *Silickej ľadnici* objavil rozsiahle, mohutné nezaľadené priestory. Nie náhodou už pár dní po objave si to tam boli inkognito obzrieť Benický s Lutonským. Začal tiež pracovať v blízkosti horárne Silička, kde neskôr objavil *Majkovu jaskyňu* s vodným tokom. Striedavo sa tu vracal. Dokonca v roku 1935 nakreslil aj jej mapu, asi jediný svoj grafický výtvar. Roku 1932 začal v Domici pracovať jeho brat František (nar. 1913), čím získal podporu

ďalšieho rodinného príslušníka. Už v roku 1932 pracoval na viacerých neskôr známych lokalitách: *Majda-Hraškova jaskyňa*, *Zvonivá* pri Červenom kameni, *Ortováň* pri Silickej Brezovej, pracoval dokonca v krasovom ostrove Stárňanského krasu – jaskyňa v doline *Lapáš*. Skúmal aj *Mestskú priepasť* na okraji Silickej planiny. So spolupracovníkmi začal tiež pracovať v ponore *Helena*, kde neskôr objavili jaskyňu *Milada*. V roku 1934 rozpracoval jaskyňu v blízkosti známej *Sokolej skaly*, tiež skúmal známu *Babskú dieru*. Vo Fazuľovom údolí pracoval v ponore Margita, tam, kde sa neskôr prekopali do jaskyne *Matilda*. Toto tvorivé obdobie bolo prerušené uväznením Majka za nedokázanú spoluprácu s iredentistami a potom druhou svetovou vojnou, ktorú strávil s rodinou v Dolnej Stredy.

3. obdobie. Po vojne už nenastúpil do Finančnej stráže, ale stal sa členom KSTL a vracia sa do Krasu. Organizuje prieskum

na súkromnej, dobrovoľnej báze. Získava financie zo štátneho rozpočtu pre najmaných pracovníkov a takýmto spôsobom zabezpečuje rozsiahlejší výskum ako v predvojnovom období. Zatajená energia túžby po jaskyniach sa prejavuje v pokračovaní na nádejných lokalitách, aj keď dochádzanie z Dolnej Stredy iste nebolo jednoduché. Začal pracovať na lokalitách Ponor pod Červeným kameňom (1945) a ponor Margita (1946), tu s objavom jaskyne *Matilda*, pomenovanej po manželke. Získava nových spolupracovníkov, Zoltána Krupára a Jána Seneša, ktorí ako študenti pôsobili za maďarského zábo-



Názvy lokalít zobrazených na mape 1

- | | |
|--------------------------------|-----------------------------|
| 1. Čertova diera | 12. Mestská priepasť |
| 2. Líščia diera | 13. Margita |
| 3. Stará Domica | 14. Helena |
| 4. Lavička | 15. Sokolia skala |
| 5. Bezodná ľadnica | 16. Babská diera |
| 6. Silická ľadnica | 17. J. pod Červeným kameňom |
| 7. Majkova jaskyňa | 18. Matilda |
| 8. Majda-Hraškova jaskyňa | 19. Milada |
| 9. Zvonivá pri Červenom kameni | 20. Kečovské vyvieracky |
| 10. Ortováň | 21. J. na Kečovských lúkach |
| 11. Lapša | |

ru v BETE. Krupár nakreslil viaceré mapy ním objavených jaskýň, napr. jaskýň *Milada*, *Matilda* a i. Potom Majko pracoval na ponoroch na Mokrych lúkach, v ponore Badijžér. Obnovil práce v ponore Helena, objavil jaskyňu Milada, pomenovanú po dcére, ktorá ich zásobovala potravinami z Dlhej Vsi. Venoval sa aj problému jaskýň v okolí *Kečovských vyvieračiek*, spolupracoval so Š. Hegedúsom, s ním tiež v Jaskyni na Kečovských lúkach. Na jeho akciách sa objavuje i Z. Hentz, známy z mapy Starej Domice, ako aj učiteľ Turkota z Kečova. Vracia sa do *Bezodnej ladnice*.

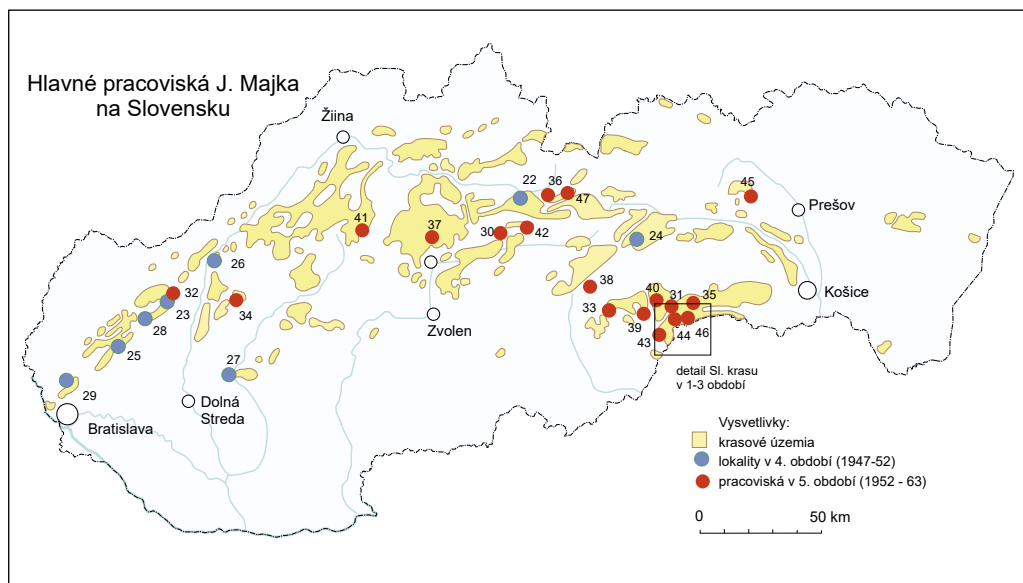
4. obdobie. Jaskyniarsky zbor KSTL sa pretvoril na Slovenskú speleologickú spoločnosť. Angažuje ako zamestnanca J. Majka, ktorý sa tak zapája do celoslovenského procesu vytvorenia speleologickej organizácie. Majko sa začína pohybovať aj v iných krasových územiach Slovenska. Člen „expedície“ roku 1949 v *Pustej jaskyni* v Demänovskej doline. V Slovenskom krase sa vracia do Kečovských vyvieračiek ako „vedúci výskumných a sondovacích prác“. Na požiadanie si bol obzrieť lokality v *Čachtickom krase*, *Dobšinskej ladovej jaskyni*, jaskyni *Driny*, kde objavil Sieň SSS, v *Beckove*, *Nitre* (v sprievode D. Horváta), v roku 1951 zavítal do Dobrovodského krasu, kde sa na istý čas angažoval na lokalite Slopy, a napokon aj do *Borinky*. Povrávalo sa, že príslušné štátne „orgány“ mali záujem na objavení nejakej veľkej jaskyne v blízkosti Bratislavy. Ale bližšie pravde je to, že Majkovi, ktorý býval a mal rodinu v D. Strede, to vyhotovovalo pre blízkosť lokalít. V Liptove bolo dosť iných záujemcov o jaskyniarstvo, kras tu bol iného typu, na aký bol Majko zvyknutý. Medzitým však SSS smerovala do obdobia pasivity a Majko sa zhodou okolností ocitol medzi tými, ktorým kedysi „venoval“ Domicu. Rozvíjajúce sa to, čo sa nazýva „cestovný ruch“, oslovil známy objaviteľ.

5. obdobie. Zamestnanec Riaditeľstva cestovného ruchu, neskôr premenovaného na Turistu, n. p. (národný podnik). Už v roku 1952 sa začína jeho aktivita na nových lokalitách, kde už fungovali objaviteľské bunky. Napr. v *Bystrianskej jaskyni*, kde jeho odkaz žije dodnes.

Odporúčali mu aj Čiernu vyvieračku (*Gombasek*), aj s finančnými prostriedkami pre V. Rozložníka. Spolu s už existujúcimi čachtickými jaskyniarmi pracuje na viacerých lokalitách, tam, kde sa neskôr objavila *Čachtická jaskyňa*. Ale bol aj v *Kameňanskom krase*, v roku 1953 v *Slatinke nad Bebravou*.

Majko sa striedavo objavoval v Slovenskom krase, iniciuje prekopávanie v Jaskyni na Kečovských lúkach. Zúčastnil sa na expedícii do priepasti *Brázda* (Barazdalás). Podarilo sa mu rozbehnúť ďalšie pracoviská, s istou formou financovania a za pomoci dobrovoľných jaskyniarov v Čachticiach, Trenčianskych Tepliciach, Bystrej, Gombaseku, Kečove, Jasove a Tisovci. Majko doslova „lietal“ po celom Slovensku, naťahoval sa s úradníkmi i straníckymi funkcionármi. Spomeniem *Važec*, jaskyňu na *Môcach*, na Hornom hrádku pri *Ochtinej*, asistoval pri projektovaní záchytných nádrží v Domici. Znova to boli Čachtice, *Gemerská Hôrka*, expedícia do *Zvonice* na Plešiveckej planine. Oživil spoluprácu s maďarskými speleológmi, čím trochu popudil V. Benického. Z ďalších lokalít sa venoval ponoru v *Sklenom*. Zaujímali sa s F. Jirmerom o kras na *Kozích chrbrtoch* v masíve Ďumbiera. Asi tesne ich minul objav JMN. Istý čas sa venoval Harmaneckej jaskyni. V roku 1959 objavil dlhé riečiško v *Ardotskej jaskyni*, možno jeden z najväčších objavov v Slovenskom krase. Nasledovali objavy archeologických nálezov v *Babskej diere* pri Silici, tiež v okolí *Závozu* nad Gombasekom. Na východe riešil problematiku Lipoveckej doliny a Zlej diery. Až do roku 1960 vykonával takúto poradnú činnosť pre jednotlivé pracoviská.

Avšak situácia sa začala meniť. Na ústredných orgánoch sa začal presadzovať názor, že prieskum jaskýň je zbytočný, a treba ho preradiť napr. do SAV. Napriek tomu sa mu podarilo byť na čelbe počas prerazenia nového vchodu do jaskyne Milada. Zažil povodeň a so spolupracovníkmi takmer zahynul počas povodne v *Ponornej priepasti*. Pracoval aj v ponore *Prepadlé pri Važci*. Ale udalosti sa vyvinuli tak, že Turistu ako organizáciu cestovného ruchu zrušili. Majko sa zamestnal ako sprievodca v Domici, a po cca 1 roku sa odobral do dôchodku.



Názvy lokalít zobrazených na mape 2

- 22. Pustá v Demänovskej doline
- 23. Čachtický kras
- 24. Dobšínská ľadová jaskyňa
- 25. Driny
- 26. Beckov
- 27. Nitra
- 28. Slopy
- 29. Borinka

Turista n. p.

- 30. Bystrianska jaskyňa
- 31. Gombasek
- 32. Čachtická jaskyňa
- 33. Kameňanský kras

- 34. Slatinka nad Bebravou
- 35. Brázda (Barazdaláš)
- 36. Važec
- 37. Môce
- 38. Ochtná
- 39. Gemerská Hôrka
- 40. Zvonica
- 41. Sklené
- 42. Kozie chrbty
- 43. Ardovská jaskyňa
- 44. Závozná priepať
- 45. Zlá diera, Lipovce
- 46. Ponorná priepať
- 47. Prepahlé

Matilda a Milada

Jaskyniar, ktorý sa venuje svojej vášni celý život, musí mať nejaké zázemie. Priateľov, rodičov, životných partnerov a deti. Samozrejme aj zdroj obživy, prácu. Matilda a Milada? Manželka a dcéra. Veď keď po nich pomenoval jaskyne, museli v jeho živote veľa znamenať. Aj po 100 rokoch som sa chcel o nich dozvedieť čosi viac. Poznáme prípady, že zanedbaním najbližších si rôzni objavitelia, polárnici, alpinisti, plavci a iní dobrodruhovia veľa šťastia neužili, často sa im rodiny rozpadli, ak nejaké mali. Platí dodnes. V Lalkovičovej publikácii na strane 15 stojí Matilda vo svetri

po boku Majka. O mesiac neskôr (na str. 16) Majko po boku A. Krála, ktorý sa bol hneď na objav pozrieť, už má na sebe jej sveter. Ako píše Lalkovič (str. 11), už v r. 1924 bol s ňou (ešte nebola manželka) v Starej Domici. Tej, z ktorej potom vykonal objav. Ale to sa Majko už s ňou oženil a v roku 1925 sa im narodila dcéra Milada.

Teda tak sa Majko zblížil s domácimi. Manželka Matilda, rod. Mózesová (nar. 1908) mala vtedy 17 rokov (!). Domáci ho podľa všetkého prijali dobre. Jeho kolegovia v práci takúto výhodu nemali. Podľa svedectiev najbližších, s ktorými som mal kontakt, to



Majko s manželkou a dcérou, archív H. Paulíniovej

vyzerá tak, že býval u nich; nevieme, či počas dvojročného pobytu na Kysuciach (august 1929 až september 1930) sa tam presťahovala aj rodina. Tiež nie je jasné, kde býval, keď bol preložený do Silice. Až keď došlo k záboru tohto územia (aj s Plešivcom, Rožňavou, Košicami) Maďarskom (1938 – 1945), s manželkou a dcérou odišli k Majkovej rodine do Dolnej Strede, kde už potom bývali až do smrti. Na pohrebe svokra (Béla Mózes, †1943) cestoval s manželkou už z iného štátu.

Počas vojny bývali všetci v Dolnej Strede a aj po oslobodení tam už ostali, hoci Majko sa do Krasu vracal, podľa p. Paulíniovej, netere jeho manželky Matildy, „chodil po barlangoch“.

Stopy Majka

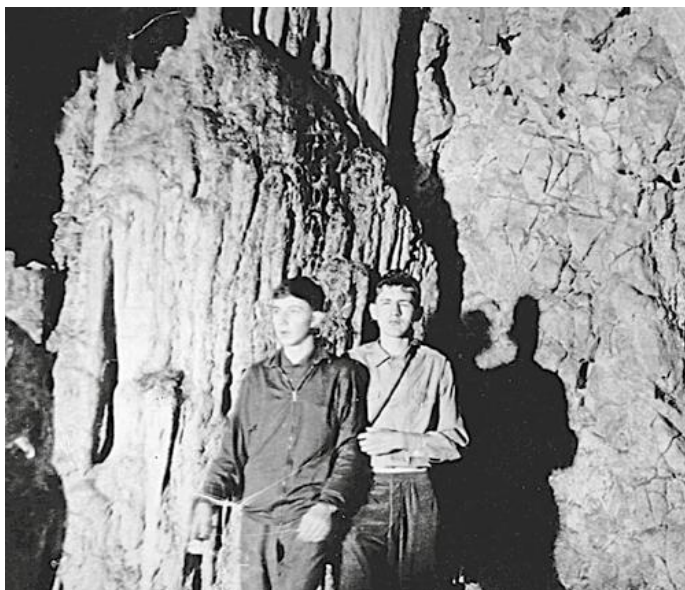
Majko zanechal jaskyniarom silný odkaz. Jeho meno sa stalo symbolom a pri jaskyniarskych stretnutiach bol Majko častou témou. Teda stopy v mysliach súčasníkov i nasledovníkov. Preto som sa zameral na spomienky v jeho rodnej obci, ale aj v území,

kde sa v mladosti preslávil objavom. Ale prekvapili ma aj stopy v jeho rodnej obci, Dolnej Strede. Je tu po ňom pomenovaná ulica, jeho meno nesie aj jedna zo základných škôl. Na námestí je na balvane pamätná tabuľa s textom: *Ján Majko, náš rodák, objaviteľ jaskyne Domica a významný jaskyniar na Slovensku*. Po ukončení jaskyniarskej dráhy tu trávil dôchodok a asi bolo dosť dôvodov, že si ho takto uctili. Žijú tu jeho príbuzní a potomkovia rozvetvenej rodiny, o Majkov hrob je postarané.

Stopy po Majkovej práci nájdeme na mnohých miestach Slovenska, ale sústredím sa na Slovenský kras, tie z obdobia jeho

jaskyniarskych začiatkov a tie, s ktorými ma viažu osobné spomienky.

Stará Domica. V roku 1966 som ako 16-ročný študent SVŠ navštívil v rámci školského výletu autobusom Domicu. S celou triedou sme si pozreli sprístupnenú jaskyňu a bývali v hoteli pri jaskyni (dnes ruína). Večer či v noci som sa vykradol z hotela spolu so spolužiakom Gondžúrom. Mali sme Droppovu knižku



Autor (vľavo) a Juraj Gondžúr v Starej Domici v roku 1966. Foto: samospúšť Z. Hochmuth

(1964) a chceli sme vniknúť do Domice objavným vchodom, teda cez Starú Domicu. Vchod sme napodiv našli, kroviny ešte neboli také husté ako dnes. Zostúpili sme dole, aj sme sa tam odfotili. Priechod a priepasť sme hľadali, ale nenašli sme ich. Toľko spomienka.

Do Starej Domice sme sa vybrali potom ešte raz. To sme už mali skúsenosti, ale tiež informácie, že objavný vchod zabetónovali a zamaskovali. Ale nedalo nám to pokoj, v jaskyni zimoval krdeľ podkóvárov. Že by sa vyhrievali v teplom vzduchu prúdiacom z Domice? Veď Majko si v rokoch 1924 – 1926 všimol „kúdol pary“ vychádzajúcej z jaskyne. Poriadne sme sa pozreli na mapu Z. Hentza, viackrát publikovanú. Napodiv z nej nevychádzala žiadna chodba, bola tam iba značka jaskyne a písmená „ov“ (objavný vchod). Do Starej Domice sme sa vybrali s Miklošom a Kovalikom 23. 2. 2020 s cieľom rekognoskovať otvor pre nasledujúce skenovanie. Začali sme kopáť na označenom mieste kolmo nadol, najprv sme odhadzovali nabok kamene, zjavne tam niekým nahádzané. Jama mala takmer 2 m, keď sme zistili, že naspodku je neporušená hlina. Teda tu to asi nebolo. Ako je to možné? Veď niekoľko rokov (1926 – 1931) radiaľ vstupovali všetko návštevy.

Už sme sa poberali domov, keď som si všimol, že pod akýmsi previsom v stmelených brekciách sú síce skaly až po strop, ale neprirodzene poukladané a na hranách obité. Začali sme odhadzovať tu a už po ani nie 1 metri bolo vidieť, že diera pokračuje a ťahá tu prievan. Asi je to ono, dômyselne zakryté. Dieru sme zväčšili; po cca 6 – 7 m sa rozširovala, stáčala sa nadol, v strope je aj stabilizovaný bod, pod ním priepasť hlboká menej ako 10 m. Bod asi Paloncyho, iný bod s ním korešpondoval vo vstupnej sieni. Pre iné povinnosti sme sa tam však už nevercali a záhadu sme považovali za vyriešenú.

V Čertovej diere. Tu sme našli iné pamiatky na Majka. Spolužiakom na VŠ J. Ferancovi, V. Laukovi a M. Lehotskému som chcel jaskyňu ukázať niekedy v r. 1973 – 1974. Potrápili sme



Jozef Kovalik rozmýšľa, ako vojsť do Paragrafu. Foto: autor

sa pri hľadaní správnej cesty, avšak za pomoci Droppovho článku a mapy z Krás Slovenska z roku 1950 sme nepoblúdili. Hoci sme boli vtedy podstatne chudší, ťažko sme sa zvíjali v Paragrafe; všimli sme si stopy po Majkovom sekáči a kladive, ktorými otvor rozšíril a 29. 11. 1926 postúpil ďalej.

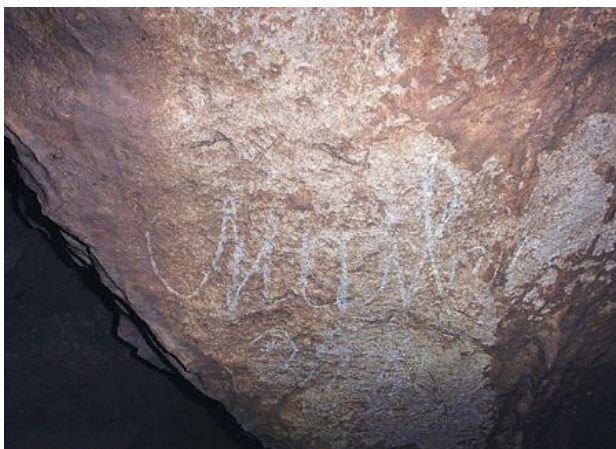
Keď sme sa po lane (mali sme ho so sebou) spustili do Majkovho domu, boli sme ohúrení palicovitými kvapľami. Ale hneď sa zrodila obava. Ako vylezieme hore? Majko vo svojich spomienkach píše, že na spiatočnej ceste sa mu tu zablatené lano šmýkalo a chytala sa ho panika, lebo nikomu nepovedal, kam ide. Ale napokon si urobil pyramídu z kameňov, a tak sa dostal nazad. My sme dosiahli cestu nazad z pliec posledného, ktorého sme potom vytiahli.

Majkov gombík. Keď sme skenovali Majkov dom, podarilo sa J. Šupinskému nájsť mosadzný gombík. Kto ho tam mohol stratiť? Zistili sme, že takéto gombíky boli súčasťou uniformy čs. armády v medzivojnovom období. Ale aj finančnej stráže, ktorej členom bol J. Majko. Akiste patrila gombík jemu alebo jeho kolegom.

Majkov podpis. V Čertovej diere, v najvzdialenejšom mieste smerom k ponoru Smrad-



Gombík z uniformy čs. finančnej stráže



Podpis J. Majka nad riečiskom Styxu

ľavého jazierka, sa našim vtedajším členom Artilovi Dobosovi a S. Dankovi dňa 17. 4. 2016 podaril unikátny nález – všimli si na stene vyškriabaný podpis J. Majka. Je iste autentický, z dátumu pod ním sa dá dobre čítať 29. XI., rok nie je celkom zreteľný. Tu sa Majko podpísal pri svojom objavnom postupe v Čertovej diere 29. 11. 1926. Teda iba necelé dva mesiace po objave Domice sa mu podarilo odkryť nové priestory v inej dávno známej jaskyni. V ten deň, keď prekonal úžinu pomenovanú Paragraf a objavil nádherný Majkov dóm, postupoval až na koniec proti toku v meandrujúcej chodbe Styxu. Jeho individuálny výkon dodnes obdivujeme. Objav a spojenie s Domicou dokončil Majko 8. 4. 1929.

Budovy a objekty

V Dlhej Vsi. Kde stála budova „strážnice“, teda objektu, kde sídlilo oddelenie pohraničnej finančnej stráže? Nebolo by vhodné dať tam pamätnú tabuľu? V publikácii M. Lalkoviča na strane 10 je zrejmé, že tu bola kancelária a byt pre slobodných. Vypytovali sme sa pamätníkov, kde to bolo. Prvotná informácia bola, že budovu zbúrali a na jej mieste postavili nový objekt. Ale tiež sme sa od bývalého pracovníka PO VB (za socializmu Pohraničné oddelenie Verejnej bezpečnosti) p. Hegedúsa dozvedeli, že pôvodný objekt je v mieste dnešného obecného úradu, potom koncom obce smerom na Domicu je bývalá „ubytovňa pre policajtov“ a ešte vyššie ďalší objekt. Takže je tu priestor na historické bádanie.

Budova finančnej stráže v Silici. Obrovská budova v štádiu nedokončenej rekonštrukcie stojí v Silici. Tu sídlilo oddelenie pohraničnej finančnej stráže. Kedy bola budova postavená, je otázka; za monarchie takúto inštitúciu nepotrebovali, lebo hranica tu nebola. Či v budove býval Majko, je otázne, ale asi odtiaľ vyrážal na pochôdzky a aj úradoval. Pôsobil tu v r. 1931 – 1936. Bol už ženatý a rodina (s malým dieťaťom) bývala u rodičov manželky v Dlhej Vsi. Ale vedenie oddelenia tu sídlilo a Majko bol dokonca povýšený na zástupcu vedúceho oddelenia. Na tomto objekte by mohla byť pamätná tabuľa. V Silici mali tiež policajnú stanicu, p. starosta obce spomínal, že obec upravila túto peknú zvláštnu stavbu s vežičkou na okraji obce na dnešnú materskú škôlku.

Bydlisko v Dlhej Vsi u rodiny Mózesovej. Tento dom bol už dobre známy, lebo p. Paulíniová, rod. Mózesová, neter Matildy, mi to potvrdila a vedia o tom aj mnohí obyvatelia obce. Tu Majko býval, keď sa oženil. Keď bol vo väzení v Rim. Sobote, iste manželka tam bývala, lebo aj po prepustení z väzenia „sa vrátil k rodine do Hosúsova“ až do zabratia južných oblastí Maďarskom roku 1938, keď sa tam „evakuoval“. Dnes už tento dom nestojí, bol odkúpený do iného vlastníctva a zbúraný (zač. roku 2026), na jeho mieste rastie nový. Azda fotky pôvodného sa nájdu.

Dom, v ktorom býval Majko v Dolnej Strede. Ani tento dom sa nezachoval v pôvodnom stave. Tu bývala jeho sestra (Mária?) a k nej



S prasynovcom Milošom Majkom na cintoríne v Dolnej Stredě

sa Majko s manželkou a dcérou prisťahovali v roku 1938. Dom na Ulici J. Majka už nevlastní rodina Majkovcov, bol prebudovaný na modernejší.

Záver

Čo si máme zapamätať a z čoho sa poučiť z dlhého činorodého života Majka? Čo nám odkazuje úspešný objaviteľ?

Asi na začiatok treba mať šťastie a hlavne nenechať sa znechutiť. A ísť za svojim cieľom. Jeho objav na začiatku jaskyniarskeho života bol neočakávaný. Bez skúseností, ale s obrovskou mierou vytrvalosti. Jaskyniarom sa nikde nevyučil, ale postupne sa ním stal. Druhú Domicu sa mu už nepodarilo objaviť a vlastne taký objav sa na Slovensku dodnes neuskutočnil. Avšak rozpracoval isté metodiky, ktoré sa potom rozšírili po Slovensku. Spočiatku pracoval „popri zamestnaní“, v ťažkých obdobiach musel myslieť na existenciu rodiny, ale svojej vášne sa nevzdal. Hoci menil často lokality, vždy našiel dosť ochotných spolupracovníkov, ktorí na neho s úctou spomínali. Pochopil, že jaskyniarstvo je kolektívna činnosť, nešlo mu o slávu či rekordy. V poľnohárskom období sa mu podarilo inštitucionalizovať svoju činnosť, vytvoriť životaschopné „pracovné skupiny“, predobraz neskorších štruktúr SSS, a takmer 10 rokov pôsobil ako rozsievateľ myšlienok po takmer všetkých krasových ob-

lastiach Slovenska. Je zaujímavé, že práve vtedy sa jaskyniarstvu v dnešnom centre nedarilo a spoločnosť upadla do dlhodo-
bej letargie sprevádzanej vzájomnými konfliktmi. Keď sa pozrieme na Majkovu dobromyseľnú, aj keď niekedy unavenú a zamyslenú tvár, musí byť jasné, prečo sa Majkovi všade darilo.

Poďakovanie. Pri písaní tejto spomienky mi pomohlo stretnutie s pani Hildou Paulíniovou v Dlhej Vsi (dcéra sestry Majkovej manželky Matildy),

tiež s pani Oľgou Florišovou, rod. Majkovou, dcérou Majkovho brata Františka, ktorá časť detstva bývala v hoteli pri Domici, kde bol jej otec správcom. Veľmi mi pomohol pochopiť Majka jeho prasynovec, vnuk Majkovho brata Štefana, pán Miloš Majko. Pán Majko buduje súkromné múzeum bývalého režimu v Sereďi a v ňom je Jánovi Majkovi venovaná významná časť, ako mnohé tlačoviny, fotografie, časti výstroja.

Stretol som sa tiež so starostami obcí v Slovenskom krase, v územiach, kde Majko pôsobil a medzi ich obyvateľmi žijú potomkovia priateľov a spolupracovníkov Majka. Sú to pán Tomáš Novák, strosta obce Dlhá Ves, v Kečove sme sa stretli s pani starostkou Bc. Nikoletou Gerencsériovou a v Silici s p. starostom Ing. Tomášom Váradyom, PhD. Všetkým ďakujem za cenné informácie, srdečnosť a ústretovosť.

Literatúra

- BENEŠ, J. 2013: Finanční stráž Slovenské republiky 1939 – 1945. J. Škoda – FORTprint Karlov, Tlač J. Janeček _ARPA Dvůr Králové nad Labem, 191 s.
- HOLUB, O. 1987: Stůj! Finanční stráž! Naše vojsko, Praha, 272 s.
- LALKOVIČ, M. 2001: Ján Majko, životné osudy jaskyniara. Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Lipt. Mikuláš, 184 s.

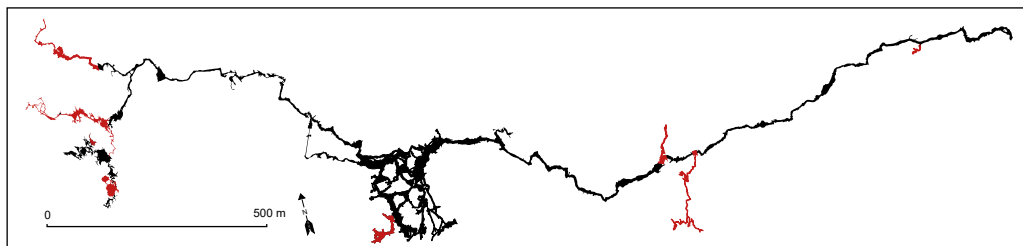
HRANICA 10 KM V DOMICI PREKONANÁ

Zdenko Hochmuth, Speleoklub UPJŠ

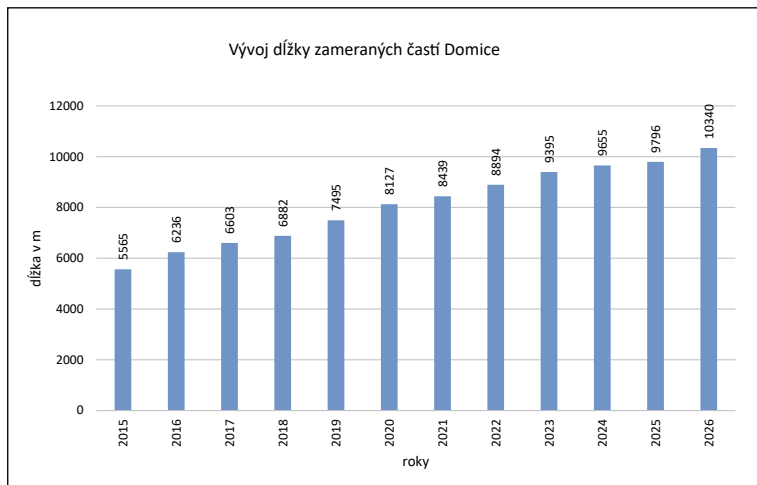
Keď sme sa (Speleoklub UPJŠ a Ústav geografie Prírodovedeckej fakulty UPJŠ v Košiciach) v r. 2013 dostali k možnosti odborne a tiež aj speleologicky skúmať systém jaskyne Domica, všimli sme si, že od čias mapovania a geomorfologického výskumu dr. A. Droppu v roku 1964 sa údaj o dĺžke jaskyne (5080 m, 1970) desiatky rokov nemenil. Od počiatkov tabuliek v Spravodaji (v r. 2002 to bolo 5368 m) je to dĺžka, ktorú po zhodnotení dostupných údajov určil P. Bella (2021). Boli tu zamerané, ale aj odhadované údaje nezameraných častí, a preto došlo na revíziu tohto stavu a výzve doplniť biele miesta na jej mape. Takže popri vedeckom výskume prebiehalo aj mapovanie. Nie celej jaskyne, skôr sme sa snažili napojiť na merania našich predchodcov. Rekonštrukcia siete bodov viacerých generácií nebola jednoduchá, spomeniem iba merania Ing. Paloncyho v r. 1931, Pohraničnej stráže v r. 1946, Dr. Droppu v r. 1962, GP (Geologický prieskum) Rožňava v r. 1976 a Meračské odd. ÚŠOPu (Ing. Sýkora) 1989. Osobitnou otázkou bolo, prečo sa tu nespomínajú dobrovoľní jaskyniari? Ich podpisy, napr. z OS Rožňava jaskyniari Škuci a Kankula či VŠT Košice nachádzame v Domici i Čertovej diere, navštívili aj nesprístupnené časti a možno aj čosi objavili, ale nedali o tom vedieť. Samostatnou kapitolou je príbeh Istvána Hegedúsa v období počas maďarského zaboru Domice vo vojnovom období. Keď sme sa pamätníkov i jednoduchých jaskyniarov pýtali, prečo nie je záujem o prieskum, najčastejšie odpovede boli, že tam je predsa už všetko objavené a že oni radšej investujú svoju energiu na vlastný objav, báju „Novú Domicu“. Vlastne jediný väčší

speleologický počín bol prieskum a mapovanie Meandrovej chodby (P. Holúbek, P. Bella, M. Hurta), vlastne tiež z iniciatívy Správy slovenských jaskýň, publikované v Aragonite č. 6.

Od r. 2014 sa situácia začína meniť, aj keď po revízii (Hochmuth, 2014) sa dĺžka dokonca skrátila, a to na 5308 m. Predlžovať sa systém Domice začal až od seriózneho prieskumu a mapovania. Začali sme nepríjemným plazivkovitým úsekom (Hochmuth, 2014b). Nasledovalo zameranie častí za Nebezpečným dómom (Hochmuth, 2015b). K predĺženiu prispelo aj hľadanie cesty k ponoru proti toku Styxu, tu sa našiel aj podpis J. Majka, pravdepodobne z objavnej akcie 29. 11. 1926. Keďže v dlhom úseku chodby vedúcej od Čertovej diery po Majkov objavný prekop do Domice sme nachádzali Droppove meračské body iba ojedinele, a aj jeho mapa v tomto úseku bola značne schematická, premerali sme kompasom tiež tento úsek. Intenzitu prác doplnilo aj skenovanie novým skenerom Riegel a neskôr FARO. Náš člen J. Šupinský v rámci svojej dizertačnej práce skenovanie postupne rozšíril na celú Domicu. Počas tohto sme klasicky mapovali rôzne odbočky dosiaľ chýbajúce na dávnych mapách. Napríklad Koreňovú chodbu, Plachtovú sieň či rôzne prepojky na prevádzkovom okruhu (Hochmuth, 2024a). Pustili sme sa aj do odbočiek v chodbe za Diamantovou plavbou, objavili sa chodby Kečovská a „Kľúčovej diery“ (Hochmuth, 2020a, 2020b) s nálezom kostí glaciálnej fauny. Veľkým úspechom bolo objavenie Hegedúsovej chodby naším bývalým členom J. Šupinským, (Danko, Šupinský, 2022) v prítokovej vetve Styxu. Bola to výzva na dosiahnutie spojenia s povrchom, čo sa uskutočnilo v r. 2024.



Schematické vyznačenie dosiaľ nezameraných častí Domice.



Graf znázorňujúci narastanie dĺžky Domice.

Keď sa blížil koniec roka 2025, bolo jasné, že hranica 10 km sa blíži. Viacerí ma povzbudzovali, iste chýba pár metrov, možno na prekonanie hranice treba pozvať nejaké osobnosti. Ale takto násilu sme to nechceli. Do tabuľky v 1. čísle Spravodaja sme vykázali 9917 m. Mali sme totiž v talóne niečo iné, pripojenie 338 m dlhého polygónového ťahu jaskyne Líščia diera. Tým by sa hranica prekonalala jedným skokom. Ale ku koncu roka sme to nestihli. To sa podarilo až na Veľkú noc. Tento článok je práve aj o tom, čo predchádzalo pripojeniu Líščej diery.

Spojenie Líščej diery so systémom Domice

Jaskyňa patrila medzi 3 dávno známe fosilné jaskyne v masíve kopca Domica (Siegmet, 1891), z nich v dvoch sa dosiahlo spojenie s podzemným riečiskom systému (Čertova diera, Stará Domica). Už v roku 1950 Líščiu diery zamerl A. Droppa, čím naznačil jej význam.

Už zbežný pohľad na pôdorys, kde Líščia diera leží priamo nad riečiskom Styxu, vyzýval na možnosť napojenia. Jaskyňu sme vyhľadali 22. 3. 2015 v zostave Hochmuth, Mikloš, Kovalik, Dobrovič. Postupne sme ju zamerlali a publikovali o tom prí-

spevok v Spravodaji (2015). Mapu jaskyne si môžete pozrieť tu: <https://speleoupjs.sk/clanok/liscia-diera>. Už v ňom sme uviedli, že sa pokúsime o hľadanie spojenia. 9. 5. 2015 sme na popud G. Lešinského „znovaobjavili“ Lysenkovu sieň, ktorá nebola na Dropovej mape, a neskôr ju aj zamerlali. Zdalo sa nám, že práve odtiaľ bude reálne prenikať do Vysokého domu v Čertovej diere.

Pre istotu sme realizovali aj povrchový ťah od vchodu Čertovej k Líščej, aby sme vedeli aspoň približne odhadnúť, kde by bolo možné spojenie a ako je to ďaleko. Zistili sme, že výškový rozdiel na riečisko je cca 30 m. Nadviazalo sa rádiové spojenie a tiež i akustické, klepkaním. V ťažkých podmienkach začali pracovať v Lysenkovej sieni v šikmej poruche J. Kovalik, Noro Lacko a Silvia Čúzyová, a tiež Kovalik a Zoltán Ondrej. Inštalovala sa výdrev. V Lysenkovej sieni bola príjemná jaskynná klíma, na rozdiel od vstupných studených a suchých častí. Isté obavy ale boli z miesta, kde leží Vysoký dóm v Čertovej diere; totiž bolo by to vysoko, 15 – 20 m nad dnom, kde sa z opáčnej



Ján Tajboš pred vchodom Líščej diery študuje Spravodaj č. 4 /2025.



Dno vstupnej Siene s balvanmi.

strany dalo vystúpiť iba s problémami a nič nenaznačovalo, že to bude tam. Nepodarilo sa efektívne postupovať, najmä vzhľadom na nízku frekvenciu akcií. Po čase aktivita ustala, per-

5. 2020 Noro Lacko a Attila Dobos a v ústrety v Čertovej diere prehľadávať komíny Stano Danko a Jozef Šupinský. Veľký úspech sme nedosiahli, pretože v skupine sa rôznili názory, ktoré miesto je to pravé, a v sondách sa nedosiahla väčšia hĺbka.

Asi najhlbšie sme sa dostali pod balvanmi na okraji siene v blízkosti bodu 8, zásluhou členov prestúpených do skupiny Adonis. Najprv „Pod balvanom“, potom na konci obvodovej chodby v hlinách sa tu vykopala jama hlboká cca 2 m. Dňa 27. 4. 2021 tu prebehlo rádiotestové meranie s prístrojom požičaným od Ondrouhovcov za účasti členov skupiny Meander – HKSS T. Fussgängera a K. Petríkovej, dcéry Petríka zo skupiny J. Majka. Potvrdilo, že kopeme na správnom mieste, ale na dosiahnutie spojenia bude treba prekonať vertikálne okolo 15 m. Na to predbežne nestačili sily redukovanej skupiny. Pokus o spojené úsilie 15. 5. 2022 (Hochmuth, Mikloš, Danko, Pecúch) bol na pár rokov posledný.

Ďalšia etapa bola spojená s klimatickou koncepciou. Inštalovali sme totiž 2 zapisovače teploty – logery COMET a tu sa zistilo,



Katka Petříková pri vysielači v priestore Vrcholu 2020.



Janko Tajboš sa zaujíma o zimné zaľadnenie jaskyne.



Počiatky ťažby lanovkou.

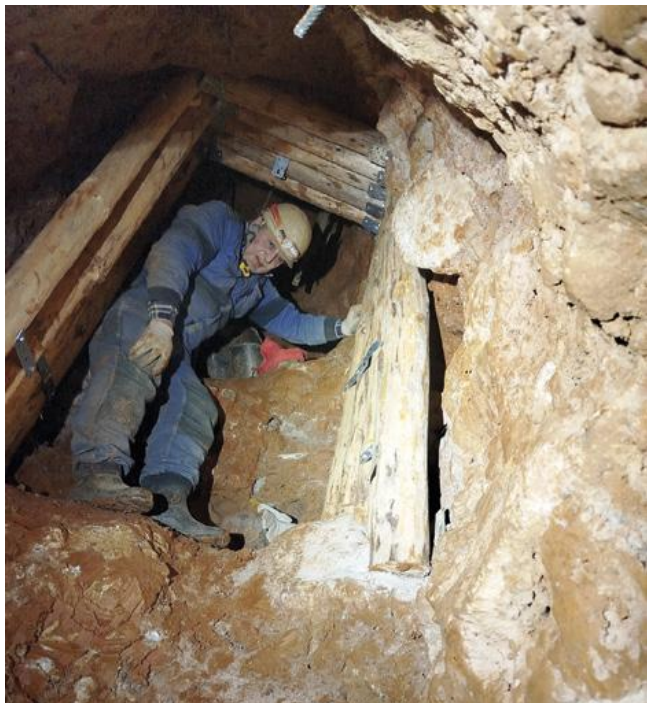


Ústie výdrevy vertikálneho úseku.

že spodné časti jaskyne sú pozoruhodne chladné, v zime sa tu tvorí ľad. Na riečisku Styxu pod týmito priestormi je citeľne chladnejšie ($6,5 - 7,5\text{ }^{\circ}\text{C}$) ako v ostatných častiach jaskyne (okolo $9\text{ }^{\circ}\text{C}$), teda z niekade tu preniká chladný vzduch. Treba tu ale spomenúť, že počas silných mrazov viditeľné výpary vychádzajú na povrchu pri vchode z balvanitého závalu. Pri $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$ sme tu namerali $+6\text{ }^{\circ}\text{C}$, avšak tadeto to nevelmi pôjde. V jaskyni prievan týmto smerom začiatkom 20. rokov registrovali členovia skupiny Adonis. Možno práve to je aj cesta netopierov, ale nie pre jaskyniarov.

Norovi sa zdalo, že perspektívne miesto na spojenie je pod bodom 11, kde sa aj nachádzala „Studená sienka“. Ale ťahalo ho to po jej okraji. Na popud Attilu Dobosa sme tu začali kopáť 30. 7. 2020, padlo prvých 50 vedier. Ďalšia akcia 16. 8. už 100 vedier. Neskôr sa tu začali systematickejšie práce, spojené s vyťahovaním vaničiek s hlinou z klesajúcej plazivky. Spočiatku sme plazivku prehlbovali, neskôr sa začala kopáť zvislá štôľňa. Hlina sa zdala stabilná, výdrevu sme nerobili. Miestami boli v hline balvany, tie však už mali tendenciu vypadávať z okrajov a zažili sme tu aj nebezpečné situácie, ktoré brzdili Norov entuziazmus. Istý problém tiež bol, že oproti, v riečisku Styxu, v tomto mieste nekorešpondoval žiadny komín. Sondovali sme tiež s 2 m dlhým vrtákom, stále hlina. Takže po jednom nebezpečnom incidente sme práce v hĺbke cca 4,64 m ukončili.

Súbežne (2020) prebiehalo skenovanie riečiska Styxu v Čertovej diere a tiež prieskum komínov. V zložení Hochmuth,



V úpadnici sme museli inštalovať tzv. dveraje.



Padnuté kamene pred ústím šachty.

Šupinský, Kaňuk, Danko (29. 5. 2020) sme vy-
liezli po strmom svahu z priestoru zv. Hračka
na akúsi plošinu s komínmi smerujúcimi na-
hor, priestor zdokumentovali lidarom FARO
a tiež klasicky. Všetci sme vystúpili na miesto
„Kotva“ a odtiaľ ešte Šupinský 4 m vyššie,
a potom ešte posvietil laserom na neprieľzný
koniec, na tzv. Vrchol 2020, až 19,4 m nad rie-

čisko. Odtiaľ už bolo podľa za-
merania k najhlbšiemu miestu
„Norovho výkopu“ cca 5,15 m.
Neskôr Šupinský tu ešte zame-
ral úzku klesajúcu chodbu.

* * *

Posledná, úspešná etapa sa za-
čala až na jar r. 2025, keď sme
definitívne ukončili práce na
ponore Izolátor (Hochmuth, Z.
2024b). Tešili sme sa zo zmeny
lokality: žiadny dážď, žiadne po-
vodne, v lete príjemný chládok,
za mrazov kladenie ohníka, na
začiatku akcie prípitok. Príjem-
ná cesta stúpajúcim chodníčkom
za 10 minút od auta. Nemuseli
sme absolvovať ponižujúce poži-
čavanie a vracanie kľúčov, lebo
otvor predbežne nie je uzavretý.
Aj keď sme už od príslušného
pracovníka dostali otázku, či to
nemá zariadení. Doniesli sme si
aj stoličky, aby sme skultúrili
prostredie Siene s balvanmi, kde
sme si urobili základňu a oddy-
chové miesto.

Najprv sme za pomoci bri-
gádnikov z HKSS a Tatier (8. 4.
2025) vyťažili hlinu, ktorá za
5 rokov do sondy s pôvodnou
hlĺbkou 2 m napadala (145 ve-
dier). Potom sa už boky zosýpali,
a tak prebehlo zapaženie vstupu
do „jamy“ drevenou guľatinou
a ťažba vedrami systémom klad-
ky na vertikálnom úseku, lanov-
ky horizontálne a stúpajúc na
skládku.

Došlo k ďalšiemu, druhému
overeniu vzdialenosti prístrojom
Pieps partiou zo Svitu Kačmar-
čík – Regeš (18. 5. 2025). Hodnoty boli značné,
aj 20 m, takže sa objavili pochybnosti o rôznej
rýchlosti prieniku signálu cez masív. Neskôr
prebehlo meranie (28. 6.) rádiosondou Budaj
– Mudrák, ktorí v zásade potvrdili správnosť
dávnejšieho merania prístrojom Ondrouchov-
cov. Ťažili sme spočiatku v hlinách, podobne
ako v „Norovom výkope“ sa vyskytovali voľné



Posledný vertikálny stupeň výkopu už vedie na rozhraní hlina – masív.

kamene až balvany so zaujímavým bielym povrchom, zrejme v dôsledku odvápnenia na kontakte s hlinou. Aj hlina bola zaujímavá, tuhá, ale ľahko ťažiteľná, s čiernymi „zrkadielkami“ po pohyboch asi v dôsledku tlakov. Očakávali sme nejaké komplikácie, zaklinené balvany, ale nič, stále hlina a obavy z ich pohybu. Úspešný prienik narušilo niekoľko „incidentov“ spojených s padaním sutiny z vyšších častí nad výkopom. Sutina s tmavou kultúrnou vrstvou bola v medzere medzi dvomi balvanmi ešte pred paženou studňou, a táto sa dala zrejme po narušení stability „hladačmi“ do pohybu. Mufi (Mikloš) mal smolu, že bol práve v sonde, a šťastie, že veľký balvan ho tesne minul. Nasledovalo prerušenie prác a stavba betónového múrika.

Po dosiahnutí hĺbky 4,7 m, keď sme už do sondy namontovali oceľový pozinkovaný rebrík zo Skalistého potoka, pokračujeme úpadnicou, paženou systémom dverají. Pracujeme spravidla v dvojici – autor a Jozef Mikloš „Mufi“, Jožo Kovalik nám veľmi chýba. Občasné brigády zo Svitú a osvedčený Janko Tajboš z HKSS – Meandra. Napodiv sa pripojil aj predseda tohto Speleoklubu a zaslúžil sa o podstatné zväčšenie úpadnice. Pridal sa aj „Mareček“ Šichula z Arachnosu, hoci na lezenie to ešte nebolo.

Začiatkom októbra, už na 25. akcii sa v hĺbke výkopu cca 7 m na pravej (východnej) strane objavuje skala. Nie je voľná, asi ide o masív, teda okraj snáď komína, ku ktorému smeruje-

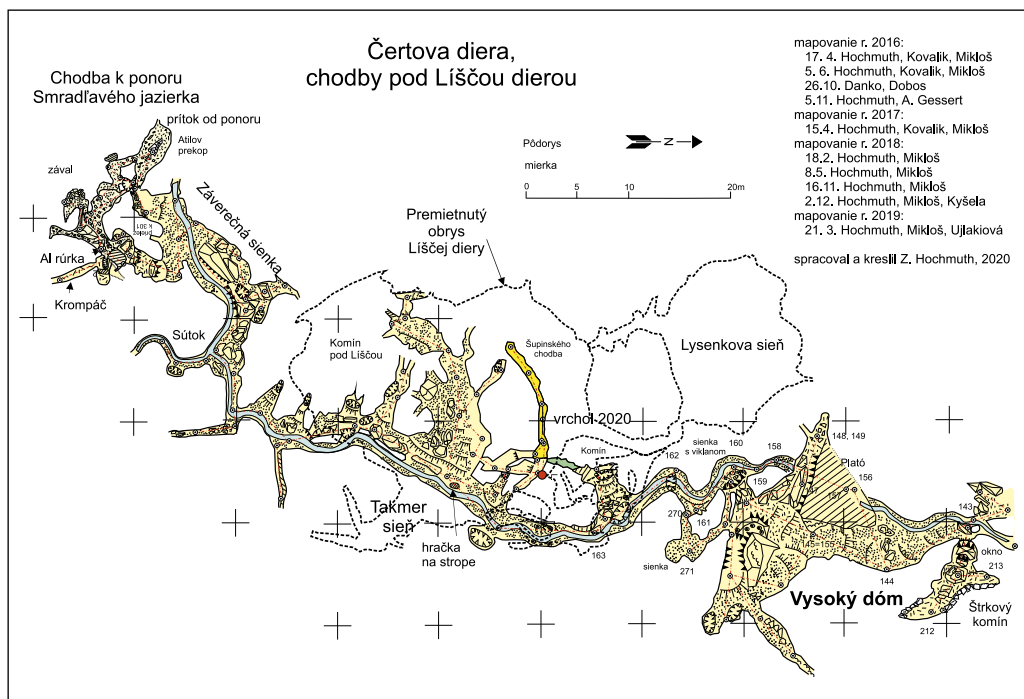
me. Takže pokračujeme po okraji masívu, tam, kde to „púšťa“, aj za pomoci rodiny Gessertovcov. Je tu skalná šikmina, na ťažbu vertikálne nahor už potrebujeme lano dlhé 10 m. Podľa pôvodného kompasového zamerania sa blížime k Vrcholu 2020, avšak nie sme si istí, či ho neminieme. Ďalšie, 4. overenie Piepsom za účasti členov Nicolaus, Mikuláš a Chočské vrchy prebehlo 3. 12. 2025. Chlapi vyliezli čo najvyššie, kde bol predtým Šupinský. Ukazovalo to horizontálne (!) cca 4 m, avšak u nás hore to „púšťalo“ nadol, tak sa kopalo tam. Klopkanie i vysielanie fungovali,

dokonca sa nám zdalo, že počujeme hlasy, no nie stadiaľ, kde kopeme, ale akoby zhora. Zjavne už halucinácie. Do konca roka sa uskutočnilo 43 akcií, ale spojenie sa nedosiahlo. Asi sme minuli Vrchol 2020 a ideme nejakou paralelnou vetvou dole. Konštatujeme, že od jari sme vykopali a na skládku uložili 1762 vedier, čo sme vyhodnotili na členskej schôdzi 31. 12. priamo v jaskyni. Spojené liptovské partie (členovia skupín Nicolaus, L. Mikuláš, Chočské vrchy, Trnovec a Svit) nám v poslednej fáze výrazne pomohli.

Napriek snehu a mrazom pokračujeme aj na nový rok. A napriek zlému tušeniu pokračujeme



Už iba pol metra...



Chodba s riečiskom Styxu pod Liščou dierou.

nadol, aj keď sa zdá, že nesprávnym smerom. Niekde tá hlina predsa musí končiť! Totiž tí, čo boli s Piepsom z druhej strany (Vrbičan, Regeš), tvrdili, že hlina v komíne Vrchol 2020 nie je. Znova 17. 1. sú pod nami priatelia zo Svitú (Regeš, Skok), 19. 2. zas Liptáci Holúbek, Vrbičan, Oravec. Už sme cca 2 m pod úrovňou Vrcholu 2000.

Z technického denníka: Hore vyliezol Vrbičan, ja som bol na dne sondy. Videl som údaje na Piepse, ale boli to hodnoty veľké, najčastejšie 9 a 8 m (!). Asi mali prístroj so slabým výkonom, totiž Zdeno Jurík, ktorý mal priniesť lepší, nemohol pre hľadanie akéhosi Poliaka v Červených vrchoch. Mal aj skladáciu palicu, prístroj strčil do nejakej škáry smerom vpravo. Vrtanie počul dobre. Dokonca tvrdil, že počuje naše hlasy. Mne sa zdalo, že počujem spoza chrbta a takmer zhora (?). Takže výsledky problematické. My s Holúbekom sme potom testovali Pieps na skale č. 2, hodnoty 12 – 13 m, pričom skutočná je iba okolo 8 m a menej. Takže mierny optimizmus.

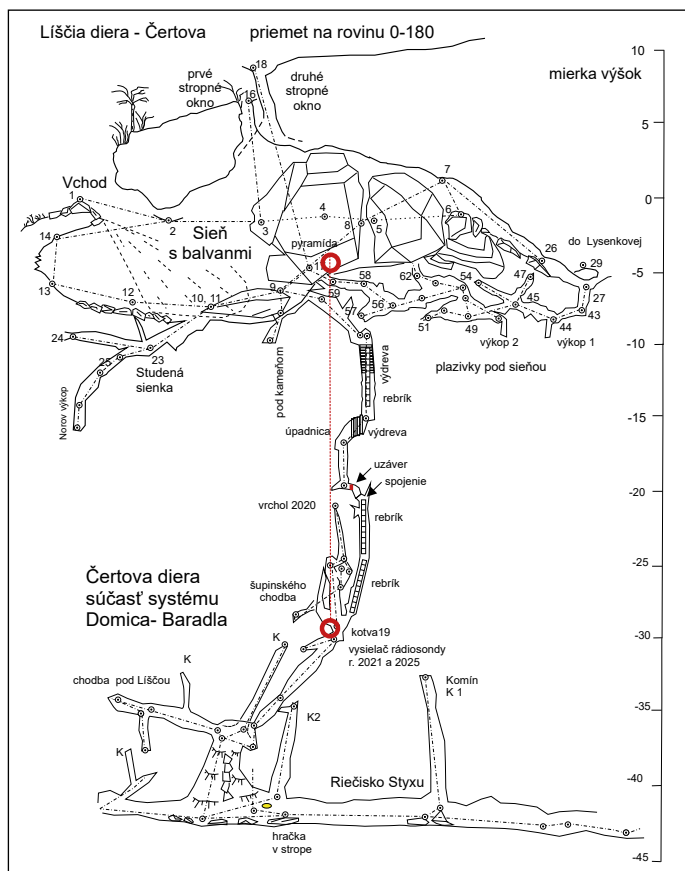
Po dôkladnom prehodnotení situácie, že ďalšie kopanie do hĺbky nepovedie k úspechu, robíme ťažké rozhodnutie – kopať na opačnom konci šikmej platne a zasypať už vykopané takmer 2 m. Ďalšie 4 akcie. Útechou je, že nemusíme ťahať

vedrá hore. Cca 1,5 m horizontálna chodbička by už podľa nášho názoru mala byť v kontakte s miestami, kde bol Pieps na palici.

Ďalšia spoločná akcia prebehla 6. 3. V komíne bol Sliačan, našiel ešte iné miesto. Vraj prístroj strčil na koniec a nad tým bol ešte otvor (čierny priestor). Tu sme našli miesto, kde to bolo 2,3 a nižšie 2,0 m. Mnohokrát sme to opakovali a napokon tu začali zbíjať. Nejakto to šlo po rozhraní medzi hlinou s balvanmi a masívom (plocha). Holúbek a Sliačan dole v chodbe na mieste, kde je Hračka, cítili dym, keďže Tajboš hore fajčil. Návrat na povrch a Holúbek nám ešte pomohol so zbíjaním.

Dňa 19. 3., na Jozefa, znova zaútočili odspodu liptovskí jaskyniari. Šípili úspech a prišli v silnej zostave: Holúbek, Sliačan, Regeš, Vrbičan, Vrabec (L. Trnovec). Prešli Čertovou dierou pod Vrchol 2020. Pieps na palici dlhšej cca 4 m strčili do závalu na konci komína. Napokon sa dosiahla hodnota na Piepse 0,5 m. Zvukové skúšky: počuli sme sa zle, teda veľmi slabo.

Partia vo vnútri mala so sebou aj vŕtačku, počuli sme vrtanie a potom sme počuli gúľať sa kamene. Postupne sme rozšírili chodbičku, na ľavej strane bolo miesto, kde to bolo práve



Vertikálny priemet vzájomnej pozície Lišče a Čertovej diery.

tých 0,6 – 0,5 m. Regeš bol prevažne na čelbe, no ja som vyvrtal dieru do skaly kolmo vľavo, kde bolo tých 0,5. Tiež partia vo vnútri čosi navrátila, najprv sme rozrušili my, potom oni.

predsienky, kde predtým prenikla spomínaná palica. Zvnútra ďalej rozširoval otvor.

Ešte jedna akcia a potom posledná. Po dohode s N. Lackom, Šichulom, Fussgängerom

Tí vnútri pocítili, že prievany sa otočili. Po výstupe partie nahor (predtým boli ukrytí pred padajúcimi skalami) sme dosiahli počuteľnosť, cez okienko cca 15 × 15 cm sa dalo rozprávať a dokonca sme aj videli svetlo a hlavu chlapa a dosiahli fyzický kontakt palicou. Nadšenie. Medzitým prišiel Holúbek a trochu rozšíril okienko, dalo sa tam pozrieť a odfoťiť. Je tam voľný priestor, teda spojenie sa dosiahlo prerazením zvrchu. Vidieť spomínanú palicu, ktorú sme potom vytiahli, a teda ako prvá prešla jaskyňou zospodu nahor. Návrat cez Plešivec, kde sme v hostinci vyhodnotili akciu gulášom a pivom.

Na dosiahnutie prechodu sme ešte museli uskutočniť 3 akcie a viac ďalších na vybudovanie vzduchotesného uzáveru a zameranie. Najprv sme rozšírili spojovací otvor tak, aby najchudší z nás (M. Šichula) vošiel dnu, do akejsi



M. Šichula v prekope 28. 3. 2026.



V tom mieste sú už prievanové dverka.

a p. Ujházym, známym z incidentu v r. 2013, že s nami natočí nejaký rozhovor pre médiá a Nový čas. V jaskyni: Na čelbu šiel Tomáš s vrtačkou a zaklinený kameň postupne zmenšoval. Nakoniec ho uviazal na plochú slučku a podarilo sa ho vytiahnuť až do chodbičky ku skládke. Tá sa medzitým ťažila, Noro rozbíjal veľké skaly a Mareček s Mufim transportovali na skládku. O 10.30 sme vyšli na lúku a stretli sa s prichádzajúcim Ujházym. Rozhovory pred vchodom a filmovanie pred ním a potom v jaskyni. Nakoniec Mufi a ZH ako prví vstúpili do klesajúceho meandra a došli až k zaklinenému balvanu (dal sa obísť) už pod vrty Holúbekovej partie. Napokon Tomáš, Noro a Mareček sa vybrali do jaskyne s kľúčmi od Čertovej. Zišli k spitu, kde bol už pred 5 rokmi Tomáš. Bol tam nejaký problém s prekonaním záľomu nad zaklineným balvanom, ale nakoniec po ¾ h vyšli cez Čertovu. Uskutočnil sa dokonalý traverz, prechod, a tým je možné považovať problém pripojenia za vyriešený.

Zhodnotenie, záver

Približne za rok, od 8. 4. 2025 po 19. 3. 2026, sa uskutočnilo 60 akcií a vykopalo 2169 vedier. Nie všetky boli produktívne, kopáčske. Bolo treba budovať výdrevu a likvidovať závaly. Takže na 41 kopáčskych akciách to bolo priemerne 52 vedier na akciu. Zaslúžili sa o to: Z. Hochmuth 60, J. Mikloš 55, T. Fussgänger 18, J. Tajboš 17, M. Šichula 10, N. Lacko 7, M. Regeš 7, P. Holúbek 5, ostatní menej ako 5. Ale intenzita nasadenia bola značná, spolu 275 človekodní. Tabuľku nižších počtov som nezostavil, ale ďakujeme každému, kto vytiahol či vykopal aspoň 1 vedro. Pre porovnanie, v Izolátore sa za obdobie 2018 – 2024 uskutočnilo 77 akcií. Z. Hochmuth (77), J. Mikloš (66), N. Lacko (32), J. Tajboš (32), J. Kovalik (14), Silvia L. Čúzyová (13). Ostatní menej ako 5.

Po pripočítaní dĺžky Líščej diery k systému Domica-Čertova-Izolátor dosiahla dĺžka polygónového ťahu 10 251 m. Čo s týmto medzníkom, ktorý vlastne ani nie je objav? Venujeme ho † Jánovi Majkovi a slovenským jaskyniarom na pamäť 100. výročia objavu Domice.

Literatúra

BARADLA BARLANG, 1989: Magyarország barlangtérképei 7, Magyar Karszt és Barlangku-

tató Társulat, KPVD Sz Vörös Meteor Természetbarát Egyesület, Budapest 1989.

BELLA P., HOLÚBEK P. 2021: Meandrová chodba v jaskyni Domica. Aragonit, 6, s. 11-15.

DANKO S., ŠUPINSKÝ J. 2022: New Discoveries in Domica – Čertova diera, Slovak Karst National Park. Bulletin of the Slovak Speleological Society issued for the purpose of the 18th International Congress of Speleology – UIS, Savoie 2022, pp 49-51.

DROPPA A. 1950: Jaskyňa Čertova diera. Krásy Slovenska, 27, 5-8, 150-153.

DROPPA A. 1970: Príspevok k prieskumu jaskyne Domica. Československý kras, 22, 6-72.

GAÁL L., GRUBER P., eds. 2014: Jaskynný systém Domica-Baradla. Jaskyňa, ktorá nás spája. Aggteleki Nemzeti park, Aggtelek, 512 s.

HOCHMUTH Z. 2014: História mapovania a vytvorenie spojitého meračského ťahu ako podklad pre reambulovanie mapy Domice. Slovenský kras, Acta carsologica slovac 52/2, 173-190.

HOCHMUTH Z. 2014b: Mapovanie prepojenia Čertovej diery a Domice. Spravodaj SSS, 45, 3, 18-23.

HOCHMUTH Z. 2015: Jaskyňa Líščia alias Lúpežnícka diera pri Domici. Spravodaj SSS, 46, 2, 20-26.

HOCHMUTH Z. 2015b: Prieskum a mapovanie chodieb „Za Nebezpečným dómom“ v systéme Domice. Spravodaj SSS, 46, 4, 10-13.

HOCHMUTH Z. 2020: Kečovská chodba – objav severného prítoku v Domici. Spravodaj SSS, 51, 3, 44-47.

HOCHMUTH Z. 2020b: Mamut v jaskyni. Spravodaj SSS, 51, 4, 14-17.

HOCHMUTH Z. 2024a: Koreňová sieň: 10 rokov v Domici. Spravodaj SSS, 55, 3, 34-36.

HOCHMUTH Z. 2024b: Cez ponor do Čertovej diery. Spravodaj SSS, 55, 3, 7-15.

LYSENKO V. 1967: Zpráva z průzkumu jeskynního systému Domica v létě 1966. Sborník Východoslovenského múzea v Košiciach, séria A, geologické vedy VIIIA, s. 97-101.

SIEGMETH K. 1891: Az Abauj-torna-gömöri barlangvidék, különös tekintettel Torna vidékére és az Aggteleki-barlangra. A Magyarországi Kárpát Egyesület Évkönyve, 18, Igló, Különlenyomat, 69, Kassa, 33-52.

PRÍSPEVOK K HISTÓRII JASKYNNÉHO SYSTÉMU DOMICA-BARADLA NA OKRAJ 100. VÝROČIA OBJAVENIA DOMICE

Zoltán Jerg

Úvod

Keď ma Peter Holúbek poprosil, aby som pri príležitosti 100. výročia objavenia Domice napísal niečo zaujímavé z jej histórie, tak som sa rozhodol pre obdobie tzv. Viedenskej arbitráže, keď boli južné časti Slovenska – vrátane jaskyne Domica – súčasťou Maďarska. Na lepšie pochopenie istých súvislostí však uvádzam aj fakty, ktoré spadajú do obdobia ešte pred rokom 1938. Cieľom predloženého príspevku je stručné údaje, už známe a publikované v slovenskej speleologickej literatúre, doplniť z maďarskej literatúry o ďalšie zaujímavé poznatky.

Stručne o období do roku 1938

Jaskyňa Baradla (s vchodom pri obci Aggtelek) aj tri menšie jaskyne (Stará Domica, Čertova a Líščia diera) v katastri obce Kečovo boli okolitému obyvateľstvu známe od nepamäti a z literatúry sú o nich známe početné zmienky už od polovice 16., resp. od začiatku 19. storočia. Ladislav Bartholomaeides v roku 1801 osobne navštívil tieto jaskyne a vo svojej monografii o Gemeri sa ako prvý zmienil o ich možnom vzájomnom prepojení. Rovnakého názoru bol geodet Imre Vass a neskôr i ďalší autori. Keď v roku 1926 Ján Majko cez Starú Domicu objavil krásnu jaskyňu Domica, tak o prepojení jaskýň pri Kečove s jaskyňou Baradla už asi nikto nepochyboval. V roku 1929 Majko našiel spojenie medzi Čertovou dierou a Domicou. Fyzické spojenie jaskyne Domica s Baradlou sa napokon dokázalo v roku 1932, keď Hubert Kessler s Józsefom Sandrikom 21. augusta prešli z Baradly do Domice a následne 6. septembra aj Vojtech Benický z Domice do Baradly.

Jaskyňa Baradla bola navštevovaná od nepamäti, ale cestovný ruch tu nadobudol organizovaný charakter až koncom 19. storočia, o čo sa zaslúžil Uhorský karpatský spolok, a najmä Karol Siegmeth. V roku 1890 bol vyrazený druhý vchod do jaskyne pri tzv. Červenom jazere (*Vöröstó*), čím sa podarilo zjednosmerniť pre-

hliadkovú trasu, a unavení návštevníci sa tak po prehliadke jaskyne už nemuseli vracieť tou istou trasou do Aggteleku. No po zániku monarchie začala jaskyňa chátrať. V medzivojnovom období Páter Kaffka našiel ďalšie pokračovanie hlavnej vetvy Baradly smerom na obec Jósaváfő, a následne v roku 1928 tak bol pri spomenutej obci prerazený tretí vchod do jaskyne.

Po Trianonskej zmluve sa dostala na stôl problematika eventuálnej existencie podzemnej hranice medzi Maďarskom a Československom. Už od roku 1922 sa v tlači objavovali početné správy o vlastníckom spore oboch štátov ohľadom toho, kde presne sa jaskyňa Baradla a jej vchody nachádzajú a komu by mali patriť. Objavovali sa aj také názory, že vchody sú na maďarskom území, ale samotná jaskyňa sa dostala na československé územie. Samozrejme sa tak začalo špekulovať i o tom, kde sa vlastne tiahne hranica pod zemou. Prípadný prirodzený podzemný tunel bol totiž oboma štátmi považovaný z vojenského hľadiska za strategický objekt. Jedny noviny si v tejto súvislosti dokonca neodpustili kritickú poznámku, že „*keď sa pohádame, boje medzi nami budú prebiehať nielen vo vzduchu, na zemi a na vode, ale aj pod zemou. Takéto niečo ešte svetová história aj tak nevyprodukovala!*“ (Anonym, 1922; Székely, 2022: 114). Napokon sa zistilo, že známe časti jaskyne Baradla sa nachádzajú výlučne na maďarskom území.

Správa o objave Domice v roku 1926 sa samozrejme dostala aj do maďarskej tlače, a opäť tak začali špekulácie ohľadom podzemnej hranice. Okrem toho túto problematiku zhoršovalo i pašeráctvo, ktoré v medzivojnovom období na „zelenej hranici“ medzi týmito štátmi prekvitalo. Zo strany speleológov a turistov boli snahy nájsť riešenie predovšetkým v prospech oboch jaskýň a cestovného ruchu, ale tieto snahy v tom čase z vyššie uvedených dôvodov nepadli na úrodnú pôdu. Problém vygradoval v roku 1932, keď maďarskí aj slovenskí jaskyniari našli prepojenie oboch jaskýň, čím sa

existencia predpokladanej podzemnej hranice potvrdila. Medzitým však Klub československých turistov (KČST) sprístupnil, a v roku 1932 otvoril pre verejnosť jaskyňu Domica, ktorej správcom sa až do roku 1938 stal Vojtech Benický.

V roku 1932 Eduard Paloncy zameral Domicu a geodeticky stanovil miesto podzemnej hranice. V roku 1934 z dôvodu zamedzenia ilegálneho prekročenia hranice tam bola zo strany Československa umiestnená železná mreža, bez toho, aby bolo o tom informované Maďarsko. Krátko na to Kessler zistil, že mreža bola umiestnená nesprávne, a nachádzala sa ďalej, už na maďarskom území. Keď ešte v tom istom roku Ödön Konrád za asistencie Kesslera zameral Baradlu (podrobnosti uvádzam ďalej), tak sa zistilo, že mreža sa nachádza hlboko na maďarskom území, a to až niekoľko stoviek metrov od hranice (v prameňoch sa udávajú rôzne údaje, a to v rozsahu cca 200 až 500 m). Maďarsko tak žiadalo úradné stanovenie hranice i pod zemou. Dlhو sa ťahajúci spor sa napokon uzavrel až v júli 1938, keď Československo – síce bez úradného zamerania – dalo mrežu premiestniť na miesto predpokladanej hranice. Ale ani táto mreža napokon nezostala dlho na svojom mieste.

Napriek týmto sporom sa však medzi správami oboch jaskýň vytvorila istá profesionálna spolupráca. Na základe pozvania od KČST si v januári 1934 prezrel Hubert Kessler Domicu a z toho, čo videl, bol veľmi nadšený. Očarila ho nielen krása jaskyne, ale aj rozsah sprístupňovacích prác. Svoje dojmy z návštevy neskôr i publikoval, pričom porovnaním oboch jaskýň si neodpustil kritické poznámky ohľadom vtedajšieho biedneho a zanedbaného stavu jaskyne Baradla (Kessler, 1934; Székely, 2008: 55, 2022: 121). Kessler sa prieskumom Baradly zaoberal od roku 1931 a v roku 1935 ho vymenovali za správcu jaskyne. Do roku 1944 sa zaslúžil o veľkú rekonštrukciu a vybudovanie nielen samotnej jaskyne, ale aj rozsiahlej turistickej infraštruktúry v okolí jej vchodov.

22. augusta 1935 sa Vojtech Benický a Hubert Kessler stretli pri hraničnej mreži. Benický vymenil zhrdzavenú kladku za novú a pri tejto príležitosti si Kessler prezrel priestory aj na československej strane riečky Styx. Oba sa

odfotili pri mreži, ale Benický sa nevrátil naspäť do Domice, ale prijal pozvanie Kesslera, aby sa spoločne prešli po Baradle a vrátili na povrch v Aggteleku. I keď zo speleologického hľadiska išlo o významnú udalosť, ktorú Benický logicky nemohol odmietnuť (prvýkrát prešiel človek celým jaskynným systémom od Domice až po Aggtelek!), vtedajšie československé úrady – žiaľ – nemali pochopenie pre takéto ilegálne prekročenie štátnej hranice, z čoho potom mal Benický značné nepríjemnosti, až sa celá záležitosť skončila na súde (Székely, 2022: 121 – 122). Detaily i následky tejto akcie podrobne opísal Marcel Lalkovič (Lalkovič, 1997).

Zameriavanie Baradly v roku 1934

„V septembri roku 1934 na žiadosť ministerstva financií poveril Štátny geodetický ústav naprojektovaním technických riešení banského inžiniera Ödöna Konráda, ktorý za účasti známeho speleológa, inžiniera Huberta Kesslera vypracoval na február roku 1935 mapu chodieb jaskyne v mierke 1:2000.“ (Székely in Gaál & Gruber, 2014: 385). Toľko strohé údaje z monografie Domica-Baradla. Zameranie Baradly bolo žiaduce nielen kvôli podnetu Huberta Kesslera ohľadom nesprávne umiestnenej mreže, ale tiež kvôli plánovaným veľkým rekonštrukčným prácam v jaskyni. Na lepšie pochopenie istých súvislostí sa však pozrime trochu podrobnejšie na zameriavanie jaskyne Baradla i na jeho autora.

Ödön Konrád (obr. 1) sa narodil 14. novembra 1904 v obci Nagylóc v Novohradskej župe, južne od Lučenca. Stredoškolské štúdiá absolvoval v mestách Lučenec, Balassagyarmat a Aszód. Po maturite sa dal na banícku dráhu. Diplom banského inžiniera získal na Vysokej škole banského a lesného inžinierstva v meste Sopron v roku 1927.

Roku 1929 sa dostal k Štátnej geodézii v meste Pécs. Zostal tam až do roku 1936; medzitým tam získal aprobáciu štátneho geodeta. (Práve počas tohto obdobia zameral a zmapoval jaskyňu Baradla v roku 1934 v dĺžke 10,6 km.) Venoval sa aj pedagogickej činnosti. Medzi rokmi 1936 – 1939 pracoval ako pomocný pedagóg na katedre geodézie a banského meračstva na Technickej univerzite Józsefa Náдора v meste Sopron. V tom čase napísal svoju štúdiu s názvom *Rast presnosti, dosiahnuteľnej*



Obr. 1. Banský inžinier Ödön Konrád (1904 – 1986), autor zameriavania Baradly v roku 1934. Zdroj: Arcanum Újságok; reprodukcia: Zoltán Jerg.

vyrovnaním polygónoch ťahov, ktorou získal titul doktor technických vied.

V roku 1939 sa vrátil späť k Štátnej geodézii. Dostal post na Trigonometrickom úrade, kde sa venoval meraniam a výpočtom mestských inžinierskych sietí. Vtedy zložil odbornú skúšku z trigonometrie. Od roku 1942 sa opäť dostal bližšie k baníctvu.

V banskom závode na ťažbu olova a zinku v meste Nagybánya zastával post vedúceho banskomeračskej sekcie. V roku 1945 bol preložený do závodu v Nagytétény, kde do roku 1948 viedol úlohy, spojené s investíciami a prevádzkou závodu.

Medzi rokmi 1949 až 1952 pracoval ako výskumný pracovník v Banskom výskumnom ústave. V roku 1952 ho preložili na Ministerstvo ťažkého priemyslu (uholného baníctva), kde ho poverili organizáciou celoštátnej inšpekcie banského meračstva. Sekciu banského meračstva viedol až do jeho reorganizácie v roku 1957. Konrád zohral významnú úlohu pri položení základov jednotnej organizácie maďarských banských meračov.

Udržoval blízky vzťah i so školstvom. Na Vysoké škole technickej a neskôr na Katedre vojenského inžinierstva budapeštianskej Technickej univerzity prednášal predmet *Podzemné merania*. V roku 1954 získal titul kandidát technických vied. Kvôli chorobe bol nútený v roku 1961 odísť do dôchodku, ale ani potom nezostal nečinným. Zamestnal sa v Technickom vydavateľstve, kde sa venoval recenzným, lektorským a editorským prácam, týkajúcim sa vydávania banskej odbornej literatúry. Banský inžinier Dr. Ödön Konrád zomrel v Budapešti 28. apríla 1986 vo veku 81 rokov (R. F., 1986; Székely, 1986; Zólmoy, 1986).

Vďaka tomu, že Konrád o svojej práci v Baradle podrobne referoval vo svojom obširnom článku z roku 1936 s názvom *Zameriavanie aggtelecko-jósvafőskej kvapľovej jaskyne Baradla*, môžeme sa o tomto zameriavaní dozvedieť

veľa cenných informácií. Konrádov 13-stranový článok je rozdelený na tri časti. V prvej kapitole s názvom *Vznik a prieskum jaskyne* sa nachádzajú všeobecné informácie ohľadom geológie, vzniku jaskyne, procesu rozpúšťania vápencov a vzniku kvapľovej výzdoby, a tiež vymenoval viacero osobností, ktoré sa v minulosti významnejšie zapísali do histórie prieskumu jaskyne. V druhej kapitole s názvom *Staršie zameriavania jaskyne* Konrád vymenoval aktivity svojich „predchodcov“, čo sa týka predošlých zameriavaní jaskyne Baradla, a to hlavne geodetov K. Raisza a I. Vassa. Taktiež uviedol významné medzníky novodobého prieskumu Baradly od roku 1880, pričom sa zmienil aj o objavení Domice v roku 1926 a o jej zameraní E. Paloncym.

Obsahom najbohatšia je tretia kapitola s názvom *Nové zameriavanie jaskyne*. Prílohu kapitoly tvoria i fotografie (pravdepodobne od Kesslera), ktoré dokumentujú charakter i náročnosť vtedajších meračských prác (obr. 2). Konrád uviedol, že nové zameriavanie jaskyne začal 9. septembra 1934, a pri prácach v jaskyni mu celý čas asistoval speleológ a dobrý znalec jaskyne Hubert Kessler. Meranie začal v Aggteleku, neďaleko vchodu do jaskyne, pri trigonometrickom bode č. IV/13. Druhý trigonometrický bod, cez ktorý sa chcel napojiť na štátnu trigonometrickú sieť, už nebol na takom dobrom mieste, nachádzal sa medzi vchodmi Vöröstő a Jősvafő (bod č. V/28). Najprv si prezrel jaskyňu, aby dostal reálny obraz o tom, čo ho v podzemí čaká. Skonštatoval, že vzhľadom na charakter chodieb bude zameriavanie v jaskyni náročnejšie, ako napríklad v baniach. Vytyčovanie a označovanie meračských bodov sa uskutočnilo dvomi spôsobmi. Tam, kde bolo dno jaskyne tvorené hlinitým sedimentom, bol zabíť do zeme 60 cm dlhý, silný drevený kôl a v ňom klinec. Tam, kde bol v dosahu strop jaskyne, bol meračský bod osadený do stropu (takto bol najlepšie chránený proti zničeniu). Vzhľadom na veľký počet meračských bodov vyvrtali do vápenca ručnou vrtačkou otvor 3 mm, do ktorého upevnili klinec s priemerom 3 mm. Kvôli neskoršiemu opätovnému nájdeniu meračských bodov tie označili červenou olejovou farbou a pri každom piatom bode napísali k nemu aj číslo. Samotné zameriavanie uhlov

sa uskutočnilo pomocou banského teodolitu. Konrád si neodpustil kritickú poznámku, že kvôli členitosti priestorov bolo nutné neraz umiestniť statív s teodolitom na nízke alebo pomerne nebezpečné a exponované miesta, čo sťažilo zameriavanie. Na osvetlenie priestorov používali banícke karbidové lampy a tiež petrolejové svietidlá typu Maxim, ktoré dávali svietivosť 400 sviečok. Na meranie dĺžok použili silnú konopnú šnúru, ktorú napli medzi dve konzoly. Sklon merali závesným sklonomerom. Na odčítanie šikmých dĺžok šnúry použili 20 m dlhé oceľové pásmo. Od napnutej šnúry doľava aj doprava odmerali i vzdialenosť okrajov jaskyne. Tieto dĺžky boli veľmi rozdielne, v rozmedzí od 3,5 až po 60 m. Tabuľka na s. 35 v Konrádovom článku znázorňuje počet meračských bodov a celkovú dĺžku zameraného polygónu v jednotlivých vetvách jaskyne. Vzhľadom na obťažnosť zameriavania jaskyne netrpezlivo čakali na veľkosť chyby pri prvom uzavretom polygóne (od Aggteleku po Vöröstó, 171 meračských bodov pri horizontálnej dĺžke 5600 m). Výsledok bol potešujúci. Chyba bola len $1' 19''$, čo bola iba jedna osmina povolenej hodnoty. Čo sa týka dĺžkovej chyby, pri dĺžke 5600 m vyšla chyba 1,89 m, čo je iba približne 1/3000-ina dĺžky. Ďalší uzavretý polygón vznikol pri zameriavaní úseku od Vöröstó po Jósfaő. Tu bolo 100 meračských bodov pri horizontálnej dĺžke 3500 m. Chyba vyšla $2' 8''$, čo bola približne tretina povolenej hodnoty. Dĺžková chyba vyšla 1,09 m, čo bola tiež približne 1/3000-ina dĺžky. Ďalej Konrád spomenul

vyrovnanie polygónu a s tým spojené výpočty. Výsledky Konrád zhrnul v tabuľke na s. 37. Po zameraní hlavnej vetvy bola jaskyňa pripojená do štátnej trigonometrickej siete.

Po zameraní hlavnej vetvy nasledovalo zameranie bočných vetiev. Vzhľadom na úzky a kľukatý charakter týchto priestorov bol namiesto teodolitu použitý závesný banský kompas. Meračské body boli osadené do bočných stien jaskyne a medzi ne bola napnutá šnúra. Azimut bol zameraný závesným banským kompasom, uhol závesným sklonomerom a šikmá dĺžka oceľovým pásmom. Konrád tu ešte spomenul nejakú opravu ohľadom azimutu, pričom spomenul aj magnetickú deklináciu. Takýmto spôsobom zamerali vetvy *Rókalyuk*, *Denevér-ág*, *Paradicsom-ág*, *Törökmeceő-ág* a *Retek-ág*. Posledne spomenutá vetva *Retek-ág* bola v tom čase najväčšou bočnou vetvou jaskyne s dĺžkou 1800 m. Konrád sa krátko zmienil aj o vetve *Styx*, vedúcej smerom k jaskyni *Domica*. Túto časť taktiež zamerali banským kompasom, sklonomerom a pásmom. Meranie v tejto vetve bolo veľmi obťažné a unavujúce kvôli nízkym stropom, vysokej hladine vody a všadeprítomnému blatu. Zdôraznil, že celú túto vetvu museli zamerať len vo dvojici s Kesslerom, lebo nikto z robotníkov nebol ochotný za žiadne peniaze ísť pracovať do týchto priestorov. Vo vetve smerujúcej k *Domici* sa meranie dalo uskutočniť iba po bod č. 41, lebo ďalší postup znemožňovala z československej strany osadená železná mreža. Konrád na základe nameraných údajov tiež vypočítal, že mreža sa nachádza až 250,21 m od najbližšieho hraničného kameňa č. XI. 7. / 5.

Po dokončení meračských prác v jaskyni nasledovali výpočet a kreslenie mapy; tieto práce už robil Konrád v kancelárii Trigonometrického úradu v Budapešti. Mapy boli vyhotovené v mierke 1:2000. Celá jaskyňa sa nachádza na piatich mapových listoch, jeden mapový list znázorňuje oblasť o veľkosti 1600×1200 m. Konrád spomenul aj dve mapové prílohy k tomuto článku, no ja som ich v tom geodetickom časopise nenašiel (možno v tom výtlačku, ktorý bol zdigitalizovaný v databáze Arcanum, asi mapová príloha chýbala?). Konrád ďalej uviedol, že okrem pôvodného pozdĺžneho rezu v mier-



Obr. 2. Hubert Kessler a Ödön Konrád počas zameriavania Baradly v roku 1934. Zdroj: Arcanum Újságok; reprodukcia: Zoltán Jerg.

ke 1:2000 bola vyhotovená aj zmenšenina v mierke 1:10 000. Na konci článku ešte dodal, že meračské práce v jaskyni prebiehali od 9. septembra do 18. decembra 1934 a výpočty a kreslenie mapy dokončil do 15. februára 1935 (Konrád, 1936).

Obdobie druhej svetovej vojny

V monografii Domica-Baradla z roku 2014 históriu týchto jaskýň opísali Marcel Lalkovič a Kinga Székely, pričom obdobiu druhej svetovej vojny venovali obaja autori približne po jednej strane. Lalkovič sa zameriaval najmä na problematiku hospodárskeho využitia jaskyne Domica a devastácie jej okolia, resp. na dôsledky vojny na jaskyňu a jej infraštruktúru na povrchu aj v podzemí. O praktickej speleologickej činnosti v nej sa zmienil len okrajovo, keďže spomenul iba speleoarcheologické aktivity Huberta Kesslera. O zameriavaní Domice v roku 1939 sa nezmienil (Lalkovič in Gaál & Gruber, 2014: 440, 442). Podstatne zaujímavejšie informácie sa dozvedáme od Kingy Székely v kapitole, ktorú venovala vzťahu jaskýň Domica a Baradla.

Po Viedenskej arbitráži sa jaskyňa Domica stala súčasťou Maďarska a vytvorila spoločnú hospodársku jednotku s jaskyňou Baradla. Hubert Kessler, vtedajší správca Baradly, ju prevzal pod svoju správu už 7. novembra 1938. Zaujímavosťou tohto prevzatia bolo to, že kľúče od Domice (a k nej patriacej budovy) mu pred vchodom odovzdal maďarský sprievodca jaskyne, István (Štefan) Hegedűs z Kečova. Áno, bol to ten istý Hegedűs, o ktorom cenné informácie vypátral a nedávno v Spra-

vodaji SSS publikoval Zdenko Hochmuth (Hochmuth, 2025). Kessler sa nikdy netajil tým, že Trianonskú zmluvu považoval za nespravodlivú, preto ako prvú vec hraničnú mrežu odstránil (obr. 3) a umiestnil do expozície v Domici, a o týchto skutočnostiach informoval i prostredníctvom tlače (Kessler, 1939a, b, c). Oficiálne bola jaskyňa označovaná ako „Kečovský vchod do Aggteleckej kvapľovej jaskyne“ (obr. 4).

Podľa Lalkoviča sa počas vojny do jaskyne neinvestovalo nič (Lalkovič in Gaál & Gruber, 2014: 442), no Kinga Székely toto tvrdenie dementovala, keď uviedla, že sa uskutočnila investícia do zničeného osvetlenia Domice. Takisto vymenovala, aké všelijaké práce sa vy-



Obr. 3. Demontáž hraničnej mreže v novembri 1938. Zľava: manželka Kesslera, Hubert Kessler, neznámy. Zdroj: Arcanum Újságok; reprodukcia: Zoltán Jerg.



Obr. 4. Vchod do Domice na historickej fotografii z roku 1940. Zdroj: Fortepan / Lissák Tivadar; reprodukcia: Zoltán Jerg.

konali na zlepšenie turistickej infraštruktúry v okolí jaskyne, pričom jednou z najvýznamnejších investícií bolo vybudovanie 2 km dlhej cesty medzi oboma jaskyňami. Takisto sa investovalo do propagácie jaskyne, čo sa aj patrične odzrkadlilo na jej návštevnosti (napríklad len v roku 1939 navštívilo Domicu až 50-tisíc ľudí!). Ďalej Székely stručne opísala, aký negatívny vplyv mala na jaskyňu vojna, a najmä prechod frontu na konci vojny. Tieto údaje zhruba korešpondujú s tým, čo uviedol aj Lalkovič (Székely in Gaál & Gruber, 2014: 420 – 422).

Zo speleologického hľadiska sú však pre nás najcennejšie tie informácie, ktoré Székely uviedla ohľadom zameriavania Domic v roku 1939:

„Ministerstvo obchodu nariadilo dňa 20. 2. 1939 opätovné zameranie Domic, pričom touto úlohou poverilo špeciálne vzdelaného inžiniera budapeštianskeho Trigonometrického úradu, ktorým bol Béla Milasovszky. Práce si vyžiadali dva mesiace; technické prostriedky a zariadenia zabezpečilo ministerstvo vnútra, kým o nádenníkov a odmenu v naturáliách sa postaralo riaditeľstvo jaskyne. Prieskum sa napojil na posledný bod mapovania vykonaného Konrádom a Kesslerom v roku 1935. V posledných dňoch pred ukončením prác sa našli aj nové úseky, ale ich zameranie sa z technických príčin neuskutočnilo.“ (Székely in Gaál & Gruber, 2014: 421).

Obdobné informácie nachádzame od Kingy Székely aj v iných jej prácach (napríklad: Székely, 2008: 56 – 57; Székely, 2022: 122). Bolo logické, že keď už Domic a Baradla tvorili jeden celok, tak bolo žiaduce už existujúcu mapu Baradly z roku 1934 doplniť aj o Domicu. Pokúsim sa teda tieto strohé údaje doplniť o ďalšie zaujímavé detaily.

Béla Milasovszky (obr. 5) sa narodil 21. apríla 1900 v baníckej rodine v Smolníckej Hute. Baníkom bol nielen jeho otec, ale aj obaja jeho starí otcovia. Stredoškolské štúdiá absolvoval na hlavnom katolíckom gymnáziu v Rožňave, kde zmaturoval v roku 1918. Od marca do novembra 1918 absolvoval vojenskú službu a potom až do konca roka 1921 pracoval v mieste svojho rodiska ako robotník (obsluha banského huntíka). V rokoch 1922 – 1926 študoval na Vysokej škole baníctva



Obr. 5. Béla Milasovszky (1900 – 1973), autor zameriavania Domic v roku 1939. Zdroj: Arcanum Újságok; reprodukcia: Zoltán Jerg.

a lesníctva v meste Sopron, kde získal diplom banského inžiniera. Do roku 1933 ostal na tejto škole, kde na katedre banských strojov pracoval ako pomocný pedagóg.

Do služieb Štátnej geodézie vstúpil v roku 1933 v meste Pápa. Na jeseň 1936 ho preložili do Trigonometrického úradu do Budapešti, kde pracoval 14 rokov.

Zároveň tam v rokoch 1944 – 1950 viedol astro-nomicko-geodetickú skupinu.

V roku 1950 ho vymenovali za univerzitného profesora na vtedy založenú Technickú univerzitu ťažkého priemyslu do Miskolca. Práve on tam zorganizoval katedru geodézie a banského meračstva. I keď v roku 1970 odišiel do dôchodku, zostal aktívnym až do konca svojho života. Titul doktor získal v roku 1943, kandidátom technických vied sa stal v roku 1952 a napokon v roku 1960 získal titul doktor technických vied. Počas svojho života napísal takmer 70 vedeckých prác. Zaoberal sa predovšetkým zemepisným určovaním polôh, astronómiou, a tiež geodetickým a fotogrametrickým mapovaním povrchových banských ťažieb.

Bol členom Geodetickej vedeckej komisie pri Maďarskej akadémii vied; 10 rokov bol predsedom Geodetického a kartografického spolku v meste Miskolc. Za svoju odbornú a vedeckú činnosť dostal v rokoch 1962, 1969 a 1970 niekoľko ocenení a vyznamenaní. Banský inžinier a univerzitný profesor Dr. Béla Milasovszky zomrel v Budapešti 30. júla 1973 vo veku 73 rokov (Anonym, 1970; K. L., 1973; Regőczy, 1973). Jeden z jeho kolegov takto charakterizoval osobnosť profesora Milasovszkého:

„Svoju prácu a poslanie bral veľmi vážne, od nich nič nebolo preňho svätejšie. Asi toto zostane najmarkantnejšie v našich spomienkach o profesorovi Milasovszkom. Láska k práci a k svojmu odboru, to je tá príkladná vlastnosť, na ktorú musíme vždy spomínať. V prvom rade láska k práci, spojená s bezhraničnou se-

badisciplínou robí pred nami postavu profesora Milasovszkého nezabudnuteľnou a príkladnou. Učil výborne, jeho prednášky boli oduševnené a sugestívne. Na jeho pedagogickú činnosť budú spomínať generácie. Vyslovené slovo malo pred ním veľkú váhu a daný slub mal silu záväzku. Bol vierohodným človekom, na ktorého sa dalo v dobrej veci vždy spoľahnúť. Nespravodlivosť vyvolala z tichého a skromného človeka prekvapivú reakciu, rozhodné a vášnivé činy.“ (Regőczy, 1973: 375).

Je ozaj veľká škoda, že Milasovszky v tom čase výsledky svojej práce nepublikoval. Podľa Székely sa mapa ani meračská dokumentácia z tohto zameriavania nezachovali a slovenskí speleológovia o nich nevedeli (Kinga Székely – emailová informácia; resp. Székely, 2022: 122). Kessler v roku 1940 publikoval dva články, z ktorých sa predsa len dajú zistiť aspoň nejaké čiastkové údaje z tohto zameriavania.

V článku s názvom *Jeden pracovný deň zo života Aggteleškej kvapľovej jaskyne* okrem iného opísal i jeden deň zameriavania Domice, keď sa napojili na posledný meračský bod z mapovania Konráda a Kesslera z roku 1934. Kessler v úvode článku spomenul prvý marcový deň, teda zrejme ide o opis pracovnej akcie z 1. marca 1939, pričom menovite spomenul aj Bélu Milasovszkého. Uviedol, že najprv sa venovali zameriavaniu úsekov plavby, a to na člnoch. Pomocou ručnej vŕtačky do skaly navŕtali otvory 3 mm a do nich upevnili klinec s priemerom 3 mm (to dokazuje, že meračské body boli stabilizované). Medzi ne sa napla špeciálna šnúra, na ktorú sa potom zavesil závesný banský kompas a tiež závesný sklonomer, a bol zameraný azimut i sklon. Kessler spomenul, že Milasovszky meral azimut tak, že odčítal údaje na severnej i na južnej strane streľky kompasu. Dĺžka bola odmeraná oceľovým pásmom. Odmerali aj kolmo na šnúru vzdialenosť stien a pri každom meračskom bode bol nakreslený priečny rez. Niekoľkí robotníci ostali tam a pokračovali v zameriavaní hlavnej vetvy, kým Kessler s ďalšou osobou (z obsahu článku sa žiaľ nedá zistiť, či tým myslel Milasovszkého alebo niekoho iného) sa ponáhľali do sífónovitých úsekov jaskyne, aby pred blížiacou sa záplavovou vlnou ešte stihli domerať tie najnáročnejšie úseky a napojiť sa na posledný bod merania z roku 1934.

Kessler uviedol, že keď úplne premočení došli na miesto, tak sa mohli okamžite pustiť do zameriavania, lebo meračské body už stihli osadiť deň predtým. Prácu im okrem samotného charakteru priestorov (voda, blato, nízke priestory) komplikovalo aj počasie, keďže voda neustále stúpala, ale napokon sa im podarilo zamerať aj posledný ťah a pripojiť sa na posledný bod merania z roku 1934. Potom sa ihneď zbalili a vybrali na cestu naspäť. Zrejme im nebolo všetko jedno, keď videli, ako prináša so sebou povodňová vlna konáre, nečistoty, žaby a uhynuté myši! Napriek stúpajúcej vode sa síce premočení, ale v zdraví dostali na povrch. Kvôli prietrži mračien sa zaplavila nielen jaskyňa, ale aj jej okolie, takže sa im značne skomplikoval aj návrat do Aggteleku, resp. do Jósfa (Kessler, 1940b).

Kessler vo svojom druhom článku – hlásení o prevádzke jaskyne za rok 1939 – okrem iného uviedol približne tie isté informácie, čo sa týka zameriavanie Domice, ktoré som už vyššie citoval od Kingy Székely. Aj tu nachádzame zmienku o tom, že v posledných dňoch zameriavania boli objavené i nové časti, ale kvôli technickým problémom museli vtedy od ich zamerania upustiť. Zaujímavá je však Kesslerova optimistická poznámka, že po rozšírení týchto chodieb budú aj tieto časti neskôr zamerané (Kessler, 1940a). Je tu namiesto otázka, kde presne sa tie nové úseky nachádzali, a či vôbec boli niekedy neskôr maďarskými jaskyniarimi doskúmané a zamerané alebo na dlhý čas upadli do zabudnutia?

Stručné poznámky k obdobiu po druhej svetovej vojne

Jednotná správa a prevádzka jaskýň Domica a Baradla sa v roku 1945 skončila, a otázka podzemnej hranice sa tak opäť dostala na stôl. Napokon v roku 1949 československo-maďarská hraničná komisia pod vedením geodeta Zoltána Ráskaiho zameraním určila presné miesto hranice tak na povrchu, ako aj v podzemí. Miesto hranice bolo na povrchu aj v jaskyni označené hraničným kameňom (XII. 7/5a). Medzi oboma hraničnými kameňmi bol výškový rozdiel 113 m. Neskôr po oboch stranách hranice boli v podzemí umiestnené mreže. Kým na maďarskej strane sa vybuďovala obrovská, nepriechodná mreža, na českoslo-

venskej strane boli dve mreže, z ktorých horná bola priechodná. To preto, lebo pohraničná stráž uskutočňovala kontroly hranice cez lepšie prístupnú časť Domice. Po vstupe do schengenského priestoru boli napokon mreže na maďarskej strane v roku 2007 definitívne odstránené (Ráskai, 1949; Székely, 2022: 124 – 125). Odvtedy je možné obe jaskyne skúmať na základe povolenia slovenských, resp. maďarských orgánov ochrany prírody.

Prieskumu a novému mapovaniu systému Čertova diera-Domica sa od roku 2014 venujú členovia Speleoklubu UPJŠ Košice pod vedením Zdenka Hochmutha, v spolupráci s členmi ďalších klubov SSS. Výsledky boli a sú priebežne publikované v speleologickej literatúre. V súvislosti s týmito objavmi by som tu ešte uviedol zopár poznámok.

Počas prác v jaskyni boli lokalizované a dokumentované aj historické nápisy, z ktorých niektoré sú ozaj cenné. Napríklad na ťažko prístupnom mieste neďaleko prístavu člnov bol objavený nápis: „Konrád Ö. 1939. II. 22.“ (obr. 6), a tiež nápis Istvána Hegedúsa z r. 1930. Kinga Székely nevedela o nápise Konráda, ani o tom, že bol prítomný (minimálne jeden deň?) počas zameriavania Domice B. Milasovszkým v roku 1939. Podľa nej úlohou Milasovszkého bolo presné zameranie Domice, aby ju mohli prepojiť s Baradlou, a zrejme preto tam bol Konrád, aby spolu s Milasovszkým si vyjasnili nejaké veci priamo v jaskyni (Kinga Székely – emailová informácia). Ako to už bolo spomenuté vyššie, Milasovszky začal so zameriavaním Domice 20. februára 1939 a Kon-

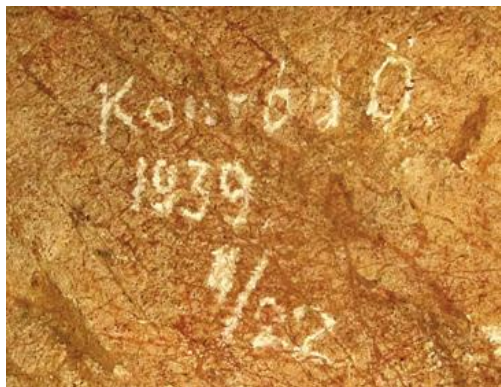
rád bol v Domici podľa nápisu 22. februára. Hodnota Konrádovho nápisu je najmä v tom, že vznikol práve počas zameriavania Domice B. Milasovszkým. Treba dodať, že v tom čase boli obaja zamestnancami Trigonometrického úradu, teda počas zameriavania Domice boli kolegovia.

Kessler spomenul, že v posledných dňoch zameriavania Domice v roku 1939 boli objavené aj nové časti, ktoré ale z technických príčin neboli zmapované. Síce optimisticky naznačil, že po rozšírení problematických miest budú aj tieto časti v budúcnosti zmapované, no je otázne, či k tomu vôbec došlo. Predpokladám, že skôr nie, a tieto časti potom na takmer jedno storočie upadli do zabudnutia. V atlase Baradly z roku 1989 je preto chodba vedúca od Čertovej diery smerom na severozápad zrejme zakreslená iba schematicky, bez riadneho zamerania. Táto, tzv. Hegedúsova chodba, dlhá 525 m, bola znovuobjavená v roku 2022 (Danko & Šupinský, 2022; Hochmuth, 2024: 11; 2025: 41). Nápis, ktorý tu bol objavený, dokazuje, že István Hegedús tieto časti poznal / objavil už 5. februára 1939, teda len asi dva týždne predtým, ako sa začalo zameriavanie Domice B. Milasovszkým.

Záver

Na základe už skoršieho podnetu Zdenka Hochmutha som sa pokúsil známe poznatky, publikované predovšetkým v monografii Domica-Baradla, a nové poznatky, ktoré sa pod jeho vedením podarilo získať počas nového prieskumu jaskynného systému Čertova diera-Domica od roku 2014, doplniť z rôznych maďarských prameňov o ďalšie zaujímavé poznatky. No zistené údaje sú – žiaľ – iba čiastkové. Niektoré veci sa podarilo objasniť, spresniť alebo doplniť, ale pre absenciu dôležitých archívnych materiálov niektoré otázky zostávajú nezodpovedané.

V roku 1934 Ödön Konrád (1904 – 1986) spolu s Hubertom Kesslerom zamerali jaskyňu Baradla v dĺžke 10,6 km, výsledky týchto prác Konrád publikoval v roku 1936. V roku 1939 Béla Milasovszky (1900 – 1973) zameral jaskyňu Domica, aby mohla byť už existujúca mapa Baradly z roku 1934 doplnená aj o Domica. Z tohto obdobia sa v Domici zachoval cenný datovaný nápis Ödöna Konráda. Taktiež



Obr. 6. Nápis Ödöna Konráda s datovaním dokazuje, že vznikol počas zameriavania Domice B. Milasovszkým v roku 1939. Foto: Zdenko Hochmuth.

v roku 1939 bola Istvánom Hegedúsom objavená pol kilometra dlhá vetva, ktorá však pre jej náročnosť v tom čase zrejme nebola zameraná. Neskôr tento objav na dlhú dobu upadol do zabudnutia a nevedeli o ňom ani slovenskí jaskyniari. Je veľká škoda, že Milasovszky výsledky svojej práce nepublikoval, a zároveň jeho pôvodná dokumentácia (mapa, podklady z merania) sa podľa Kingy Székely nezachovala. Podľa nej však tieto materiály v roku 1949 ešte existovali, keďže boli použité pri vytyčovaní podzemnej hranice Z. Ráskaim.

Od roku 2014 prebieha nový prieskum a mapovanie jaskynného systému Domica-Čertova diera. Vetva objavená Hegedúsom v roku 1939 bola znovuobjavená v roku 2022 a táto časť, dlhá 525 m, bola pomenovaná *Hegedúsovou chodbou*, čím sa István Hegedús (1904 – 1976) zaradil medzi významných objaviteľov jaskyne.

Poďakovanie. Za poskytnuté informácie a fotografie ďakujem doc. RNDr. Zdenkovi Hochmuthovi, CSc., zo Speleoklubu UPJŠ Košice. Pani Kinge Székely z Maďarska ďakujem za poskytnuté informácie, fotografie a najmä cennú maďarskú literatúru.

Literatúra

ANONYM, (1922): Ahol a föld alatt van a határ. Csonka Magyarország, 5. 4. 1922, s. 4.
 ANONYM, (1970): Dr. Milasovszky Béla 70 éves. Geodézia és Kartográfia, 22, 2, 138-139.
 DANKO, S. & ŠUPINSKÝ, J. (2022): New Discoveries in Domica-Čertova diera, Slovak Karst National Park. Bulletin of the Slovak Speleological Society, Issued for the Purpose of the 18th International Congress of Speleology – UIS, Savoie, 49-51.
 GAÁL, L. & GRUBER, P. (2014): Jaskynný systém Domica-Baradla. Jaskyňa, ktorá nás spája. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósavő, 512 s.
 HOCHMUTH, Z. (2024): Cez ponor do Čertovej diery. Spravodaj SSS, 55, 3, 7-15.
 HOCHMUTH, Z. (2025): Kto bol Štefan (István) Hegedús? Spravodaj SSS, 56, 2, 41-46.
 KESSLER, H. (1934): Látogatás a Baradla (Aggteleki cseppkőbarlang) megszállt területe alá nyúló és a csehek által kezelt szakaszában. Budapesti Egyetemi Turista Egyesület barlangkutató Szakosztálya, Budapest, 12 s.

KESSLER, H. (1939a): Az Aggteleki-cseppkőbarlang domicahegyi szakasza. Turisták Lapja, 51, 3, 128-134.
 KESSLER, H. (1939b): Jelentés az Aggteleki cseppkőbarlangnak eddig a csehek által kezelt „Domica” nevű barlangszakaszának és annak bejárata előtt levő épület elfoglalásáról. Turisták Lapja, 51, 2, 112-113.
 KESSLER, H. (1939c): Újra a miénk az egész Aggteleki barlangrendszer! Turisták Lapja, 51, 1, 53-55.
 KESSLER, H. (1940a): Az Aggteleki cseppkőbarlang 1939. évi beszámoló jelentése. A Magyar Turista Szövetség Értesítője, 5 (15), 3, 43-47.
 KESSLER, H. (1940b): Egy munkanap az Aggteleki-cseppkőbarlang életéből. Turisták Lapja, 52, 2, 26-28.
 K. L. [Kiss, L.], (1973): Dr. Milasovszky Béla 1900 – 1973. Bányászati és Kohászati Lapok, 106, 12, 856-857.
 KONRÁD, Ö. (1936): Az aggtelek-jósvafői „Baradla” cseppkőbarlang felmérése. Geodéziai Közlöny, 12, 1-4, 27-40.
 LALKOVIČ, M. (1997): Protizákonny prechod štátnej hranice. Sinter, 5, 45-46.
 R. F. [Raum, F.], (1986): Halálózás. Dr. Konrád Ödön. Geodézia és Kartográfia, 38, 4, s. 286.
 RÁSKAI, Z. (1949): Az országhatár kitűzése az Aggteleki cseppkőbarlangban. Geodézia és Kartográfia, 1, 3, 100-101.
 REGŐCZI, E. (1973): Dr. Milasovszky Béla. Geodézia és Kartográfia, 25, 5, 374-375.
 SZÉKELY, K. (1986): Konrád Ödön (1904 – 1986). Karszt és barlang, 2, 162-163.
 SZÉKELY, K. (2008): Kessler Hubert a barlangkutató. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósavő, 158 s.
 SZÉKELY, K. (2022): A Trianoni határ a Baradlában. In: Kubassek, J. (2022): A Kárpát-medence földrajzi egysége. Trianon a geográfia tükrében, a história mérlegén. Magyar Földrajzi Múzeum, Érd, 111-129.
 ZÓLÓMY, M. (1986): Dr. Konrád Ödön 1904 – 1986. Bányászati és Kohászati Lapok, 119, 10, (1. 10. 1986), 714-715.

Internetové zdroje

www.arcanum.com
<https://dspace.oszk.hu/>
<https://familysearch.org>
 www.hungaricana.com

ČRIEPKY ZO VZNIKU A HISTÓRIE SKUPINY JÁNA MAJKA

Gusto Stibrányi

Keďže si pripomíname 100 rokov Domice, tak nemožno vynechať Jána Majka, ktorý k nej neodmysliteľne patrí. Nuž teda využívam príležitosť a prinášam, najmä pre vekom mladších, niečo málo z počiatkov speleologickej skupiny, ktorá bola pomenovaná jeho menom.

Začnem „od Adama“. Trojčlenná stála a aktívna skupina členov SSS Rožňava, Pavol Martinove, Vladimír Červený a autor tohto článku, sa od roku 1975 venovala rôznym menším povrchovým aj podzemným akciám doma aj v zahraničí. Spomeniem len prieskum a zameranie 47 metrov hlboké Gordanovej priepasti (známa aj ako Farebná priepasť) či zostup do 300 metrov hlboké Ptasiej studne v poľských Tatrách. Po početných pokusoch a čiastočných objavoch v Povodňovej vyvieracke v Hájskej doline v máji roku 1979 sa začali venovať Ponornej priepasti na Mokrých (Brezoblatných) lúkach (voľný preklad Jána Majka z pôvodného maďarského názvu lokality Nyírsári rétek) na Silickej planine pri Silickej Brezovej. Tieto začiatky sú nezabudnuteľné. Skoro ráno osobným vlakom z Turne nad Bodvou do Plešivca, odtiaľ pešo k jaskyni 4 km s prevýšením 270 metrov, naložení lanami, rebrikmi, čerpadlom, hadicami. Prezliekli sme sa do pracovného, tzv. kanalizátora (členovia SSS ho mali možnosť prevziať zo skladu SSS, išlo o dvojdielny zelený, plátený pracovný úbor nakúpený v Rempel), a nasledoval zostup do veľmi strmej, miestami takmer kolmej priepasti do hĺbky 130 metrov. Po vylezení sme sa prezliekli späť do „civilu“. Mokrý kanalizátor v zime stuhnutý mrazom sme naphali aj s gumenými čizmami do batoha a hajde rýchlo na vlak domov. Boli to krásne akcie, keď aj počas cestovania a výšľapu k jaskyni sme sa veľa rozprávali, snívali a plánovali, ako ďalej.

Neskôr sa naša trojka rozrástla o ďalších členov: Ladislav Fecsu, Gabriel Slivka, Peter Erdélyi, Igor a Peter Tarovci, Ladislav Zabo, Ernest Szitáš, Zuzana Balgová, Ervin a Árpád Petrikovci, Peter Lőrinc, Marián Kuchár, Jan-ko Zvirinský, Ladislav Baláz, Anton Drozda, Robert Laki, Rado Čonka, Zbyněk a Roman Valentovci, Tomáš Zálepa a ďalší.

Do Ponornej priepasti od mája 1979 až do novembra 1985 smerovalo 60 pracovných akcií,

na ktorých sa odpracovalo 217 osobodní. Jaskyňu sme vystrojili na bezpečný pohyb, precízne zmapovali a na dne sme vyhotovili betónovú hrádzu na zachytenie odčerpanej vody z koncového sifónu. Farbiaci pokus, vtedy ešte fluoresceínom, potvrdil, že voda vyteká po krátkom čase v Čiernej vyvieracke, teda z Gombaseckej jaskyne. Po dvoch neúspešných čerpacích pokusoch, jeden ručný s krídlovým čerpadlom a druhý s elektrickým kalovým čerpadlom, sme jaskyňu okrem betónovej hrádzky a pevne osadených 12 mm skrutiek na kolmých miestach odstrojili, vyčistili a opustili. Odtedy sa rôzni jaskyniari ešte pokúsili preniknúť koncovým sifónom, resp. nájsť pokračovanie v puklinách priepasti, ale taktiež neuspeli.

V časoch intenzívnej pracovnej činnosti začiatkom osemdesiatych rokov sme boli mimoriadne aktívni a dalo by sa povedať, že sme boli nositeľmi progresu lezenia vo vertikálnych jaskyniach a šíriteľmi jednolanovej techniky. Záujem v rožňavskej skupine nám už nestačilo, postupne sme sa rozhodli založiť našu samostatnú speleologickú skupinu. Nebolo to jednoduché. V tých časoch bolo krasové územie Slovenska rozdelené na územia patriace do pôsobnosti jednotlivých už existujúcich oblastných skupín SSS. Vznik novej speleologickej skupiny bol nežiaduci a takáto požiadavka narážala na veľkú nevôľu skupín operujúcich v okolitých krasových oblastiach a tiež na nevôľu a neochotu podobných zmien na fóre predsedníctva SSS. Po takmer dvojročných, k ničomu nevedúcich ťahaniciach sa napokon 23. 11. 1983 dvanásť aktívnych jaskyniarov (z toho už 8 členov SSS) z Turne a okolia rozhodlo a založili oddiel krasovej turistiky a horolezectva pri Telovýchovnej jednote v Moldave nad Bodvou. V tých rokoch sme boli mimoriadne aktívni v objavnej, dokumentačnej a exkurznej činnosti, ale najmä v technike zdolávania vertikálnych jaskýň. K našim intenzívnym aktivitám sme potrebovali veľa peňazí a práve členstvo v TJ Moldava nad Bodvou nám umožňovalo vykonávať hospodársku činnosť. Výškovými prácami, najmä demoláciami továrenských komínov, sme si v tej dobe vedeli zarobiť relatívne veľa peňazí.



Pavol Martinove a Gusto Stibrányi počas náviku lezeckej techniky v Silickej ladnici. Foto: G. Stibrányi



Vladimír Červený už zlaňuje do priepasti Veľká Bikfa dvojlanovou technikou. Foto: G. Stibrányi



Zlaňovacia brzda autoblokant, bogibbs prsný a bogibbs spodný – šplhacie pomôcky z roku 1978. Foto: G. Stibrányi*

Keďže vtedy našu hlavnú pracovnú lokalitu, Ponornú priepasť, objavil Ján Majko, v tom čase ešte žijúca legenda slovenského jaskyniarstva, rozhodli sme sa osloviť ho listom z 21. 2. 1984 a vyžiadať jeho súhlas s pomenovaním skupiny jeho menom. Majkova reakcia bola veľmi ústretová. Obratom nám napísal pekný list a priložil podpísanú prihlášku za čestného člena skupiny (na obrázku na nasledujúcej strane).

Už v jeho odpovedi z 26. 2. 1984 nám píše, že súhlasí s titulom Oddiel Jána Majku, ale nevší-

* Vynálezy autora. Tieto šplhacie pomôcky sa rozšírili u nás v Československu a čiastočne aj v Maďarsku. Umožňovali liezť veľmi rýchlo po lane technikou ropewalking. Až v roku 1981 došlo k hromadnému nástupu jednolanovej techniky, tzv. frog, u nás známej ako sed-vztyk, ktorá umožňovala využívať medzikotvenia.

Terezyňochovná jednota JEDNOTA v Moldave nad Bodvou
oddiel krasovej turistiky a herolezectva

Príhľadka za člena oddielu.

Meno a priezvisko: Ján M. A. J. K. O

Dátum narodenia: . . 17. IX. 1900

Číslo občianskeho preukazu: . . 202438 séria AC-92

Trvalé bydlisko: . S. B. R. 5 D. 111 Galantská cesta 972/322
športové číslo: 926 03

. 28. II. 1984 .
dátum

[Podpis]
podpis

mali sme si to a používali sme spisovnú formu Jána Majka. Až neskôr, v lete roku 1984, pri návrate z úspešnej slovenskej expedície na Biokovo, kde sa nám podarilo objaviť 396 metrov hlbokú Vilimovu jamu, sme cestovali domov cez Sered' a Dolnú Stredú. Zastavili sme sa a prvýkrát osobne navštívili starého pána. Vtedy nám veľmi dôrazne oznámil, že nesúhlasí s pomenovaním Jána Majka. Vraj on nie je žiadna majka z Gurunu ani paštéta Májka. Máme používať tvar Majku aj napriek tomu, že to nie je spisovne správne. Samozrejme, už potlačené tričká, ige-litky a samolepky sme neodhodili, ale následne sme už používali tvar Majku.

Ďalšou lokalitou pôvodne objavenou a pre-skúmanou Jánom Majkom bola Jaskyňa na Ke-

čovských lúkach. V čase od októbra 1986 do júna 1988 smerovalo do nej 27 pracovných akcií a odpracovalo sa 142 človekodní. Napriek intenzívnemu snaženiu sa nám nepo-darilo podstatne postúpiť ďalej. Prienikom cez tzv. Piezolváv pribudlo len niekoľko málo metrov. Ale Ervín Petrík zhotovil pekný topoatlas z inak krásne vyzdobenej polki-lometrovej jaskyne.

Celkom zaujímavý Maj-kov objav, v ktorom sme tiež intenzívne pracovali od mája 1988 do februára 1990, je Zvonivá prie-pasť na Silickej planine. Smerovalo do nej 32 pracovných akcií a odpracovalo sa 138 človeko-dní. Z pôvodných 18 metrov hĺbky sa nám poda-rilo preniknúť do hĺbky až 52 metrov. Dno jas-kyne je vzdialené len niekoľko metrov od domu Karina v priestoroch za sifónom Kufor v Silickej ľadnici. Aj naším hlavným poháňadlom pri ko-paní bolo preniknúť do priestorov za sifónom Kufor. Naša 6 metrov hlboká sonda v hlinenom dne sa po intenzívnych zrážkach zavalila. To bol dôvod, prečo sme aktivity ukončili. Následne po našom opustení lokality sa pokúšala o su-chú cestu do týchto priestorov najšť skupina Minotaurus. Za účinnej pomoci Juraja Halamu vymenili medzičasom už spráchnivenú dubovú

výdrevu za trvácnu duralovú, ale nedostali sa ďalej. Škoda, že Jaro-slav Stankovič nevenoval väčšiu pozornosť tejto jaskyni, priamo súvisiacej so Silickou ľadnicou, vo svojej krásnej publikácii Silic-ká ľadnica a iné jaskyne Silickej planiny.

Okrem týchto Majkových loka-lít naša skupina veľmi intenzívne pracovala stovky hodín v Čerto-vej diere na Hornom vrchu, kto-rú sme prehĺbili do 182 m, čím sa stala vtedy najhlbšou priepasťou v Slovenskom krase. Objav a do-kumentácia Vápennej jaskyne si tiež vyžiadali desiatky intenzív-



Sered' 2. 9. 1984, Peter Erdélyi, Ján Majko a Laco Fecsu.
Foto: G. Stibrányi

nych pracovných akcií. Mnohé naše akcie viedli do priepasti Brázda (Barazdaláš), Malá a Veľká Bikfa, Malá a Veľká Žomboy, Zvonivá diera na Plešiveckej planine, Diviacia priepasť a ďalších, ktorých cieľom bolo hlavne ich vystrojenie pre jednolanovú techniku (JT), nácvik lezeckej techniky, testovanie lán či exkurzná činnosť pre našich a českých jaskyniarov. Vystrojili sme trenažermi a následne vykonávali nácvik JT vo Vranej diere v Hájskej doline. Organizovali sme prvé tri ročníky Lezeckých dní SSS s táborom pri Skalistom potoku (1985, 1986, 1987) vrátane Speleoshow na 50 m vysokej skalnej stene Čertovho mosta pre účastníkov Lezeckých dní SSS v roku 1987. Neskôr sme pomáhali organizovať Lezecké dni aj ostatným skupinám. Organizovali sme potápačské akcie v Krásnohorskej aj Vápennej jaskyni a tiež v Skalistom potoku. Pomohli sme košickým jaskyniarom pri akciách do Kunej priepasti. Zamerali sme priestory za polosifónom až ku koncovému sifónu. Poskytli sme pomoc rožňavským jaskyniarom pri prieskume Ponoru Jašteričieho jazera. Prvé zameranie polygónového ťahu pol kilometra ležiac v blate, až po priepasť s komínom sme uskutočnili v novembri roku 1986. Pomáhali sme aj pri rádiolokácii (november 1986 a október 1987). Rožňavským jaskyniarom sme pomohli pri čerpaní odtokového sifónu v Silickej ľadnici vo februári roku 1987. V spolupráci s oblastnou skupinou Dolný Kubín sme vykonávali terénny prieskum Osobitej v Západných Tatrách. Pre Technickú komisiu

SSS a následne aj pre Lanex Bolatice sme vykonávali rozsiahle testovanie statických lán.

V roku 1985 sme uskutočnili expedíciu na Biokovo, počas ktorej sme prehĺbili Vilimovu jamu do 565-metrovej hĺbky. Zorganizovali sme aj početné exkurzie do najväčších jaskýň v Moravskom krase, do priepasti na maďarskej strane Dolného vrchu aj do pohoria Bükk. Navštívili sme hydrotermálne jaskyne v Budínskom krase, vycestovali sme do jaskýň v Poľsku, Rumunsku a Bulharsku. Po otvorení hraníc v roku 1990 sme zorganizovali krásnu exkurziu do jaskyne Aven Jean-Nouveau v Provensálsku s následným výstupom na Mont Blanc (4882 m n. m.). A dalo by sa ešte pokračovať...

Autor sa venoval organizovaniu aktivít skupiny až do roku 1991. Z dôvodu pracovného zaťaženia v jeho súkromnej firme MEANDER, s.r.o., prestal písať technické denníky. Aktivitu však pokračovali ďalej. Iniciatívu prevzali Ján Zvirinský a Radoslav Čonka. Od roku 1998 aj MVDr. Zbyněk Valenta. Janko Zvirinský nebol lezec, ale intenzívne organizoval práce v Líščích dierach, Prepadlisku na Malom Jeleňom vrchu, aj na povrchovkách Horného a Dolného vrchu. Radoslav Čonka venoval stovky akcií povrchovkám a spISOvaniu jaskýň na Hornom a Dolnom vrchu. Výsledky, žiaľ, nikdy neposkytol skupine a ani ich nepublikoval. Otec a syn Valentovi s Tomášom Zálepom sa od roku 1998 intenzívne zapájali do aktivít najprv na Dolnom vrchu

a neskôr aj na iných lokalitách, kde skupina pracovala. V období 1991 až 2001 bolo napísaných 143 TD, ale akcií bolo určite viac ako dvojnásobok. Na jar 2001 na poslednom, 25. ročníku Veľkonočnej kúpačky sa hlasovalo o novom predsedovi skupiny. Kandidáti boli dvaja. Arpád Petrik a MVDr. Zbyněk Valenta. Napokon Zbyňo získal titul predsedu jedným hlasom navyše. Odvtedy sa stará o skupinu. Autor ju viedol a organizoval prvé štvrtstoročie, od 1976 po 2001. Nový predseda dodnes. Jemu bude náležať po čase hodnotiť toto obdobie.



Evička Stibrányiová roku 1986 v klubových priestoroch skupiny. Stovky roztrhaných vzoriek lán prispeli k bezpečnosti našich jaskyniarov. Foto: G. Stibrányi

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY Z JASKYNE DOMICA V SLOVENSKOM MÚZEU OCHRANY PRÍRODY A JASKYNIARSTVA

Zuzana Šimková

Archeologické nálezy z Domice patria medzi najstaršie zbierkové predmety, ktoré sa dostali do Múzea slovenského krasu (MSK), dnes Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši. Múzeum bolo založené v roku 1930 a jeho prvým kustódom a správcom zbierok sa stal profesor Ján Volko-Starohorský. Prvá expozícia bola sprístupnená v prenajatých miestnostiach v budove dnešného okresného úradu, bývalého Župného domu na Námestí osloboditeľov.

Po Viedenskej arbitráži a zabratí južných častí Slovenska Maďarskom sa v roku 1938 dostala do Múzea slovenského krasu aj tzv. Domická zbierka. Predstavoval ju súbor nálezov získaných z jaskyne Domica, objavené v roku 1926 Jánom Majkom. Klub československých turistov (KČST) vybudoval nový vchod do jaskyne a v roku 1932 ju sprístupnil verejnosti. Vedľa bola postavená chata a Krasová komisia KČST sa podujala vybudovať tu i tzv. domické múzeum prezentujúce predmety a informácie viažuce sa k jaskyni. Keďže Domica sa nachádza na území, ktorého sa Československo muselo vzdať, v snahe o záchranu zbierky bolo Múzeum slovenského krasu požiadané, aby sa jej ujalo. V roku 1938 boli nálezy z Domice prevezené do Liptovského Mikuláša. Po skončení druhej svetovej vojny muselo MSK zbierku vrátiť, čo sa nezaobišlo bez prieťahov, najmä zo strany kustóda J. Volka-Starohorského, ktorý intenzívne bojoval o jej zachovanie v múzeu. Situácia sa vyhrocovala a v roku 1948 sa skončila žalobou na súde. J. Volko-Starohorský nakoniec rezignoval a exponáty z Domice boli vrátené späť na svoje pôvodné miesto v areáli jaskyne.

Už o desať rokov neskôr, v roku 1958, sa však Poradný zbor pre veci jaskýň Poverenia školstva a kultúry zaoberal otázkou ďalšej existencie krasového múzea pri Domici. Vtedajší majiteľ Turista, n. p., sa o múzeum nestaral, zbierka pustla a bola málo navšte-

vovaná. Na rokovaní Muzeálnej rady Zväzu slovenských múzeí a predsedníctva Slovenskej speleologickej spoločnosti sa rozhodlo, že Domická zbierka bude v záujme jej záchranu a ďalšieho využitia odovzdaná do Múzea slovenského krasu. Desať rokov po rezignácii prvého kustóda a správcu MSK bol napokon zbierkový fond múzea predsa len obohatený o exponáty z Domice (Chomová – Šimková, 2015, s. 75).

Jaskyňa Domica sa stále považuje za jednu z najvýznamnejších lokalít bukovohorskej kultúry (b. k.) na Slovensku, hoci od jej objavenia pred sto rokmi už boli preskúmané desiatky ďalších nálezísk datovaných do rovnakého obdobia. Kultúra bola pomenovaná v roku 1921 maďarským archeológom L. Bellom podľa miesta prvých identifikovaných nálezov v oblasti Bukových vrchov (Bükk) v severovýchodnom Maďarsku. Časovo je zaradená do stredného neolitu (mladšia doba kamenná). Trvanie b. k. sa odhaduje na približne 400 – 450 rokov a na našom území sa v rámci nej rozoznávajú 4 vývojové stupne. Jej tvorcovia osídlili aj východné Slovensko a nálezy tejto kultúry sa zistili tiež na Zakarpatskej Ukrajine, v juž. Poľsku, juhozáp. Slovensku, vých. Rakúsku, na Morave a v Rumunsku. Nositelia b. k. v omnoho väčšej miere ako lovci staršej doby kamennej využívali jaskyne.



Bukovohorská keramika z jaskyne Domica.

Foto: M. Oravec

Zaoberali sa poľnohospodárstvom, no v oblastiach na to nevelmi vhodných sa venovali najmä chovu domácich zvierat a doplnkovým zdrojom potravy bol aj lov divej zveri. Okrem toho ťažili, spracúvali a obchodovali s kamenou surovinou – obsidiánom.

Kolekcia archeologických nálezov z Domice v SMOPaJ obsahuje 145 predmetov. Nádoby a ich zlomky predstavujú až 60 % celého súboru. Prevahu majú tenkostenné menšie misy polguľovitého alebo trištvrteguľovitého tvaru s rovným dnom a hladeným povrchom čiernej alebo tmavohnedej farby, bohato zdobeným rytou výzdobou, typickou pre bukovohorskú kultúru. Ornamenty sú tvorené z tenkých niekoľkonásobných línií v podobe lomených oblúkov, špirál, trojuholníkov, vyskytuje sa tu aj šachovnicový vzor, vlnovky atď. Ťažko by sa našli dve rovnako zdobené misy. Ojedinele sa objavuje aj inkrustácia vzorov, čiže vyplnenie rýh červenou alebo bielou farbou. Keramické nálezy dopĺňajú hlinené závažia a praslen, ktoré v súbore netvoria výraznejšiu skupinu. Majú guľovitý a ihlancovitý tvar, sú prevrtané a používali sa na napínanie vlákien pri výrobe textilu.

Druhou najpočetnejšou skupinou predmetov v zbierke múzea je kamenná industria (41 kusov). Pozostáva zo štiepaných a brúsených nástrojov. Na výrobu štiepaných nástrojov bol najčastejšie použitý obsidián, o čosi menej artefaktov bolo zhotovených z rádiolaritu, ojedinelé kusy v zbierke boli vyrobené z pazúrika, rohovca a kremeňa. Typologicky dominujú čepele a úštepky, vyskytli sa aj dve jadrá so stopami po odbíjaní. Medzi brúsenými nástrojmi prevládajú sekerky rôznych veľkostí (9 ks), väčšinou

lichobežníkového a obdĺžnikového tvaru, s jednostranne zbrúseným ostrím. Používali sa najmä na prácu s drevom. Sporadické zastúpenie majú kliny (dláčka), dva úlomky prevrtaných mlatov a jedna kamenná podložka na drvenie (obilia alebo farbiva), spolu s guľovitým drvidlom/roztieračom. Guľovité mlaty s dokonale vyhladeným povrchom sa považujú za bojovú zbraň alebo atribút moci. Z hľadiska použitej suroviny prevládajú vyvreté a metamorfované horniny, ako sú bridlica, diabáz, amfibolit a serpentinit.

Skladbu výrobkov z Domice dopĺňajú kostenné predmety. Na ich výrobu sa využívali najmä kosti oviec a kôz. V múzejnej zbierke sa nachádza 14 kostených nástrojov, ktoré predstavujú typické nálezy na bukovohorských lokalitách – šidlá a hladidlá. Šidlá zo zvieracích kostí sa používali počas celého praveku. Mali rôzne veľkosti (podľa potreby a funkcie), pričom jeden koniec kosti bol zahrotený, druhý väčšinou tvorila pôvodná kĺbová hlavica dlhšej kosti, ktorá slúžila na lepšie uchopenie. Hladidlá sa vyrábali z plochých kostí, najmä rebier. Oba konce boli zaoblené, často mali polmesiačikový alebo oválny tvar a používali sa pri výrobe keramiky na hladenie povrchu nádob a rytie jemných výzdobných línií.

Zaujímavosťou v zbierke nálezov sú zuhoľnatené zrnká pšenice jednozrnnej a pšenice dvojozrnovej.

Výber z opísaných zbierkových predmetov z Domice je inštalovaný v expozícii *Kras a jaskyne Slovenska* v Slovenskom múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva, kde dopĺňa informácie o využívaní jaskýň ľuďmi v období neolitu.

Literatúra

- HREHA, R. – ŠIŠKA, S. 2015: Bukovohorská kultúra na Slovensku. Vo svetle výskumov v Šarišských Michaľanoch a Zemplínskych Kopčanoch. 2015, Nitra.
- CHOMOVÁ, I. – ŠIMKOVÁ, Z. 2015: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši a druhá svetová vojna. In: MÚŽEÁ VŮ VOJNE. Druhá svetová vojna a jej dôsledky na činnosť múzeí a ich zbierky. Zborník príspevkov z odbornej konferencie. Banská Bystrica, 2015, 71-75.
- Databáza DEMZ – Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš



Štiepaná kamenná industria z jaskyne Domica.

Foto: M. Oravec

DOMICA NA STARÝCH FOTOGRAFIÁCH A POHĽADNICIACH

Iveta Korenková

Údajne ide o jednu z najkrajších slovenských jaskýň. Je nesmierne fotogenická, príťažlivá, vyzdobená, plná tajomných odkazov či pozostatkov dávnych čias. Tento rok jubiluje, a tak si pripomíname všetko, čo súvisí s históriou jej objavu, výskumu a s obdobím sprístupňovania. Po všetkých tých obetavých jaskyniaroch, výskumníkoch, organizátoroch a správcoch ostalo množstvo dokumentov, ktoré prinášajú obraz, ako to v bolo minulosti Domice a jej okolí.

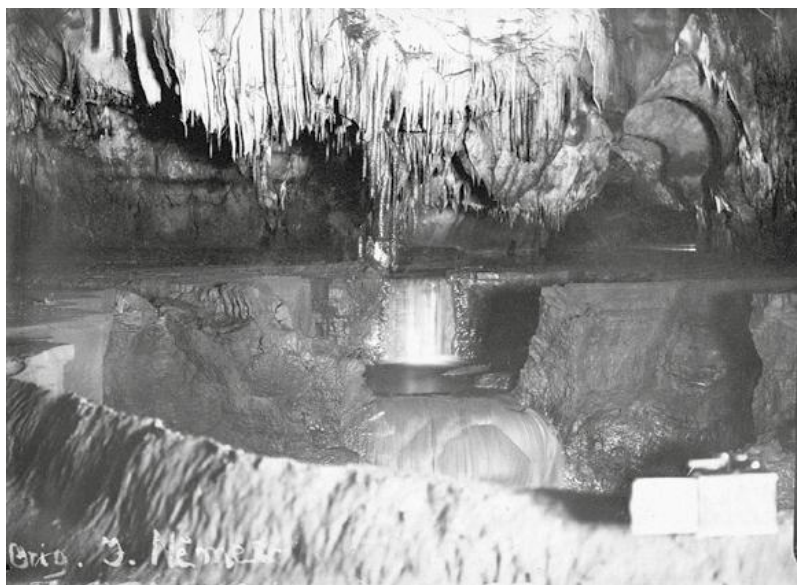
V zbierkach Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva majú svoje významné miesto aj historické fotografie a pohľadnice. Sú cennými dokumentmi, ktoré rozprávajú príbeh o jaskyni už od jej objavu. Česť všetkým tým zodpovedným autorom, ktorí nezabudli napísať pár poznámok a datovanie na ich zadnú stranu. Poďakovanie patrí aj našim predchodcom – múzejníkom, ktorí získali tieto obrazové materiály a zapísali informácie o nich do dokumentačných a archívnych kníh.

Už krátko po objave vznikla myšlienka na sprístupnenie jaskyne verejnosti. Tejto iniciatívy sa chopil Klub československých turistov

(KČST), ktorý už mal z týchto prác skúsenosti z Moravského krasu. Ich aktivity sú dokladované fotografiami napr. z rokovania so zástupcami Slovenskej ligy v Hosúsove, všennárodnej apolitickej organizácie, ktorá t. č. vlastnila jaskyňu a príľahlé pozemky, ako aj návštevami a stretnutiami s príslušníkmi vojska, ktorí pomáhali zabezpečovať sprístupňovanie a úpravu okolia jaskyne, alebo zábermi dokumentujúcimi prerazenie nového vchodu. Klub podporoval ďalší výskum jaskynných priestorov, rokoval o podpore skvalitnenia ciest, turistického zázemia v okolí jaskyne. Zabezpečil banského merača Eduarda Paloncyho, ktorý vypracoval návrh a postup prác pri sprístupňovaní jaskyne. Z tohto obdobia existuje niekoľko desiatok dokumentačných fotografií. Ich autormi boli Ján Nemec, vtedy správca dôchodkového kontrolného úradu v Plešivci, Alojz Lutonský a Mikuláš Huba, okresný náčelník v Tornali.

Správcom jaskyne sa od 1. decembra 1931 stal Vojtech Benický, ktorý dohliadal na prípravné práce a mal skúsenosti z Demänovskej doliny. Okrem spomínaných aktivít jaskyňu

aj priebežne dokumentoval. Počas svojho pôsobenia ako správca jaskyne vytvoril niekoľko stoviek fotografií. Mnohé z nich sa stali predlohou na vydanie čiernobielych pohľadníc; celkovo je v zbierke približne 150 pohľadníc vydaných na základe Benického fotografickej predlohy. Väčšinou vyšli v náklade KČST, keďže v roku 1925 si klub založil vlastné vydavateľstvo, ale aj



Fotografia J. Nemca, správcu dôchodkového kontrolného úradu v Plešivci, pp. rok 1926.



Fotografia Mikuláša Hubu, okresného náčelníka v Tornali, ktorý fotografoval Domicu pre KČST od roku 1928.

neskôr v Tatrane Bratislava, jednom z najväčších povojnových vydavateľstiev, založenom v roku 1947. Na fotografiách i pohľadniciach sú dokumentované aj sprístupňovacie práce za príspevku miestnych robotníkov či príslušníkov vojska. Veľkú pozornosť autorov zaznamenala plavba po podzemnej rieke Styx v dĺžke 150 m a 500 m, ktorá bola súčasťou prehliadky jaskyne. Splavnenie bolo realizované na základe projektu Alojza Lutonského.

Jaskyňa bola sprístupnená od 1. mája 1932, s elektrickým osvetlením až od júla. Prehliadka jaskyne trvala asi 1,5 hod. Bola rozdelená na 2 časti – suché priestory a podzemnú plavbu na čln pre 10 osôb. V roku 1933 bola dostavaná veľká administratívna budova Klubu čs. turistov, v ktorej malo byť umiestnené aj krasové múzeum. Prvá časť expozície múzea s exponátmi pravekého osídlenia v jaskyni bola otvorená v nasledujúcom roku. Súčasne prebiehal intenzívny speleologický i archeologický výskum. Na fotografiách je zaznamenaný archeologický výskum pod vedením Jaroslava Böhma, komisára Československého štátneho archeologického ústavu v Prahe, v rokoch 1932 – 1934. Objav a sprístupnenie Domicy

zohrali významnú úlohu pri rozvoji cestovného ruchu na juhovýchodnom Slovensku, a tak prispeli k rozvoju dovtedy chudobného a zaostalého kraja na hraniciach s Maďarskom. Podľa záznamov z rokov 1931 – 1937 sa návštevnosť jaskyne pohybovala na úrovni okolo 10 000 návštevníkov ročne.

Aktivity z prvých rokov od objavu, sprístupnenia a prevádzky jaskyne sú zachytené aj na fotografiách a pohľadniciach v zbierke múzea. Zbierka obsahuje bezmála 600 samostatných fotografických pamiatok, sklenených negatívov, fotografií a fotoalbumov. Pohľadnice tvoria kolekciu takmer 300 evidenčných čísel.

Literatúra

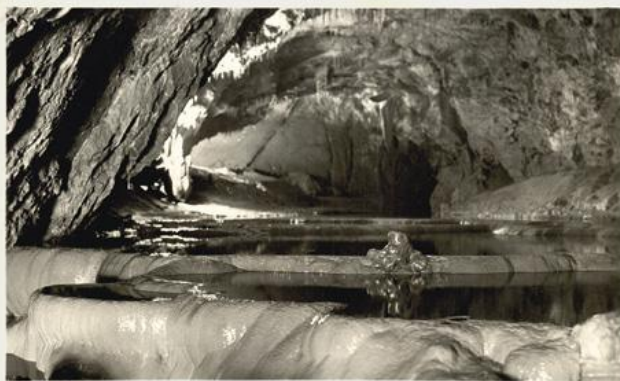
Zbierky SMOPaJ

Archív SMOPaJ

Zoznam jaskýň k 31. 12. 2014 <http://www.smo-paj.sk/sk/zoznam-jaskyn>

BÁRTA, J.: Domicca – ozdoba Slovenského krasu. Bratislava, 1976, Příroda a spoločnosť, 25, 2, Bratislava, 42-46.

BÁRTA, J.: Polstoročné jubileum perly slovenského praveku jaskyne Domicca. 1976, Krásy Slovenska, 53, 9, 390-395.



Pohľadnica zo série vydanéj Klubom československých turistov podľa originálnej fotografickej predlohy V. Benického.



Jedna z najstarších pohľadníc jaskyne v zbierke, vydal miestny nakladateľ a tlačiar M. Molnár z Plešivca pravdepodobne v roku 1929.





*Dr. Jaroslav Böhm pri archeologickom výskume jaskyne, sklenený negatív.
Foto: V. Benický, 1934*

BÁRTA, J.: Prehľad histórie archeológie a paleontológie v jaskyniach na Slovensku do roku 1945. Spravodaj SSS, 1986, 17, 1-2, 56-62.

BÁRTA, J.: Archeologické hodnoty jaskyne Domica. In P. Bella, Ed. Sprístupnené jaskyne, výskum, ochrana a využívanie. Zborník refe-

rátov (Medzev, 1996), SSJ, L. Mikuláš, 95-98.

BENICKÝ, V.: Sprístupňovacie práce v Domici. Kráasy Slovenska, 1932, 11, 2-3, 54-63.

BENICKÝ, V.: Budúci podzemný svet v Slovenskom krase. Kráasy Slovenska, 1934, 13, 2, 30-36. 392.

BENICKÝ, V.: Úprava druhej plavby v Domici. Kráasy Slovenska, 1935, 14, 6, 125-128. 393.

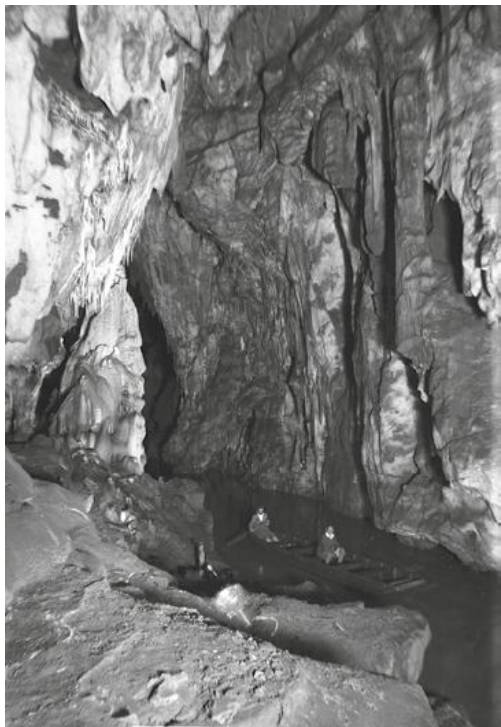
BÖHM, J.: Domica – jeskyně pravěkých tajů. Kráasy Slovenska, 1933, 12, 3-4, 75-84.

LALKOVIČ, M.: Zomrel Ján Majko – nestor slovenských jaskyniarov. Kráasy Slovenska, 1986, 63, 5, 42-43.

LALKOVIČ, M.: Jaskyňa Domica v prehľade svojej histórie. In P. Bella, Ed. Sprístupnené jaskyne, výskum, ochrana a využívanie. Zborník referátov (Medzev, 1996), SSJ, L. Mikuláš, 99-106.



Budova KČST, projekt vypracoval architekt Hanuš z Prahy, stavbu realizovala firma Jozefa Šašinku z Popradu. Budova sa nachádzala asi 50 m od vchodu do jaskyne na ploche 300 m². Vydal J. Chorvát, veľkoprodejca tabaku a papiernictvo z Tornale, vydavateľstvo pôsobilo v rokoch 1905 – 1945, pohľadnica.



Plavba na podzemnej riečke Styx. Foto: V. Benický, 1932 – 1938, sklenený negatív.

- LALKOVIČ, M.: Návštevnosť slovenských jaskýň v rokoch 1931 – 1940. Sinter, 1998, 6, 41.
- LALKOVIČ, M. – PÁSTOR, Z. Návštevnosť sprístupnených jaskýň na Slovensku za roky 1951 – 1960. Sinter, 1996, 4, 25.
- LUTONSKÝ, A. Chaty, útulne, nocľahárne a podniky. KSTL, Liptovský Sv. Mikuláš, 1949, 29 s.
- MAJKO, J.: Ako bola objavená jaskyňa Domica. Krásy Slovenska, 1932, 11, 2-3, 44-48.
- MELLNEROVÁ ŠUTEKOVÁ, J. – BARTA, P. (eds.): V službe pre Slovensko. Dejiny archeológie v období prvej Československej republiky. Bratislava: Múzeum mesta Bratislavy, 2025, 222 s. ISBN 978-80-89636-64-8.
- RUSNÁK, E. – KHANDL, L. – POTOČNÁ, E. – KALISKÝ, D. – KEVEŠOVÁ, M.: Ako vznikali turistické chaty a útulne na Slovensku. Region Poprad, s.r.o., Poprad, 2014, 186 s., ISBN: 988-80-970183-4-4.
- SLOVENSKO / SPRÍSTUPNENÉ JASKYNE.: Grafon, Liptovský Mikuláš pre Správu slovenských jaskýň, Liptovský Mikuláš, 2003, 64 s. ISBN: 80-89130-08-9.
- VRABEC, M.: Pohľadnice a ich dokumentačná hodnota. In: Zberateľ, 2001, roč. VII., č. 7, s. 14-15.

ČLÁNOK O BARADLE A DOMICI Z MAĎARSKEJ TLAČE ZO DŇA 21. 12. 1933

Maďarský problém aggteleckej kvapľovej jaskyne zostáva nevyriešený. Pred približne pol rokom uverejnil Emil Nagy v denníku PestiHírlap článok o aggteleckej kvapľovej jaskyni. Na tento článok sa teraz odvoláva vo svojom liste adresovanom nám Hubert Kessler, jeden z najdôkladnejších znalcov otázok týkajúcich sa tejto jaskyne. S ďalšími závažnými argumentmi nalieha, aby príslušné orgány čo najskôr podnikli kroky na využitie tohto svetoznámeho maďarského prírodného pokladu. Je známe – píše –, že jaskyňa, ktorej celkovú dĺžku najnovšie výskumy stanovili na dvadsať kilometrov, zasahuje jedným niekoľkokilometrovým úsekom na československé územie. K tomuto pomerne krátkemu úseku Česi vyvrtali umeľý vchod, v ktorom zariadili elektrické osvetlenie a podzemnú loďovú dopravu. Vďaka

vzorovej propagande zorganizovali obrovský turistický ruch. Vedľa vchodu sa v týchto dňoch dokončil ich hotel. Na každej českej železničnej stanici propagujú krásy jaskyne obrovské plagáty na stenách. Zároveň však niekoľko sto metrov ďalej, na tejto strane trianonskej hranice, pri maďarskom vchode do jaskyne, slúži ako „hotel“ primitívna hlinená chatrč. Návštevníci, ktorí sa tam náhodou zatúlajú, sa pri svetle sviečok potácajú medzi nádhernými kvapľovými útvarmi, a dávajú pozor, aby v tme nespadli. To všetko preto, že už viac ako 100 rokov sme nedokázali rozpoznať obrovskú turistickú hodnotu tejto jaskyne. Chýbala potrebná štátna podpora, odborná správa, vlastnícke vzťahy boli nedoriešené a k tomu prispeli aj vnútorné spory v združení, v dôsledku čoho je jaskyňa aj dnes v stave, ktorý sa takmer

Č. 108/1948

Turč.Sv. Martin 27. nov. 19

Archív
dokument.
č. 2648

1933. december 21., csütörtök.

Megoldatlan az aggteleki cseppkőbarlang magyar problémája. A Pesti Hírlapban körülbelül ítéve Nagy Endi cikket írt az aggteleki cseppkőbarlangról. Erre a cikkre hivatkozik most hozzánk intézett levelében a barlanggal kapcsolatos kérdések egyik alapos ismerője, Kessler Hubert. Ujabb súlyos érvekkel sürgeti, hogy az illetékes körök minél előbb tegyenek valamit ennek a világhírű magyar természeti kincsnek hasznosítására. Ismeretes — írja —, hogy a barlang, amelynek teljes hosszát a legújabb kutatások husz kilométerben állapították meg, egyik néhány kilométeres szakaszával csehszlovák terület alá nyúlik. Ebből az alapján főjdi szakaszhoz — a csehek mesterséges bejáratát írták, benne villanyvilágítást és földalatti esonakjáratot rendeztek be. Mintaszerű propagandával óriási idegenforgalmat szerveztek meg. A bejárat mellett a napokban készült el a szállodájuk. Minden cseh vasutállomáson ós felragasztok hirdetik a barlang szépségeit. Ugyanakkor néhány száz méterrel odább, a trianoni határon innen, a barlang magyar bejáratánál kezdetleges vagyorkiskó a „szálloda”. A velenteli odátvevő látogatók gyertyafény mellett botorkálnak a gyönyörű cseppkőképződmények közt, vigyázza, hogy a sötétben el ne essenek. Ez mind azért van, mert több mint száz év óta nem tudtuk a barlang óriási idegenforgalmi értékét fölsismerni. Hiányzott a kellő állami támogatás, a szakszerű kezelés, rendezetlen volt a tulajdonjog, egyesületi torzaskodások is hozzájárultak, hogy a barlang még ma is közel áll a száz év előtti állapotához. De ezt már nem érdemes firtatni. A fő, hogy végre komoly munkával és hozzáértéssel, külföldi tapasztalatok alapján emeljük a barlangot korunk idegenforgalmi színvonalára. Meg kell gondolni, hogy az olasz földön levő postumiál barlang évi kétszázezer látogatója közül huszezer a magyar. Pént a hazai utazó közönségből jó néhány ezer embert lehetne Aggtelek felé irányítani. Es a barlang idegenforgalmi rendezéséhez korántsem kellenének jászó nagyösszegek. A mai gazdasági helyzet mellett is felne a legszükségesebb utijásokra — a befektetett összeg hamar megtérülne az idegenforgalmi üzem jövedelméből. Az újonnan feltárt járatokban és csarnokokban mesébe illő cseppkőcsodák áradóknak, úgy hogy Aggtelek ma a világnak nem csak legnagyobb, hanem legszebb cseppkőbarlangja s. — Ezeket írja Kessler Hubert és tavaszra várja, emélt a legszebb magyar természeti kincs szobó jöjének felvirradását.

nelísi od stavu spread takmer 100 rokov. Ale už nemá zmysel sa tým zaoberať. Hlavné je, aby sa jaskyňa konečne vďaka serióznej práci a odbornosti, na základe zahraničných skúseností, dostala na úroveň súčasného cestovného ruchu. Treba si uvedomiť, že z 200 000 návštevníkov jaskyne Postojna v Taliansku je 20 000 Maďarov. Z domácej turistickej verejnosti by sa teda do Aggteleku dalo nasmerovať niekoľko tisíc ľudí. A na turistické zhodnotenie jaskyne by vôbec neboli potrebné obrovské finančné prostriedky. Aj pri súčasnej ekonomickej situácii by stačilo na najnutnejšie inovácie a investovaná suma by sa rýchlo vrátila z príjmov z prevádzky jaskyne. V novoobjavených chodbách a sálach žiaria rozprávkové kvapľové zábraky, takže Aggtelek je dnes nielen najväčšou, ale aj najkrajšou kvapľovou jaskyňou na svete. – Tak píše Hubert Kessler a čaká v nádeji, že na jar sa začne rozvíjať krajšia budúcnosť tohto najkrajšieho maďarského prírodného pokladu.

Zdroj:

Anonym (1933): Megoldatlan az aggteleki cseppkőbarlang magyar problémája. In Pesti Hírlap, roč. 55, č. 289, (21. 12. 1933), s. 11.

Preložil: Zoltán Jerg s využitím internetového prekladača DEEPL.COM



Personál Domice dňa 14. augusta 1934.
Zľava: automechanik, traja vodiči (nemecký, slovenský, maďarský), kelner, dvaja čelníci, správca V. Benický, šofér, slúžka, kuchárka, frajčimerka, pokladníčka.
Foto: V. Benický

ĎALŠIE POZNATKY Z VAŽECKÉHO KRASU

Peter Holúbek, Zdenko Jurík, Peter Sliačan, Michal Vrbičan, Ján Lakota

Speleologický prieskum a dokumentácia

Po aktivitách vo Važeckom krase v súvislosti s konaním Jaskyniarskeho týždňa v roku 2024 nasledovali už v tom istom roku prvé objavy. Na dve etapy bolo objavených na lokalite Šoldovo okolo 200 metrov nových priestorov. Kľúčový bol postup P. Sliačana a M. Vrbičana dňa 8. septembra 2024. Prenikli cez tesnú chodbu neďaleko dna ďalej a postúpili do klesajúcich častí. Na ďalšej akcii dňa 25. apríla 2025 Z. Jurík a P. Sliačan zostúpili po rebriku do 10 metrov hlbokej priepasti. Následne 7. augusta 2025 P. Sliačan, M. Vrbičan a Z. Jurík preniknú cez úzke miesto proti prievanu do chodby smerujúcej na západ. Miesia sa v strašnom blate a na konci chodby nájdu v sedimente niečo ako ľadové kryštály. Je to viac ako divné, pretože v jaskyni je teplota 6 °C. Jedno z vysvetlení tohto javu pochádza od M. Gradzińskiego, že ide o špecifické kryštály, ktoré sa topia pri teplote nad 6 °C. Podľa nášho názoru tieto chodby smerujú niekde, kde je vyšší vchod do podzemia. Neprijemné úžiny, lepkavé blato a iné okolnosti spôsobili, že sme ich prieskum a dokumentáciu odkladali.

Aby sa zjednodušil postup jaskyňou, tak M. Vrbičan so Z. Jurikom vystrojili prvú priepasť fixnými rebrikmi. Blatisté a úzke priestory sa rozširovali a prekopávali počas viacerých akcií, v neprijemnej šikmine s blatom sme inštalovali úzky kovový rebrik, ktorý nám zhotovil osvedčený zvráca Igor Perašin z armovacieho železa. Čakalo sa iba na dobré počasie. Taký stav nastal koncom apríla, no M. Vrbičan mal „pokazenú“ ruku a P. Sliačan nedostal dovolenku. Tak iba v dvojici (Z. Jurík, P. Holúbek) sme dňa 30. apríla 2025 zorganizovali meranie nových častí.

Snehu v rokoch 2025 – 2026 bolo málo, dlho nepršalo, snečné a veterné dni sľubovali vhodný stav vody v podzemí. Po ceste poľom k Priepadlému sa prášilo ako na púšti. Aké však bolo naše prekvapenie, keď do všetkých ponorov tiekla voda, výdatnosť strácajúceho potoka sme odhadli na 20 litrov za sekundu. Pri zostupe

na dno sme zistili, že vstupné časti jaskyne sú vyschnuté. Stav vody bol síce vysoký, ale pôsobiť sa v podzemí dalo. Polygónový ťah sme potiahli až na nové dno a zdokumentovali sme pár odbočiek. Nová dĺžka jaskyne Šoldovo je 494 metrov, prekvapení sme boli novou hĺbkou, ktorá dosiahla 78 metrov. Najnižšie miesto tvorí vodný sifón v nadmorskej výške 784 metrov, kde sa strácala voda. Pena v jeho okolí svedčila o tom, že hladina tu bola počas vyšších vodných stavov ešte o meter-dva vyššie. Na výver Varvas pod Važeckou jaskyňou je to výškovo iba 7 metrov, čo je na vzdialenosti 3 kilometre minimálny spád. Máme úvahy aj o tom, že táto vetva môže byť odvodňovaná niekde do oblasti Čierneho Váhu. V nadmorskej výške 795 metrov sme nad sifónom našli fragment zasedimentovanej riečnej chodby s priemerom 1 meter, ktorá svedčí o vývoji územia. Na jej dne sú najmä nekrasové okruhliaky s priemerom okolo 4 centimetrov a celá až po strop je nad nimi zanesená ílovitým sedimentom. Takáto situácia musela nastať po tom, ako silný vodný tok transportujúci okruhliaky bol nahradený záplavovými vodami, ktoré už nemali energiu transportovať väčší materiál a zanašali iba chodbu ílom. Zaujímavé by bolo datovať túto epizódu vo vývoji Važeckého krasu.

V jaskyni je ešte odhadom 50 metrov chodieb, ktoré treba zdokumentovať. Vanú tu pomerne



Obr. 1. P. Sliačan a Z. Jurík po akcii v Šoldove dňa 5. júla 2025.
Foto: P. Holúbek

silné prievany, ktoré svedčia o ďalšom pokračovaní jaskyne. Podľa doterajších poznatkov máme presvedčenie, že lokalita Šoldovo môže v budúcnosti priniesť zaujímavé speleologické prekvapenie.

Pracuje sa aj v Konskej priepasti, kde sa Z. Jurík zahĺbil a prebija sa cez zával po prievane, a v hre je aj Ponor na Muroch, kde je čiastočný postup. V priepasti na Kriesle sú tiež nové poznatky, no tu sú práce viac ako problematické. Medzi Konskou dierou a Šoldovom sme zaregistrovali v nadmorskej výške 947 metrov 4 otvory s riečnou genézou, ktoré určite vedú do neznámych priestorov. Bohužiaľ, povzbudzujúci prievan tu nebol evidovaný. Povrchový prieskum nad Priepadlými priniesol poznatky o zaujímavom reliéfe s depresiami, oknom a malou jaskyňou Špendlík, ktorej vchod sa nachádza v nadmorskej výške 897 metrov. Ani tu sa však nenašiel prievan, ktorý by dal impulz na prieskum.

Klíma a hydrológia

Na zistenie klimatických údajov sme inštalovali vo vchode Šoldova (m. b. 3) dataloger (obr. 3), ktorý sa korigoval s vonkajšou teplotou. Z nameraných údajov sme v pomykove a máme na pamäti vetu V. Cíleka, že dôkladný výskum jaskyne jej genézu ešte viac zahmlil. V zimnom období z vchodu do Šoldova vystupuje niekedy teplá para a niekedy je celý vchod zafúkaný snehom. Pravdepodobne ide o stredný vchod do podzemia, ktorý sa správa rôzne podľa vonkajšej teploty a hydrologickej situácie. Pri

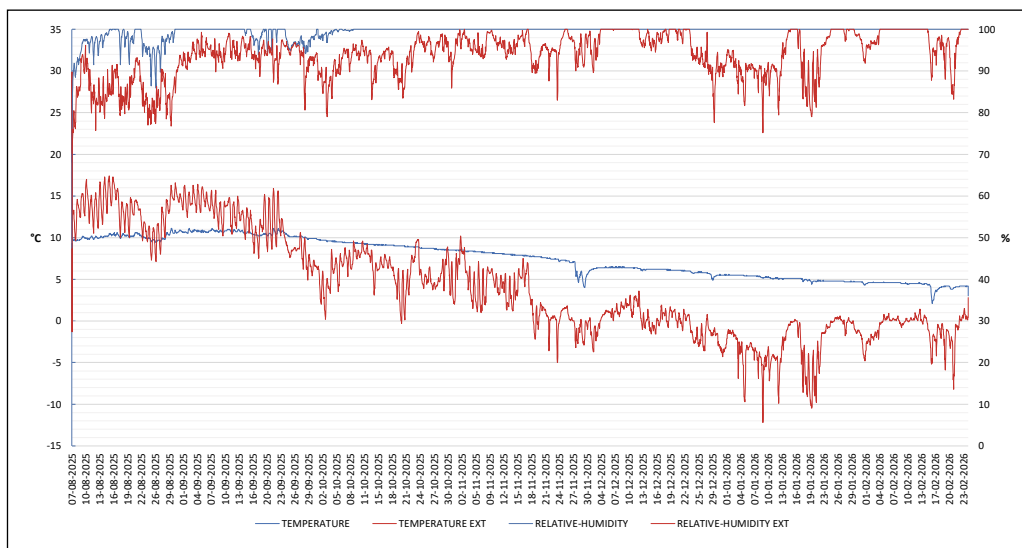
topení snehu sme Priepadlé navštívili dňa 24. februára 2026. Do podzemia sa vo všetkých ponoroch strácalo odhadom okolo 100 litrov vody za sekundu. Vo vývere Varvas vytekalo odhadom rovnaké množstvo vody, ako sa strácalo v Priepadlách, a z občasného výveru vôd, ktorý sa nachádza v nadmorskej výške 780 metrov (iba 3 metre nad sífonom na dne Šoldova!), išlo odhadom asi 10 litrov za sekundu. Tento nepomer (chýba podstatný prítok vôd z niekoľkých kilometrov štvorcových Važeckého krasu) sa dá vysvetliť tak, že existuje buď ďalší, doteraz neznámy výver vôd do Čierneho Váhu, alebo vody tečú do hlbšieho obehu, príp. je súčasťou Važeckej jaskyne doteraz nepoznaný veľký priestor, ktorý sa periodicky zaplňa pri vyšších vodných stavoch. S cieľom zistiť súvis ponoru vôd na Muroch s Varvasom sme uskutočnili dňa 10. februára 2026 farbiacu skúšku. Do ponoru s odhadovanou výdatnosťou 0,5 decilitra za sekundu sme aplikovali farbivo, ktoré sme vo vývere Varvas, kde tieklo odhadom asi 100 litrov za sekundu, nezaregistrovali. Tento pokus sme vykonali asi v zlom čase, pretože krasová plošina Mury bola ešte pod nesúvislou snehovou pokrývkou.

Jaskynná biota

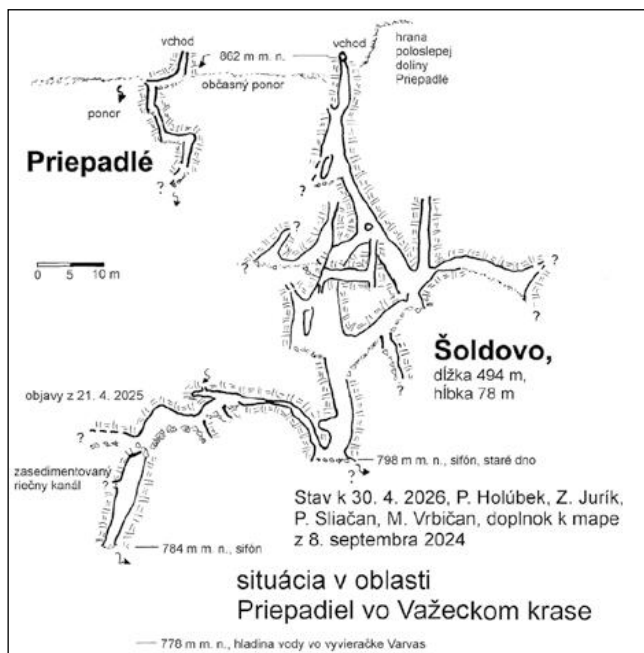
V jaskyni bolo od 5. júla 2025 do 30. apríla 2026 inštalovaných 5 pascí na hmyz. Ako návnada bol použitý starý syr a psie granuly, zabalené v alobale a zavesené v pasci. Na dne pasce bol formalín, ktorý pripravil pre P. Holúbeka E. Kováč z UPJŠ Košice. Dve pasce boli sterilné, nijaká biota sa v nich nenachádzala, v jednej pasci boli biele chvostokoky (*Collembola*) vo veľkosti cca 1,5 mm, v počte asi 10 kusov, v ďalšej pasci malé chvostokoky svetlooranžovej farby do veľkosti 1 mm (cca 20 kusov) a 1 ex. *Mesoniscus graniger* (Isopoda) a v poslednej pasci 4 ex. kosca *Ischyropsalis manicata*, 1 ex. samičky *Duvalius bokori* ssp., (Coleoptera, Carabidae), 2 ex. *Athea* sp., (Coleoptera, Staphylinidae). Kosce *Ischyropsalis manicata* sa našiel v jaskyni Šoldovo už predtým, juvenilný exemplár (25. mája 2025). Determinovala E. Černecká, revidoval I. Mihál. Ide o vzácny druh kosca,



Obr. 2. Ponory v južnej časti Priepadlého dňa 24. februára 2026 pri topení snehu; väčšinu roka bývajú suché. Foto: P. Holúbek



Obr. 3. Namerané hodnoty teplôt na povrchu a pri m. b. 3 v Šoldove (modrá farba jaskyňa, červená farba povrch).



Obr. 4. Bokorys jaskyne Šoldovo s okolím.

ktorý je zaradený do zoznamu druhov Červenej knihy živočíchov, tento druh patrí do kategórie ohrozenosti. Jaskyňa Šoldovo bola svojimi nálezmi zaradená k významnejším lokalitám z hľadiska biodiverzity jaskynnej bioty. V hĺbke asi 8 metrov pod vchodom sme našli veľmi mladú plodnicu huby. Určil ju mykológ M. Peiger ako peniazočku horkastú (*Strobilurus tenacellus*),

bežný jarný druh typicky rastúci na šiškách borovice lesnej.

Naše plány

V Šoldove v súvislosti s novými poznatkami sú pred nami nové výzvy, na ktoré by sme radi vedeli odpovede:

1. Existujú ďalšie vchody (spodný a horný) do Šoldova a ak áno, tak kde sa nachádzajú?
2. Overiť farbiacimi pokusmi, či skutočne všetky vody zo Šoldova tečú do Varvasu.

Prác na dokumentovaní, objavoch a sprístupňovaní jaskyne sa zúčastňovali Z. Jurík, M. Vrbičan, P. Holúbek, Z. Andrejčáková, M. Kudla, J. Laco, R. Dočolomanský, P. Sliacan a M. Oravec. Časť prác na tejto lokalite sa realizovala v rámci projektu Mapovanie

a monitoring jaskynných biotopov a modernizácia softvéru Národnej databázy jaskýň, spolufinancového z programu Slovensko 2021 – 2027.

Literatúra

HOLÚBEK, P. – JURÍK, Z. 2024: Oneskorený príbeh objavu jaskyne Šoldovo vo Važeckom krase. Spravodaj SSS, 55, 4, 3-8.

PRIESKUM HISTORICKÉHO PODZEMIA AKO NÁHRADA ZA JASKYNE

Milan Štéc

Táto disciplína hodná speleologickej praxe sa na Slovensku nepestuje v takej miere ako u našich bratov Čechov alebo v iných históriou husto pretkaných krajinách. Poznal som len jedného jaskyniara, čo nestál o päť minút slávy za objav, ale svoju objaviteľskú činnosť definoval: „vykopat“, preskúmať a zasypať“. Stano Šrol bol vari prvý jaskyniar, ktorý objavoval tajné jaskyne. Veru, ľahšie by sa v Kozích chrboch pôsobilo, keby sme objav utajili. Naproti tomu nepravdivým sme ju dokonca sprístupnili, a to bola voda na nepriateľský mlyn. Niet nad tajné chodby. A tak jaskyniarom ponúkam alternatívu historického podzemia. Bývalý najstarší člen OS Harmanec, legendárny Dominik Čunderlík, už dávno spojil obe disciplíny – hľadanie nových jaskýň a prieskum historického podzemia.

O stredovekých hradoch sa traduje, že mali svoje tajné chodby, aj keď sa zvyčajne žiadne nenašli. Naopak, o neznámych jaskynných chodbách nik nehovorí, a predsa ich hľadáme a často aj objavíme. V prípade starých opevnení, hradov alebo stredovekých miest musíme však uvažovať vojenským rozumom. Prečo kopať nezmyselnú podzemnú chodbu z Čachtického hradu do dediny. Pre Ficka? To asi nie. Veď slobodné panny nemusel nepozorovane došikovať na hrad, ale robil to klasickým náborom, preto prišli na „kasting“ hlavnou bránou samy. Stačilo, ak samolúbym devám z podhradia nahovoril, že sú pekné (aj keď neboli) a môžu to na hrade niekam dotiahnuť. Tak to robia obchodníci s bielym mäsom aj v súčasnosti. Navyše vtedy chudobní poddaní zrkadlo nepoznali, a tak planým rečiam samolúbe dievčatá ľahko uverili. Až na hrade mali oklamané devy doslova „po vtákoch“. A napodiv aj v 21. storočí mnohé populistickým rečiam uveria.

Pri obliehaní hradov už mali tajné chodby význam. Ale ani vtedy nebolo potrebné podzemím utekať kilometre z hradu do hradu. Keď chceli obrancovia zutekať, urobili tak ešte pred obliehaním alebo jednoducho otvorili brány. Špehom, ktorí sa potrebovali dostať nepozorovane za hradby do tylu nepriateľa, postačovalo podzemím vyliezť z krovia hneď za chrbtami útočníkov. Tu sa špehovia v multietnickom tábore, kde nik nikomu nerozumel ani nikoho nepoznal, ľahko asimilovali. Podzemná chodba bola spravidla jednoduchá a krátka. Napočudovanie poriadnu spleť chodieb má zrúcanina hradu v maďarskom Jágri. Známejšie a hojnejšie sú mestské katakomby pospájaných domo-

vých pivníc, dokonca vo viacerých etážach. Na Slovensku sú známe nekrasové jaskyne pod hradom Modrý Kameň a potvrdená krátka podzemná chodba na hrade Ľupča. Tu je možné zo studne uprostred hradného jadra prejsť podzemnou chodbou do obrovskej pivnice v podhradí. Ktovie, či ozaj išlo o tajnú chodbu, keď murovanú pivnicu bolo vidieť zďaleka. A možno práve v nej by nik nehľadal podzemnú chodbu. Dáva to logiku v každom hrade na kopci či brale, v ktorom zahĺbili studňu. Spišský hrad studňu nemá, zato v hradnom brale jaskyniari poznajú niekoľko drobných jaskýň. Čo ak boli v stredoveku využité na únikovú cestu? A potom je tu hrad v Slovinsku, celý postavený v portáli obrovskej jaskyne. Tá sama poskytovala niekoľko únikových ciest, dokonca aj k ponornému toku, ktorý obliehateľa nemohli odraziť ako pri vodných priekopách nížinných hradov. A načo z hradu utekať, keď voda priniesla aj skromnú potravu a pán hradu si dokonca mohol nepozorovane cez jaskyňu odbehnúť na poľovačku. Kuriozitou je, že pána hradu napokon zastrelil nepriateľský ostreľovač, keď trónil na latríne. Je priam neuveriteľné, že slabinou opevneného hradu sa stal obyčajný záchod. Údajne odpadovým kanálom z kuchyne obsadili Muránsky hrad cisárske vojská (vďaka zradcovi) po zhodenom lane. Naše v minulosti najbohatšie banské mestá Kremnica a Štiavica sú zasa husto podfárané, a tak iste existovala úniková cesta z centra cez pivnice alebo šachty do banských chodieb a odtiaľ dedičnou štôľňou ďaleko za hradby mesta na povrch. Samozrejme, neboli by to tajné chodby, keby neboli úmyselne zavalené alebo zamurované. Aj v Ľupči únikovú cestu prezradí prievan

ako v jaskyniach, lebo otvorené vchody majú rozdielnu nadmorskú výšku.

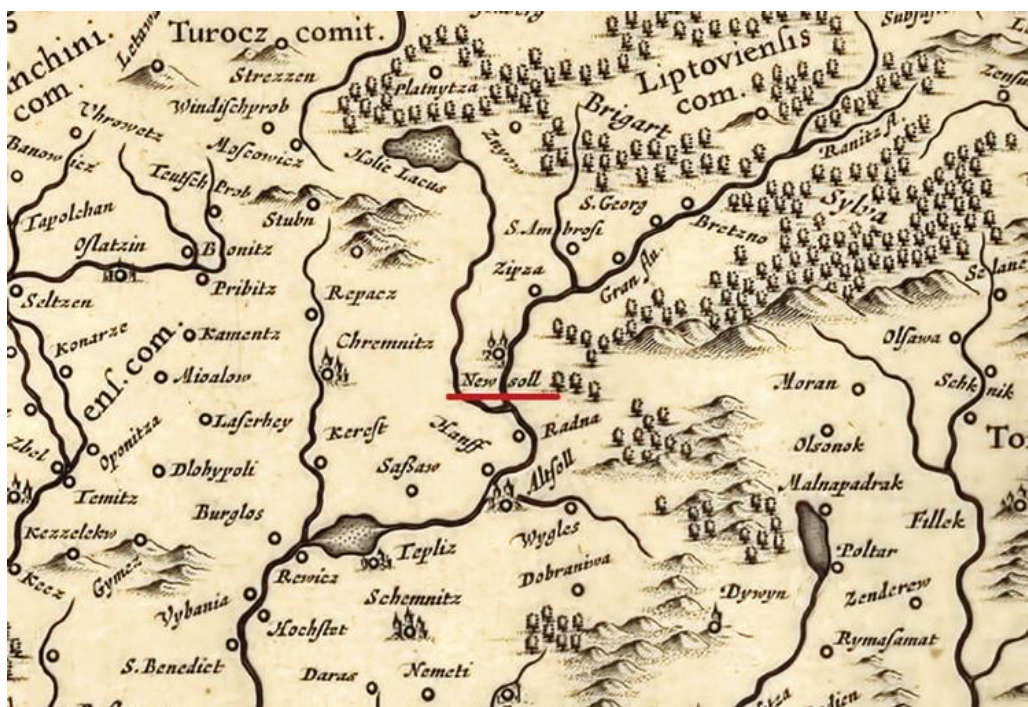
Tajnú únikovú chodbu nemusíme hľadať len v hradoch, opevnených mestách a barokových tvrdziach.

My sme podzemnú chodbu ešte v detských rokoch objavili v rodnom Hronci a nemáme tam ani len renesančný kaštieľ. Išlo o sídlo prefekta kráľovských železiarní (Hronecký železiarsky komplex), postavené v roku 1858 ešte pred objavom žiarovky. Popri oplotenom areáli s parkom viedol vodný kanál a z neho vybudovali kanalizačnú slučku do zadného hospodárskeho dvora a späť do náhonu. Do nízkeho murovaného tunela ústila z jednej miestnosti vysoká odbočka v prízemí (napriek samostatným pivničným priestorom) a rovnako vysoká chodba pokračovala až za oplotenie areálu späť do vodnej priekopy náhonu. Ideálna úniková cesta počas vzbury nespokojných robotníkov v deň výplaty, keď masa útočníkov kameňmi rozbíja obloky a snaží sa vyraziť vstupné dvere. Do vynálezu telefónu nebolo možné privolať na pomoc žandárov. Výhodnejšie bolo najskôr zutekať, až potom potrestať páchatelov (aj

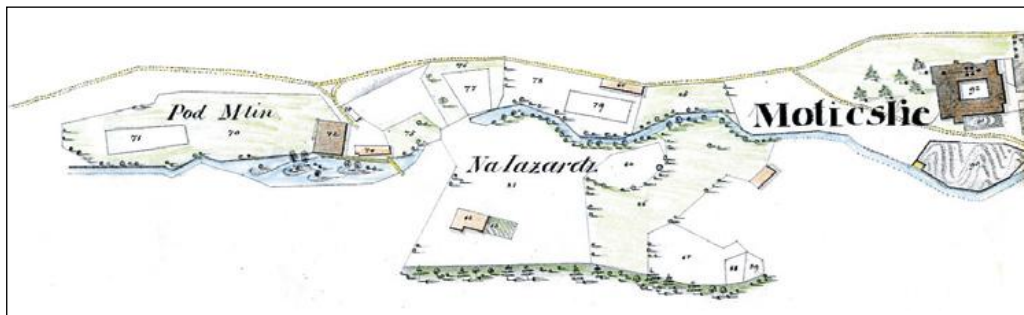
vtedy nevyšetrovali dôvod vzbury, ale ich organizátorov).

Ale to je asi všetko, čo z novoveku môžeme v historickom podzemí očakávať. Obe svetové vojny nás, chvalabohu, obišli mimo hlavných vojenských operácií. Ani obrana republiky pred krvilačným Hitlerom nebola na Slovensku zabezpečená tak ako v Čechách, s vybudovanými podzemnými bojovými tvrdzami podľa vzoru francúzskej Maginotovej línie. Známa je len slučka ťažkých opevnení bratislavskej Petržalky a niekoľko protiletiek krytov vo fabrikách vtedy pod nemeckou správou, akými sa stali aj štátne železiarne Podbrezová (cez vojnu „Hermann Göring Werke, Berlin“). Z povojnového obdobia budovania protiatómových krytov azda máme možnosť čo-to odtajnené preskúmať. Sú to najmä zbrojárske fabriky, vojenské sklady, nemocnice a raketové silá a kryty. A preto každá lastovička človeka poteší.

Dominik Čunderlík ma začiatkom 80. rokov 20. storočia zasvätil okrem jaskyniarstva do zaujímavej histórie Starohorskej doliny. Dávno pred príchodom ľudí v Starohorskej doline dochádzalo k intenzívnemu krasovateniu s vý-



Jazero v Starohorskej doline na mape z r. 1513 pod názvom Holie; posledná mapa je z r. 1778. Podčiarknutá je pre orientáciu Banská Bystrica (Neusol).



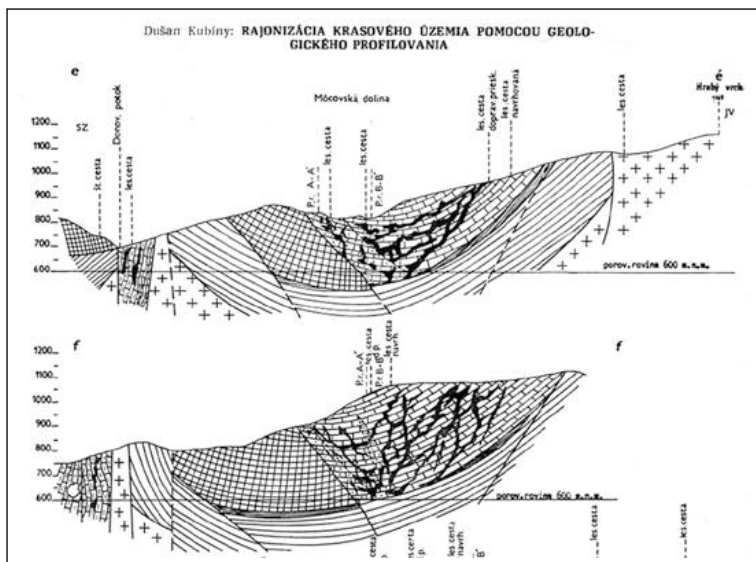
Plán z Gruntbuchu osady Motyčky: vpravo kláštor a vľavo mlyn. Súčasná (nová) cesta I. triedy vedie horným okrajom ako stará cesta. V strede vyznačený ponor a výver potoka.

ronom nasýtenej krasovej vody vo vyvieracích, pričom sa na povrchu okamžite vyzrážal rozpustený uhličitan vápenatý, nazývaný sladkovodný vápenec alebo travertín. Ten sa usadzoval a na povrchu vytváral hrádze, bariéry a kopy. Pred tisícročiami tento proces zanikol a biely val travertínu ako stuhnutá snehová lavína v hlboké doline zarástol vegetáciou. A tak ako v lávových prúdoch vznikajú podzemné dutiny, tak to bolo aj v tvoriacom sa travertíne. Povrchové vody vytvorené dutiny hojne využívali, a preto sa potok často ponoril do podzemia a o niekoľko metrov zas pretekal dolinou. Travertín vytváral na povrchu hrádze, aké poznáme z jaskýň (Rímske kúpele v Domíci), čím

vzdúval hladinu tokov a vytváral plytké jazerá ako Plitvice v Chorvátsku. Jedno z nich sa tu zachovalo až do novoveku a na základe starých máp Starohorskú dolinu uzatváralo, preto cesta ďalej dolinou nevedla. Je celkom možné, že vyššie polohy doliny od osady Motyčky po Donovaly osídlili pastieri v dobe salašníckeho osídľovania v 14. storočí z Liptova, preto kontakty so starohorskými baníkmi a hutníkmi mali obmedzený celé stáročia. Možno popri kolmých vápencových stenách dolného jazera

postavili drevený mostík alebo sa plavili kompou, no to sa už asi nedozvieme.

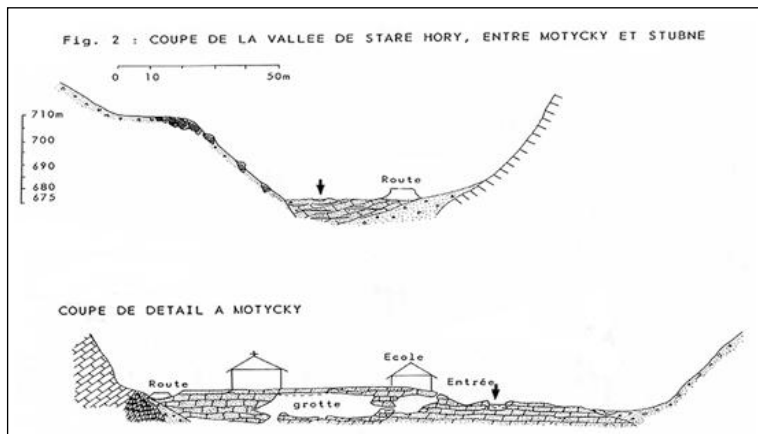
Osídľovanie Starohorskej doliny prebiehalo už koncom doby kamennej (jaskyňa Túfna) a v dobe bronzovej tu ťažili a spracúvali striebornú a medenú rudu. V stredoveku nemeckí ťažiar, usadení v doline od r. 1209, zakladajú Banskú Bystricu (Neosolium, r. 1255) a začiatkom renesancie medené bane ovládla Turzovsko-fuggerovská spoločnosť. V rokoch 1496 – 1546 dosiahla čistý zisk 2 549 954 zlatých (dnes by to boli miliardy eur). V tom čase vyprodukovala okrem 60 tis. ton medi aj 115 ton striebra, dokonca spracúvali aj olovo. Práve oni potrebovali cestné spojenie do Poľska, a tak



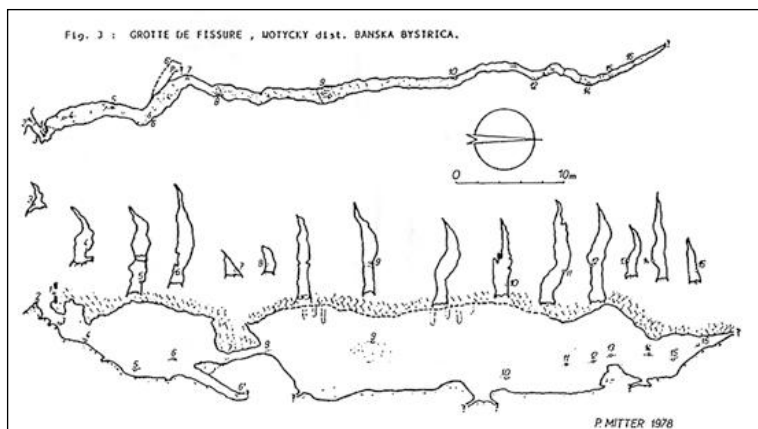
Geologický profil Starohorskou dolinou od RNDr. D. Kubínyho poukazuje, že ponor Môče (hore vpravo) nemá hydrologické spojenie s vyvieracťou v Jergaloch (hore vľavo). Aj známe jaskyne v Môčach smerujú kolmo na dolinu – na juh, len poloslepiá dolina smeruje k vyvieracke.

v 16. storočí cestu postavili, obiduc veľké jazero inou dolinou, ako je to dnes (sedlo Donovaly), cez sedlo Šturec do Revúcej, Nemeckej (teraz Liptovskej) Osady a Ružomberka. Od roku 1526 v súpise inventáru už figuruje osada Dolný Jelenec, poniže jazera a powyše Starých Hôr. Z roku 1544 existuje písomná správa o jazere nad Jelencom s rozlohou vyše 10 hektárov. Ďalšia správa o jazere poniže Bukoveckej a Čremošnej lúky pochádza z roku 1565. Jazero v roku 1768 odborne preskúmal profesor Banskej akadémie v Banskej Štiavnici M. J. Jacquin v sprievode dánskeho prírodovedca M. T. Brünnicha. V roku 1778 je zakreslené jazero v mape s názvom „Holie Lacus“. Rovnako figuruje aj na mape prvého vojenského mapovania (1764 – 1787). Možno krehká hrádza z travertínu praskla a jazero zaniklo, lebo na mapách druhého vojenského mapovania (1844 – 1845) zostal len miestny názov „Na Jazerce“ s vodným mlynom (Motyčky).

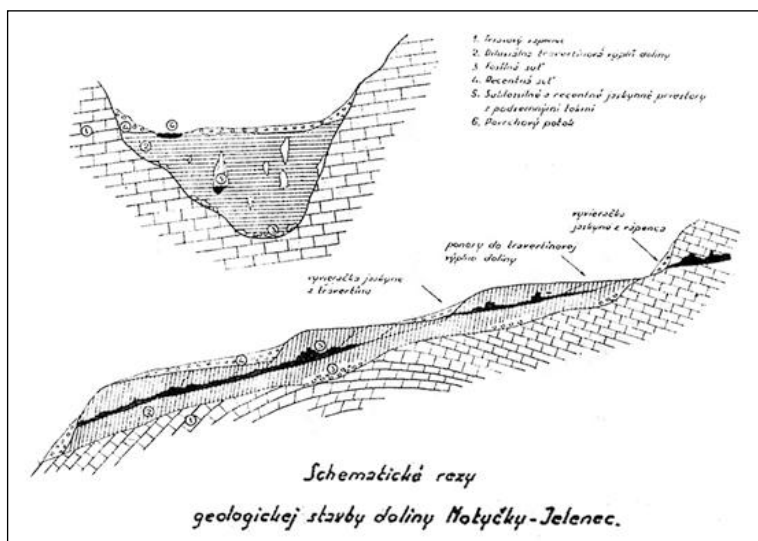
Mlynov v doline bolo požehnané. Začínali mlynom Motyčky pravdepodobne pod rovnako zaniknutým horným jazierom a spomínaným druhým jazierom v Dolnom Jeleneci, rovnako s mlynom pod kaskádou dolného jazera. Posledná známa kaskáda po spáde doliny je situovaná v najužšom profile doliny poniže Jeleneckej



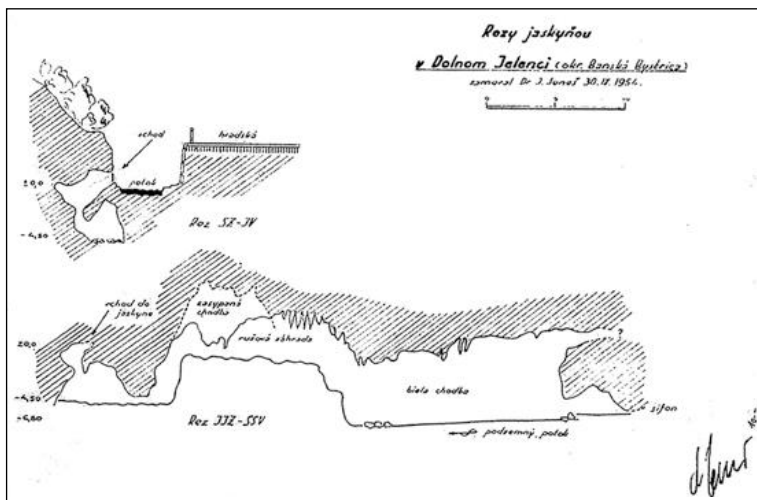
Priečné rezy Starohorskej doliny a Motyčiek od RNDr. P. Mittera z r. 1981.



Travertínová jaskyňa „Pod kostolom“ v Motyčkách od RNDr. P. Mittera z r. 1978.



Priečny a pozdĺžny rez Starohorskou dolinou od RNDr. J. Seneša z r. 1954.



Priečny a pozdĺžny rez Jeleneckou travertínovou jaskyňou od Dr. J. Seneša z r. 1954. Vodný tok z tejto jaskyne je zachytený pre vodovod ešte v podzemí pod štátnou cestou prvej triedy.

horninách sa nachádzajú jaskyne a objavy Jaskyne v Môcach a Harmaneckej jaskyne (Izbica) v susednej doline dokazujú, že aj staršie vápence sú bohato skrasovatené. Navyše sa tu nachádza historické podzemie strieborných a medených baní v okolí Starých Hôr a Španej Doliny, ale aj novodobé štôlne s podzemnými privádzacími elektrárenských kaskády dvoch doskových členených priehrad (typ Ambursen), vybudovaných v 30. rokoch 20. storočia s funkčnými hydrocentrálami (2 × 1 MW).

travertínovej jaskyne. Potom nasledovali mlyny v Starých Horách (horný a dolný), ďalej niekoľko komorských (štátnych) vodných píl. Nasleduje osada Ulmanka s prítokom Harmaneckého potoka a ďalej je to riečka Bystrica. Svätý Jakub tiež zužitkoval vodnú silu v mlyne, hámri a neskôr aj valcovni. Ďalej to boli mlyny v Kostiviarskej aj s neďalekým železným hámrom, potom banskobystriický Medený hámor, opäť mlyn a železný hámor na Huštáku a ďalšie tri vodné mlyny (horný, stredný a dolný), pričom ten posledný bol za hradbami opvnenej Banskej Bystrice. Tu sa potok Bystrica vlieval do Hrona nad dolnými hrabľami, kde sa chytalo plavené krátke drevo z Čiernych a Bielych Handlov z okolia mesta Brezna. Všetky zariadenia s vodným kolesom mali privádzací kanál nazývaný vodný náhon, okrem prvých dvoch. Tie využívali travertínové stupne a na koleso vodu presmerovali z vodopádu len dreveným žľabom. A práve tu sa nachádzajú dve známe travertínové jaskyne.

Problematickou tunajších travertínov sa v roku 1954 zaoberal aj RNDr. J. Seneš, v roku 1981 RNDr. P. Mitter a každý z nich zameran jednu zo známych jaskýň. Snahy domácich jaskyniarov o ďalšie objavy neboli úspešné, napriek tomu ide o unikátny kras Starohorskej doliny, kde okrem vápencového horstva z triasových vápencov je dolina priam prešpikovaná mladšími travertínmi. V oboch

Unikátna je železničná trať B. Bystrica – Diviaky, dokončená počas slovenského štátu, podobná alpskému Semmeringu, s početnými mostami vysoko nad hlbokými dolinami a množstvom tunelov. Obe stavby sú hodné ocenenia technickej pamiatky SR. A hroziakom na torte je nález tajnej chodby v Dolnom Jelenci, ktorej sa tiež venuje tento príspevok.

Vráťme sa však k podzemným chodbám. Pri stavbe novej, už spevnenej cesty v čase socializmu (r. 1961) cez osadu Jelenec bager vytrhol stropný kváder podzemnej chodby, ktorú ujo Domin narychlo preskúmal, lebo diera na ceste musela byť rýchlo zahrnutá. Na oboch koncoch mala zával, no v skúmanej časti si povšimol, že dnová časť chodby bola vytesaná v travertíne a stropná časť klenby stavaná z kvádrov. Chodba mala navyše striedavo murované piliere, podľa Dominka, aby sa bolo kde v priamej chodbe ukryť. Pre tečúcu vodu by to boli zbytočné prekážky. Tým vylúčil iný názor, že môže ísť o vodný náhon. Na tom základe ujo začal otvárať svoju poslednú jaskyňu „V Jelenci“ (lebo Jelenecká travertínová jaskyňa už existovala). A tu sa začína ujova bájka o podzemnej chodbe smerujúcej z dnes už neexistujúcej kaplnky do neznámej jaskyne.

Najskôr trochu histórie. Pôvodné katolícky orientované tunajšie obyvateľstvo sa po zániku Fuggerovskej mediarskej spoločnosti v roku 1546 začalo reformovať na protestant-

skú vieru podľa Lutherovho učenia, šíriaceho sa hlavne nemecky hovoriacimi krajinami. V Uhorsku bola stredoslovenská banská oblasť (B. Bystrica, Ľubietová, Kremnica, B. Štiavnica) osídlená prevažne nemecky hovoriacim obyvateľstvom. Nástupom Habsburgovcov na uhorský trón sa začala tvrdo uplatňovať rekatolizácia, a to najmä u komorských zamestnancov hút a baní, patriacich priamo panovníkovi. Dávne dekréty o slobode vyznania však sťažovali zámer Habsburgovcov, preto ostrihomský arcibiskup v roku 1648 do banských miest povolal katolíckych jezuitov, aby pozvoľne, ale systematicky uplatňovali a upevňovali katolícku vieru, najmä u vyšších úradníkov dosadzovaných viedenským dvorom. Nové duše získavali hlavne krstom novorodencov. Od roku 1673 pôsobia jezuiti aj v Starohorskej doline, no početné robotníctvo jezuitom stáročia vzdorovalo. Napokon začiatkom 18. storočia už bola podstatná časť obyvateľstva, zložená prevažne zo zamestnancov komory pod penziou, zásluhou jezuitov rekatolizovaná. Išlo o zamestnancov baní, hút, píl, drevorubačov a uhliarov.

V roku 1710 je v prevádzke aj obilný mlyn na Poštárke powyše Starých Hôr a v roku 1785 zriadili poštovú stanicu v Starých Horách na trase Zvolen – Ružomberok. Preto je v Jelenci postavená aj prepriahacia stanica konských záprahov (poniže jazera). Tie boli od seba vzdialené 2 poštové mile (15 km). Trasa viedla z B. Bystrice cez sedlo Šturec vo Veľkej Fatre do Liptovskej Osady už v roku 1775. Povýše opísovaného dolného jazera nad travertínovou stenou na rovnej ploche terasy v minulosti určite existovalo aj ďalšie, horné jazero, kde postavili mnísi Rádu jezuitov murovaný kláštor. Do dnešných čias sa z neho zachoval len kostol, ale mapový plán ukazuje, že išlo o obostavaný areál aj s kostolom s vnútorným átriom Rajskej záhrady. (Možno obe jazerá v minulosti ponímali ako jedno a možno jedno z nich zaniklo oveľa skôr.) Potok pretekal pri kláštore smerom k čelu travertínovej terasy, kde sa na mape ešte pred strmým zrázom kaskády zrazu tratil a objavil sa tesne pred vodným mlynom. Mlyn vďaka travertínovej kaskáde nemal vodný kanál náhonu, len drevený žľab nazývaný „frúdle“. Na jazero túto pôvodne rovnú plochu znovu premenili za prvej ČSR počas elektrifi-

kácie Slovenska postavením betónovej hrádze pre dvojstupňovú vodnú elektrárňu Jelenec-Staré Hory. Jedna zo známych travertínových jaskýň sa nachádza práve tu a volá sa Jaskyňa pod školou.

Pomerne bohatému a vplyvnému Rádu jezuitov sa po stáročia darilo na celom svete, dokonca aj v neprístupnom Japonsku. V Banskej Bystrici sa jezuiti usadili v roku 1647, v roku 1715 je vysvätený ich kostol uprostred mesta a v roku 1755 stavajú spomenutý kláštor v osade Motyčky. Koncom 18. storočia sa tomuto rádu dobré časy skončili. Po takmer dvadsiatich rokoch kláštor náhle zanikol, keď Mária Terézia v roku 1773 jezuitský rád zrušila. Napokon tolerančný patent zastavil aj vnucovanú rekatolizáciu. Zámer Habsburgovcov nebol preto úspešný a v 19. storočí bolo registrovaných až 80 % evanjelikov v rámci Slovenska (v súčasnosti len 6 %). Majetkovými pomermi jezuitov sa tu nebudeme zaoberať, ale ujo Domin sa domnieval, že podzemná chodba spadá práve do tohto obdobia, keď sa mnísi zo strachu o svoje životy alebo majetok uchýlili k utajenej skrýši možno dovtedy voľne prístupnej jaskyne, umelo uzavretej a prepojenej s neďalekou kaplnkou práve touto „tajnou“ cestou, lebo objavená chodba smerovala naprieč dolinou. Neskôr budovanou novou cestou už cez Donovaly údajne kaplnka zanikla, ale ujo Domin si ju z detstva pamätal. A práve preto začal v skalnom odtrhu práce otvárať predpokladanú jaskyňu, na čom som sa aj ja intenzívne zúčastňoval.

Hneď oproti odtrhu (na opačnej strane doliny) na potoku je dnes zachytený vodný zdroj Mlyn, vyvierajúci spod travertínovej kaskády powyše „najkrajšej“ Jeleneckej travertínovej jaskyne. Výdatný prameň vodné koleso bývalého mlyna nepoháňal, ale voda z vodopádu (cca 4 m) tiekla opäť len dreveným žľabom bez budovania nákladného kanála. Odtrh vápencového svahu v protisvahu doliny pripomína bezstropnú jaskyňu alebo tiesňavu v Slovenskom raji; starého jaskyniara zaujal. Dá sa tadiaľ prejsť aj s fúrikom a v lete tu fučí studený prievan. Toho sa ujo držal a za ním vytrvalo šiel.

Ujo Domin kopal v odtrhu v lokalite Dolný Jelenec až do svojej smrti. A možno by dávno prenikol do predpokladanej a vysnívanej jaskyne v triasových vápencových stenách doliny, keby sa



Mlyn v Motýčkách – pohľad spod travertínovej terasy, kde sa nachádzalo horné zaniknuté jazero. V popredí rovná plocha dna bývalého dolného plytkého jazera v inak strmom údolí v tvare písmena V s vysokými stenami kaňonu.

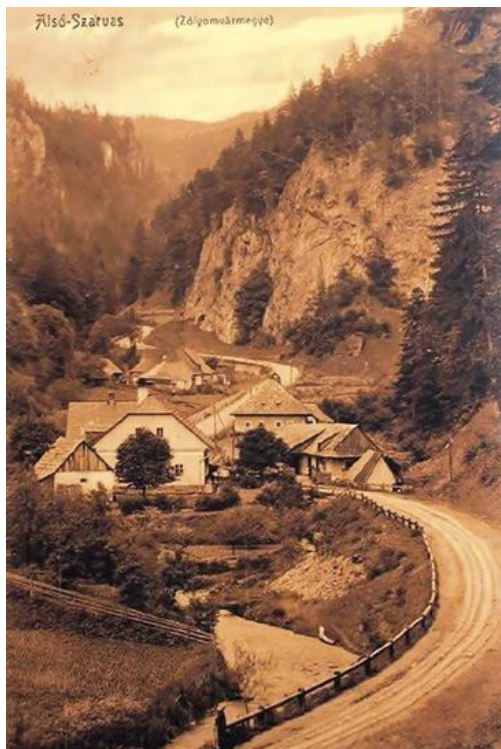


Cesta cez Šturec bola samá serpentína, so stúpaním 12 %, dnes by ju kamióny nezvládli.



Dnes už neexistujúca kaplnka poniže jezuitského kláštora v Motýčkách v Starohorskej doline a plochá dolina bývalého jazera ohraničeného vápencovými stenami, ktoré sa nedali obísť.

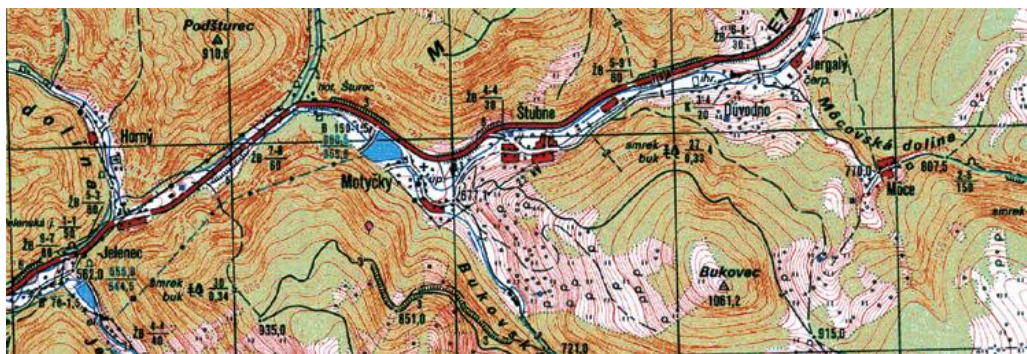
mu hneď na začiatku nevysypal zo stropu komín. A tak celé dve desaťročia tvrdošijne a nezlomne fúrikoval to, čo komín (ako sýp v bani) výdatne dopĺňal. Ladový prievan Dominka stále poháňal za objavom, pričom každoročne desiatku kubíkov hlušiny (tridsať fúrikov denne) vyvážal prakticky bez postupu. A dôvod sa po rokoch prejavil na povrchu nad kopanou sondou. Začalo sa tu tvoriť obrovské sutinovisko, ktoré sa každoročne posúvalo strmým svahom k miestu, kde sa vytváral lievik. A to bolo 10 m nad Dominkovým závalom. Niečo podobné vie poriadne zabrzdiť postup moderným tunelárom s raziacim štítom aj dnes, pričom používajú injektáž alebo zmrazovanie horniny. Navrhoval som výdrevu, aj keď som v tom čase o nej aj tak nič nevedel, no ujo ako bývalý tunelár (za prvej ČSR) tvrdil, že jediná cesta je komín úplne vybrať, až potom voľný priestor zabezpečiť. Ale to bola robota na celé desaťročie, čo som prestal akceptovať, a po roku 1981 som sa začal intenzívne venovať „lacnejším“ objavom v Ponikách či Kozích chrbtoch a staručkého uja Dominka som opustil. (V tom čase to bol najstarší aktívny jaskyniar na Slovensku.) Napriek tomu verím v existenciu záhadnej „Jezuitskej jaskyne“, lebo foto tajnej chodby túto bájkou usvedčuje a potvrdzuje.



Stará cesta za prvej ČSR v Dolnom Jelenci. Vpravo bočná dolinka s dolnou priehradou a 1. stupňom HC Jelenec, poryše vľavo v najužšom bode doliny sa nachádza Jelenecká travertínová jaskyňa a poryše odbočka do Horného Jelencia. Hore dolinou pod travertínovou terasou mlyn v Jelenci a legendárna podzemná chodba s Dominikovým pracoviskom. Poryše poštová preprahacia stanica, za socializmu prestavaná na hotel Šturec (teraz) s odbočkou do priesmyku Šturec.



Výstavba priehrady Dolný Jelenec: v pozadí objekt HC, v popredí osada so starou cestou a pod bralom vľavo pomník najznámejšiemu lesníkovi z Čiernych Handlov (Čierneho Balogu) Jozefovi Dekretovi Matejovi, ktorý dal vyrúbané Staroborské hory znovu zalesniť. Podobná priehrada sa nachádza v Motyčkách.



Plán Staroborskej doliny. Celkom vľavo dole elektrárenská vodná zdž Dolný Jelenec, oproti Jelenecká travertínová jaskyňa, prvá odbočka nahor Jelenecká dolina, druhá odbočka do priesmyku Šturec s hotelom Pod Šturcom (bývalá preprahacia stanica). Bodkočiarkovane je vyznačený podzemný privádzac z Motyčiek do HC Jelenec. V strede osada Motyčky s hornou vodnou zdžou a travertínovou jaskyňou pod školou. Vpravo ochranné pásmo vodného zdroja Jergaly s výdatnosťou cca 300 l.s-1, celkom vpravo osada Môce s najmohtnejším aktívnym ponorom s Mócovskou jaskyňou. Ujo Domin si tu ako chlapec pamätal padajúcu vodu do hĺbky 10 – 20 metrov. V starobe tu objavil povodňovú chodbu a OS Harmanec (SK Banská Bystrica) jej pokračovanie s kryštálovou výzdobou.

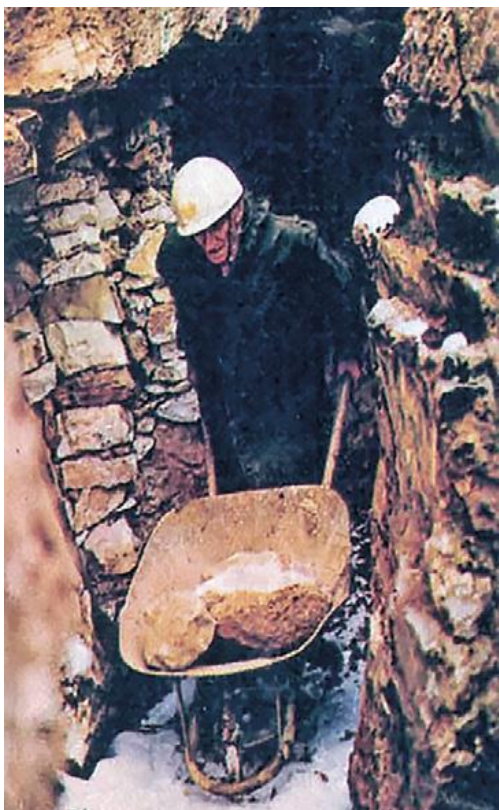


Pohľad na hornú nádrž Motyčky. Nejde o klasickú sypanú hrádzu v dne doliny tvaru V, ale o travertínovú hrádzu. (Priehradný múr je vysoký len 10 m a tvorí pomyselnú korunu hrádzu.) Uprostred je umiestnený prepád, v pravom rohu vstup do podzemnej štôlne s vlastným prepadom do výveru. Plocha plytkého jazera doslova kopíruje tvar zaniknutého (prírodného) travertínového jazera. Jeho okrajom vľavo vedie od 60. rokov 20. storočia štátna cesta cez Donovaly, znovu rozširovaná na začiatku 21. storočia. V zákrute nad hrádzou sa nachádza kostol – pozostatok kláštora.



Pohľad do podzemnej chodby v Dolnom Jelenci.

Vylomený otvor do podzemnej chodby na štátnej ceste v Dolnom Jelenci v roku 1961. Vľavo hore vidieť okraj cesty.



← Dominik Čunderlík a jeho legendárne kamenné múriky. Na svojom pracovisku pracoval aj v zime.



Svedomite zabezpečené pracovisko kopané na vzpriameného človeka. Predo mnou je zával.



Tvoriaci sa lievik aj s brdlom komína. Čoskoro sa však sutinový svah zosunie a závrť opäť zaplní. V tejto chvíli si to žiadalo železobetónovú zátku alebo aspoň dočasnú klieťku z kmeňov stromov a rýchlo komín podkopať a zabezpečiť. Takú náročnú prácu by Dominik nezvládol. Nevyhnutná bola pomoc celej OS Harmanec, no vtedy jaskyniari intenzívne pracovali na Môcach.

66. JASKYNIARSKY TÝŽDEŇ BORINKA-KOŠARISKO, 5. – 9. 8. 2026

Nela Ševčíková

V poradí 66. ročník Jaskyniarskeho týždňa sa uskutočnil na území Borinského a Devínskeho krasu a zorganizovali ho jaskyniari zo Speleo Bratislava. V našom krase sa Jaskyniarsky týždeň konal historicky už po štvrtýkrát, prvý raz v roku 1975, druhý v roku 1992 a ďalší 2016. Tešíme sa, že sme vám mohli opäť ukázať náš kras, nové postupy, prepojenia, objavy a tiež čerstvo vykopané chodby.

Prípravy na podujatie intenzívne prebiehali už niekoľko mesiacov, s kulmináciou počas troch dní pred podujatím – zhodou okolností tých dní, keď SHMU hlásilo teploty vzduchu blížiace sa i prekračujúce 40 °C, lámuce akékoľvek historicky zaznamenané rekordy. Poriadne teplo ovplyvňovalo nielen prípravy, no mohlo tiež spôsobiť pokles počtu účastníkov, čo nás mierne znepokojovalo. Príde vôbec niekto v takomto teple na našu nížinu? Nakoniec však účastníci začali prichádzať a do konca týždňa sa nás nazbieralo 102. Záujemcovia si mohli podľa vlastnej preferencie vybrať ubytovanie v „tichej zóne“ alebo v „zóne medzi krčmami“ – kde sa očakávalo žúrovanie do neskorých hodín a nočný ruch. Ubytovanie bolo dominantne v stanoch a bol k dispozícii aj limitovaný počet miest na chate Cementár, kde bol v ponuke aj menší bazén za domom.

Otvorenie podujatia prebehlo v stredu 5. 8. okolo 18:30 príhovormi Petra Ševčíka (Speleo Bratislava), Alexandra Lačného (CHKO Malé Karpaty) a Martina Budaja (SSS), ktorí nás privítali, zaželali nám príjemné a hlavne bezpečné prežitie Jaskyniarskeho týždňa. Program bol delený na exkurzie v jaskyniach a povrchovky prebiehajúce počas dňa. Večerné prednášky sa konali v krčme Zapadnutý kút.

Prednášky odštartoval blok prezentujúci Borinský a Devínsky kras. Peter Magdolen začal prednáškou o histórii prieskumu Borinského krasu, kde nás



JT 2026. Foto: Vierka Malachovská

informoval o začiatkoch bádania polyhistora a rodáka z Očovej Mateja Bela, na ktoré nadviazal všetok ďalší speleologický prieskum a výskum v oblasti. Ukázal nám, ako sa tunajšie jaskyne v priebehu rokov objavovali a predl-



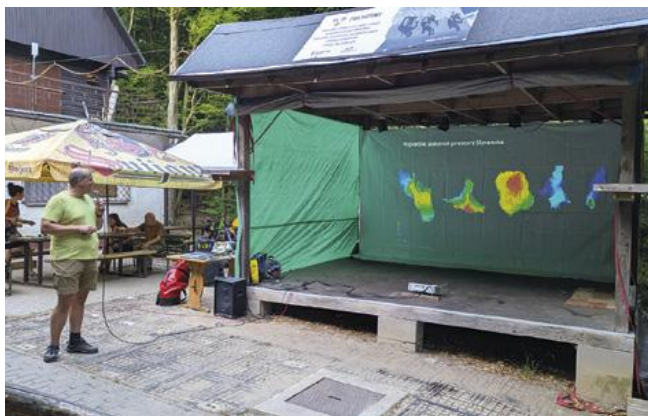
Devínske hradné bralo ukrýva 11 jaskýň, do jednej z nich sa ide malým okienkom zachyteným na fotke. Foto: Roman Antoška



Exkurzie pre malých aj veľkých. Medzivrstvová jaskyňa, Devínsky kras.
Foto: Janka Malíková



Ján Blaho a prednáška o potápaní v Borinskom krase. Foto: Nela Ševčíková



Skeny najväčších jaskynných priestorov Slovenska na prednáške Stacha Mudráka

žovali, aj kde vidí potenciál, nové výzvy a biele miesta na mape. Po Peťovi si vzal slovo Roman Lehotský, ktorý nás zoznámil s krasom Devínskych Karpát, zaujímavými geologickými skutočnosťami a paleontologickými nálezmi a nakoniec nás pozval na exkurziu do tejto oblasti plánovanú na ďalší deň. Ďalej sme sa presunuli k prieskumu zatopených priestorov. Ján Blaho nám priblížil speleopotápačské aktivity, históriu objavovania a dokumentovania ťažko dostupných zatopených priestorov, kde sa zameral najmä na Riečnu jaskyňu v Borinskom krase.

Štvrtkové prednášky nám priblížili prácu západoslovenských jaskyniarov, ich prieskum a dokumentáciu jaskýň v Kolovom úplaze, Javorovej doline (Vysoké Tatry) a masíve Nového vrchu (Belianske Tatry). Peter Magdolen zhrnul históriu, postupy a perspektívy suchých jaskyniarov a Ján Blaho zreferoval pokroky potápačov, kde sa zameral najmä na systém Suchá – Mokrý dieťa, ich zdarné prepojenie, korekcie smerov priebehu jaskynných chodieb a tiež vyslovil zaujímavé hypotézy týkajúce sa hydrologického režimu oblasti. Nasledovala prednáška Stacha Mudráka o súčasnosti a budúcnosti mapovania a dokumentácie podzemných priestorov pomocou lidarového skenovania. Priblížil nám vlastné experimentovanie a domácu výrobu skenera prispôbeného na mapovanie jaskýň. Porovnal JL0001 s komerčne dostupným a cenovo nelikvidačným komerčným zariadením a priniesol na ukážku 3D vytlačené modely najväčších jaskynných priestorov Slovenska. Záverom tiež zhrnul aktuálne výzvy na poli lidarového skenovania a spracovania dát.



Kortmanovci urobili skvelú zábavu. Foto: Janka Malíková



Bar u Pitvoša ponúkal škálu anestetík, ktoré vyliečili z každého „zápalu kostí od blbosti“. Foto: Roman Antoška



Nočný tréning v plazivkovom trenažéri. Foto: Janka Malíková

Držíme mu palce v týchto aktivitách a sme zvedaví na pokračovanie. Štvrtkový večer zakončil koncert Kortmanovcov, ktorí prijali naše pozvanie napriek svojej vyťažnosti a prišli nám zahrať jaskyniarske hity. Tentokrát sa na pódiu ukázali nie dve, ale tri generácie. Tradične urobili skvelú zábavu do neskorých večerných hodín.

V piatok boli prednášky tematicky venované bezpečnosti a záchrane v horskom a jaskynnom prostredí, ako aj postupom pri nahlasovaní úrazov a ošetrovaní najčastejších úrazov. Naše pozvanie prednášať prijali Maroš Katrieniak a Dominik Miler z Horskej záchrannej služby a Matej Doktor Ševčík, člen dobrovoľnej jaskynnej záchrannej služby, profesionálny ortopéd. Po prednáškach sa rozvinula i zaujímavá diskusia. Posledným prednáškovým večerom bola sobota, keď prišli poreferovať jaskyniari zo Strážovských vrchov o ich najnovších objavoch v Beňovej medvedej jaskyni. Tereza Nečasová si pripravila prednášku a po nej prezentovala i krátky film z dielne Vlada Ručka. Gratulujeme k objavom. V sobotu bol otvorený „bar u Pitvoša“, kde Matej nalieval výber z anestetík svojej rokmi naakumulovanej ortopedickej kolekcie. Etikety popisujúce obsah fliaš boli nápadito navrhnuté, dizajn pripravila Dominika Šubertová.

Exkurzie sa začali vo štvrtok a každý si mohol prísť na svoje. Mali sme v ponuke dlhé aj kratšie jaskyne, povrchovky, ľahšie, ťažšie aj najťažšie plazivé „p*****y“, akou je podľa niektorých účastníkov napríklad Sedmička, podľa iných koniec Prepadlého. Okrem jednojaskynových exkurzií sme mali v po-

nuke i špecialitku pre tvrdé povahy, exkurziu s ambíciou „vliezť do každej diery“, na ktorú sa podujali len chlapci z Horskej služby. V niektoré dni sme mali terénny program dokonca dvojfázový. Okolo tretej odchádzal „autobus“ vo forme Radovanovej dodávky do kameňolomu preskúmať štôľňu, Zbojnícku jaskyňu, kde deti objavili i reálny poklad, či časti Riečnej jaskyne, ktoré sprístupnil nízky stav vodnej hladiny. Z detského programu sa tešil veľkej obľube palzivkový trenažér z dielne Radovana Dočolomanského, ktorý decká skúmali už od začiatku podujatia. V sobotu, keď bola na programe súťaž jaskyniarskej zručnosti, boli

teda mladší účastníci dobre natrénovaní a dosahovali úctyhodné časy zdolania prekážkovej dráhy. Dráha obsahovala plazenie, transport lana, vedra s kameňom a behu v gumákoch cez simulátor hlbokého blata. Z tejto aktivity sa tešili nielen deti, ale aj dospeláci, ktorí súťažili v kategóriách muži, ženy a jaskyniari nad 60 rokov. Súťaž bola vyhodnotená (tab. 1) a tri najlepšie časy v každej kategórii získali i vecné ceny. Špeciálnou cenou bola fľaša neurotoxických anestetík, ktorú získal tandem súťažiacich za umelecké stvárnenie behu prekážkovou dráhou s časom, ktorý prekonal všetkých súťažiacich.

Tabuľka 1. Výsledky súťaže jaskyniarskej zručnosti.

Umiestnenie /kategória	Deti	Muži	Ženy	60+	Umelecké stvárnenie
1. miesto	Rišo Ďurka	Boris Drapalyuk	Martina Stöhrová	Peter Magdolen	Tandem Blaškovič – Kudla
2. miesto	Ela Ďurková	Dominik Miler	Nadža Holúbeková	Miro Sova	x
3. miesto	Hanka Antoškova	Feri Šipka	Vierka Malachovská	Ludovít Krčmárik	x

Sme radi, že ste prišli a všetci sme to v zdraví prežili. Nevyskytol sa žiaden vážny úraz a máme dojem, že sa vám naše jaskyne, povrch a večerný program páčili. Tešíme sa, že ste mnohí prišli aj s rodinkami a bola dobrá partia aj na detský program.

V neposlednom rade chceme veľmi pekne poďakovať všetkým, ktorí prispeli k zorganizovaniu a prípravám Jaskyniarskeho týždňa, programu a čomukoľvek, čo vyžadovalo čas, prácu a kreatívne myslenie: Marcel Adam, Roman Antoška, Ján Blaho, Milan Blusk, Martin Budaj, Jaro Butaš, Peter Čarný, Palo Červeň, Milan Danko, Radovan Dočolomanský, Han-

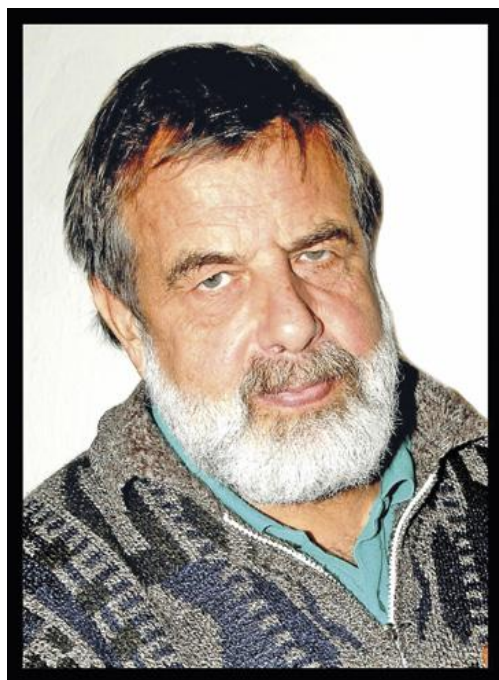
ka Dočolomanská, Vladimír Drapalyuk, Boris Drapalyuk, Tomáš Ďurka, Eva Ďurková, Miro Ivanický, Andrej Juris, Maroš Katreniak, Bohuslav Kortman a kolektív, Dezider Kravčuk, Alexander Lačný, Roman Lehotský, Peter Magdolen, Vierka Malachovská, Janka Malíková, Lukáš Markovič, Pali Meňhert, Edita Mikulášová, Dominik Miler, Jozef Mruškovič, Stacho Mudrák, Tereza Nečasová, Radko Nevařil, Zuzka Podmanická, Vlado Ruček, Lucia Strelková, Matej Ševčík, Peter Ševčík, Jakub Šimko, Dominika Šubertová, Jano Tencer, Janka Vašková, Ludvo Kollár a personál krčmy Zapadnutý kút.

ZA PROF. TIBOROM SASVÁRIM

V piatok 28. augusta 2026 sme sa na Verejnom cintoríne v Košiciach rozlúčili s legendou slovenského jaskynného potápania, jaskyniarom, vedcom a pedagógom Prof. Ing. Tiborom Sasvárim, CSc., ktorý zomrel po ťažkej chorobe 24. 8. 2026 v Košiciach.

Tibor Sasvári sa narodil 15. 8. 1947 v Bratislave, kde získal základné a stredoškolské vzdelanie. V tomto období sa okrem aktívneho horolezectva začal pod vedením známeho profesora Karola Silnického venovať aj objavovaniu a prieskumu jaskýň v oblasti Borinského krasu v blízkosti Bratislavy. Počas prieskumov objavoval krásy a zaujímavosti podzemného sveta a tento záujem ho priviedol v roku 1966 do Košíc študovať odbor banskej geológie na Banícku fakultu Vysokej školy technickej. Po úspešnom absolvovaní štúdia sa zamestnal v podniku Geologický prieskum š. p. Spišská Nová Ves, kde sa venoval najmä geologickému výskumu Spiško-gemerského rudohoria. Po piatich rokoch získal miesto odborného asistenta na Katedre geológie a mineralógie Baníckej fakulty VŠT v Košiciach. Tu strávil nasledujúce roky svojej profesijnej kariéry až do roku 2010, keď odišiel na dôchodok. Napriek dôchodkovému veku vedecky pracoval a publikoval a určitý čas pracoval aj pre súkromný sektor.

Ešte počas vysokoškolského štúdia sa stal členom jaskyniarskej sekcie horolezeckého oddielu Slávia Vysokej školy technickej v Košiciach. Venoval sa najmä výskumu a dokumentácii jaskýň a jaskynných priepastí. Okrem iných známych priepastí bol jedným z prvých, kto dosiahol a zdokumentoval v roku 1967 Čertovu priepasť (-186 m) na Dolnom vrchu. Pri výskume a objavovaní jaskýň sa veľakrát stretol s vodnou prekážkou – sifónmi, ktoré sa bez technického vybavenia prekonať nedali. To bol podnet, aby s priateľmi založili roku 1968 speleopotápačskú skupinu Aquaspael, ktorá začala pôsobiť v Košiciach v rámci organizácie Zväzarm. Zaujímavá pracovná a športová náplň skupiny



prilákala aj niektorých zdatných športových potápačov. Výcvik a výstroj získali noví členovia od základnej organizácie potápačov Zväzarmu. Významným výsledkom členov skupiny bolo v roku 1968 prekonanie I. sifónu v Zlatej diere v Slovenskom raji a zdokumentovanie cca 250 m chodieb až k II. sifónu alebo prvý ponor 6. 12. 1968 do 28 m hĺbky v jaskyni Jazerná pri Tisovci.

Postupne sa zvyšoval počet jaskýň, ktoré sa skúmali pomocou potápačov vybavených speleopotápačskou technikou. Na žiadosť skupiny Aquaspael Slovenská speleologická spoločnosť v Liptovskom Mikuláši prijala a začlenila túto skupinu v roku 1971 do svojej organizácie ako Oblastnú skupinu č. 33, špecializovanú na speleopotápačskú činnosť s pôsobnosťou pre celé Slovensko. Predsedom sa stal Tibor Sasvári, ktorý viedol skupinu Aquaspael do roku 1980. Skupina pracovala ďalej pod vedením Ing. Aleša Turzáka až do svojho zániku v roku 1985. Výskum a speleologický prieskum bol organizovaný podľa požiadaviek oblastných skupín SSS. Potápačský

a speleologický výstroj sa nakupoval centrálne a financoval z rozpočtu Múzea slovenského krasu v Liptovskom Mikuláši. Speleopotápačský výstroj pochádzal prevažne od francúzskej firmy Spirotechnique. Členovia oblastnej skupiny č. 33 sa na pozvanie zúčastňovali aj prieskumných akcií v Česku, Maďarsku, Juhoslávii, Afganistane, Kašmírskych Himalájach v Indii a na polostrove Jaffna ostrova Srí Lanka.

Skupina Aquaspael mala účasť na mnohých speleopotápačských prieskumoch a akciách v lokalitách, ako Hladový prameň pri Čachticiach, vyvieracka V-1 v Poráčskej doline, jaskyňa Zlatá diera v Slovenskom raji, Jaskyňa nad vyvierackou vo Vrátnej doline, Brestovská jaskyňa pri Zuberici, vyvieracka pri Medených Hámroch v Borinskom krase, Jelenecká jaskyňa pri Starých Horách, Krásnohorská jaskyňa v Slovenskom krase, Vyvieracka Gypű pri Brzotíne, Jasovská jaskyňa – Hessovo jazierko, Gajdova štôlna s vyvierackou – Jasovský kras, Jazerná jaskyňa v Tisovskom krase, jaskyňa Bobačka v Muránskom krase, vyvieracka Teplica v Tisovskom krase, vyvieracka Teplica pri Jasove, pseudokrasová zatopená priepasť pri

Tornali, Jaskyňa C 13 v Moravskom krase pri Holštejne.

V časoch aktívnej speleopotápačskej činnosti (1970 – 1980) sa uskutočnilo 54 akcií, na ktorých sa Tibor Sasvári zúčastnil. Bol tiež účastníkom prednášok i praktického prieskumu 6. medzinárodného speleologického kongresu v Olomouci v roku 1973. Významné boli speleologické a speleopotápačské expedície Slovenskej speleologickej spoločnosti v rokoch 1975 a 1977, zamerané na výskum rôznych krasových typov v Afganistane, Indii a Srí Lanke. Žiaľ, expedícia v roku 1975 sa skončila tragicky – pri havárii expedičného auta neďaleko Teheránu v Iráne zahynuli dvaja členovia expedície, Peter Ošust a Mgr. Pavel Kožuch.

Pôsobiskom II. slovenskej speleopotápačskej expedície Srí Lanka '77 bola oblasť Južnej Ázie. Na polostrove Jaffna na ostrove Srí Lanka sa detailne skúmal typ oceánskeho krasu. V Kašmírskych Himalájach v Indii sa vykonal prieskum štyroch nezávislých vysokohorských krasových systémov v nadmorskej výške 3400 až 4500 m nad morom. V pohorí Západného Hindúkuša v Afganistane sa skúmal typ travertínového krasu v nadmorskej



Pri objave Bobačky, 1972



Mapovanie Bobačky, 1972



Pri objave Teplice, 1974

výške 3000 m v jazerách Band-e-Amir a Band-e-Paner. V doline Kálu v Červenej jaskyni sa dokumentoval krasový systém.

Skupina Aquaspael priniesla prostredníctvom výskumnej a prieskumnej činnosti odpovede na mnohé otázky, ktoré sa otvorili pri prieskume jaskýň niektorými oblastnými skupinami. Výsledky získané pri prieskume doma i v zahraničí

boli zdokumentované mapami, fotografiami a písomnými správami; nachádzajú sa v archíve SMOPaJ v Liptovskom Mikuláši.

Po rokoch odbornej geologickej a učiteľskej práce na Technickej univerzite v Košiciach bol Prof. Tibor Sasvári členom jaskyniarskej skupiny Speleoklub Tisovec, kde sa v podieľal ako odborník na výskume jaskýň. Zameriaval sa najmä na geológiu a hydrologiu Jazernej jaskyne a jaskyne Teplica v Tisovskom krase, kde objasnil geológiu, ako aj prúdenie podzemných vôd. Za úspechy v prieskume Tisovského a Muránskeho krasu bol 11. 10. 2014 ocenený cenou primátora mesta Tisovec.

Stál za nápadom, aby sa potápači pravidelne stretávali a vymieňali si skúsenosti z prieskumu jaskýň. Po uskutočnení tejto myšlienky bol stálym účastníkom každoročného Zrazu potápačov, ktorý sa konal v Tisovci od roku 2012. Na týchto zrazoch prezentoval výsledky svojho bádania. Podujatie mu tiež umožnilo opakovane navštíviť jaskyne, ktoré v minulosti objavoval. Medzi jeho najvýznamnejšie objavy v Tisovskom krase patrí prvý potápačský prieskum Jazernej jaskyne 6. 12. 1968 a s tým spojený objav štvrtého jazera. Nasledoval objav jaskyne Teplica, kam 2. 2. 1974 prenikol s Petrom Ošustom cez úzky vstupný sifón. Na Muránskej planine sa zapísal do histórie jaskyniarstva objavom Bobačky – najdlhšej a najkrajšej jaskyne na Muránskej planine, ktorú objavil spolu s Petrom Ošustom 5. 3. 1972. Objavy a výsledky bádania presne zaznamenával, fotografoval a publikoval v množ-

stve odborných, populárnych a vedeckých článkov.

Prof. Sasvári bol vynikajúci geológ, vedec, potápač, jaskyniar, objaviteľ, pedagóg a dobrý priateľ. Jeho strata sa jednoducho nedá nahradiť, musíme sa s ňou len zmieriť.

Tibor, ďakujeme Ti za všetko, čo si pre slovenské jaskyniarstvo i pre náš speleoklub urobil. Česť Tvojej pamiatke!



Primátor Tisovca Peter Mináč odovzdáva cenu Tiborovi Sasvárimu. V pozadí Dušan Hutka, Ivan Kubíni.

**Za Speleoklub Tisovec
Ing. Dušan Hutka**

Contents

● Martin Budaj: One Hundred Years of Domica	3
<i>An editorial marking the 100th anniversary of the discovery of the Domica Cave by Ján Majko in 1926. It briefly overviews the cave's history, its connection to the Baradla Cave in Hungary, the impact of border changes, and introduces the thematic articles in this issue.</i>	
● Zdenko Hochmuth: The Discoverer of Domica	5
<i>A biographical profile of Ján Majko, the legendary Slovak caver who discovered the Domica Cave while serving as a financial border guard. The article chronicles his various exploration phases, his family life, and his extensive speleological legacy across Slovakia.</i>	
● Zdenko Hochmuth: The 10 km Boundary in Domica Surpassed	14
<i>Details recent speleological explorations and surveying in the Domica-Certova diera system by the Speleoklub UPJŠ. By discovering a connection to the Liščia diera cave, the total length of the mapped system has finally exceeded 10 kilometers.</i>	
● Zoltán Jerg: Contribution to the History of the Domica-Baradla Cave System	23
<i>A historical overview focusing on the surveying and exploration of the Domica-Baradla system, especially during the inter-war period and the Vienna Arbitration when Domica fell under Hungarian administration. It highlights the mapping efforts of Ö. Konrád (1934) and B. Milasovszky (1939).</i>	
● Gusto Stibrányi: Fragments from the Origin and History of the Ján Majko Group	32
<i>Recounts the early days and establishment of a caving group named after Ján Majko in the 1980s. The author reminisces about their intense vertical cave explorations, successful expeditions, and their correspondence with Ján Majko himself.</i>	
● Zuzana Šimková: Archaeological Finds from the Domica Cave in the Slovak Museum of Nature Protection and Speleology	36
<i>Describes the collection of Neolithic Bükk culture artifacts from Domica preserved at the museum. The collection includes intricately decorated pottery, stone and bone tools, and charred wheat grains left by prehistoric inhabitants.</i>	
● Ivetta Korenková: Domica in Old Photographs and Postcards	38
<i>Highlights the rich visual history of Domica through old photographs and postcards from the museum's archives. It covers the early days of its opening to the public, focusing on the photographic work of cave manager Vojtech Benický and others.</i>	
● Zoltán Jerg: Article about Baradla and Domica from the Hungarian Press on December 21, 1933	42
<i>A translation and commentary on a 1933 Hungarian newspaper article. The piece complains about the neglected state of the Hungarian side (Baradla) compared to the well-developed tourist infrastructure and heavy state support on the Czechoslovak side (Domica).</i>	
● Peter Holúbek, Zdenko Jurík, Peter Sličan, Michal Vrbičan, Ján Lakota: New Findings from the Važec Karst ..	44
<i>Reports on recent discoveries in the Važec Karst, specifically in the Šoldovo cave, where cavers reached a depth of 78 meters and mapped nearly 500 meters of new passages. Includes data on local hydrology, climate, and cave biota.</i>	
● Milan Štéc: Exploration of Historical Underground as a Substitute for Caves	47
<i>Explores the history and discovery of artificial historical underground spaces, such as mining tunnels, castle cellars, and water channels. The author shares a specific story about the search for a legendary "Jesuit cave" and tunnel in the Starohorská valley near Banská Bystrica.</i>	
● Nela Ševčíková: 66th Caving Week Borinka-Košarisko, August 5–9, 2026	57
<i>A report on the 66th national speleological gathering, which took place in the Borinka and Devín Karst. It outlines the event's program, including cave excursions, evening lectures, and a caving skills competition.</i>	
● Social News: In Memory of Prof. Tibor Sasvári	61
<i>An obituary dedicated to Prof. Tibor Sasvári, a pioneer of Slovak cave diving, scientist, and educator. The text highlights his major speleological achievements in Slovakia (including the discovery of the Bobačka cave) and his international expeditions.</i>	

Front cover: Boat ride through the Gothic Dome in the Domica Cave. Photo: Vojtech Benický

Inside front: Visit of the Inspector General of the Czechoslovak Armed Forces Alois Podhajský (1864–1946) during his visit to Domica, fourth from the left. Photo: SMOPaJ collection

Inside back: Ján Majko geared up for cave exploration on September 14, 1945. Photo: Zoltán Hentz

Back cover: Pavol Martinove descending into the Jastrabia abyss on Dolný vrch in 1975. Photo: Gustáv Stibrányi

Editorial board: Igor Balciar, Martin Budaj, Michal Danko, Zdenko Hochmuth, Peter Holúbek, Ján Kasák, Bohuslav Kortman, Miroslav Kudla, Alexander Lačný, Nela Ševčíková

Compiled by: Peter Holúbek, Bohuslav Kortman

English texts: English texts: Gemini 3.1 Pro

Layout: Juraj Kačjak, e-mail: j.kacjak@kniharstvogeorg.sk

Publisher: Slovak Speleological Society, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš, Slovak Republic, e-mail: speleo@sss.sk

Printed by: Juraj Štefuň – GEORG, Žilina



